

ANTONII SZEREDAI

DE SZENTRONTÁS (*olim* SZENT HÁROMSÁG)

SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORIS,
PROTHO-NOTARII APOSTOLICI,

CAPITULI ECCLESIAE CATHEDRALIS ALBENSIS TRANSYLVANIAE

CANTORIS-CANONICI:

EXCELLENTISSIMI,

ILLUSTRISSIMI, & REVERENDISSIMI

DOMINI, DOMINI

JOSEPHI

è COMITIBUS

à

BATTYAN,

DEI, & APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA
EPISCOPI TRANSYLVANIENSIS.

&c. &c. &c.

IN SPIRITUALIBUS

CAUSARUM AUDITORIS GENERALIS.

TRIPARTITÆ PRAXIS

JUDICIARIÆ

SACRORUM IN UNGARIA, & TRANSYLVANIA TRIBUNALIUM,

Studiô, ac Operâ Ejusdem

è SACRIS CANONIBUS, LEGIBUS PATRIIS,

& USU CONSVETUDINARIO, PROBATISQUE AUTHORIBUS

COLLECTÆ, & IN HANC METHODUM REDACTÆ

PARS II.

De Causis ad Judicium Tribunalium Spi-
ritualium pertinentibus.

TYPIS CONVENTUS CSIKIENSIS. ANNO M.DCC.LX.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

*B*enevole Lector! Pertractatis Parte priori hujus Tripartitæ Praxis Judiciariæ, brevi (quantum materiae tulit prolixitas) compendio iis, quæ Judicium Tribunalium Spiritualium in Ungaria, & Transylvania, propius contingere consueverunt, digredior jam ad alteram ejusdem Partem; in qua Divinò suffragante auxiliò, pari (quantum licebit) brevitate, agere contendam de illis Causis, quæ tam de dictamine Sacrorum Canonum, quàm de voluntate, & consensu Legum Patriarum, in Sedibus Judiciariis Spiritualibus, & Ecclesiasticis, ventillari, discuti, & dijudicari partim debent, partim possunt, partim consueverunt. Prius tamen, quam rem ipsam ordiar, hæc tria præscias velim: Primum, quòd non sit mei intenti, omnium omnino illarum Causarum hæc singillatim meminisse, super quibus Tribunalia Ecclesiastica, etiam in Ungaria, & Transylvania plenam habent judicandi potestatem, sed illarum duntaxat, de quibus frequentior, esse solet, vel esse potest controversia. Alterum: quòd te præscire cupio, est: quòd de iisdem Causis non tam exclusivè velim differere, ut præter adducendas, nullas alias ad Judicium Tribunalium Ecclesiasticorum pertinere asseram. Tertium, quòd hac in Parte Secunda, acturus quidem sim etiam de quibusdam præcipuis Causis Criminalibus, ac earundem pœnis, verùm eatenus duntaxat, quatenus tangunt Personas Ecclesiasticas, & Spirituales, utpote in actionibus personalibus præsertim, à Jure, & Jurisdictione gladii secularis, ante realem sui degradationem, Jure tam Divino, quàm humano, positivis æquè, ac negativis, penitus exemptas. Porro: quòd modum, & methodum tractandi concernit, ut plurimum eandem retinebo, quam in Parte priori tenui. Denique in fine agam breviter etiam de Pœnis tam in genere, quàm in specie.

TITULUS I.

De Sponsalibus.

QUÆRES: Quid sint Sponsalia, & quæ circa illa resolvenda? R. *Imò.* Sponsalia sunt mutua promissio futuri Matrimonii. *Can. 3. Caus. 30. q. 5.* Ad quæ, ut valida sint, requiritur *Imò.* Ut non sint ficta, & simulata, sed seria, ac vera Matrimonii promissio. *Cap. 26. h. tit.* Hinc in foro externo (de interno enim, ob compendium hîc nihil referam) allegans fictionem, simulationem, vel jocum, nisi hæc perfectè probaverit, ad contrahendum Matrimonium compelli debet, *regulariter loquendo:* cujus additi rationem vide apud *Canonistas h. t.* Si tamen jocum, simulationem &c. perfectè quidem non, semiple- nè tamen probaverit, ad Ju- ramentum purgatorium admit- ti debet. *arg. Cap. Cum in tua. t. Qui Matrim. accus. poss.* Re- quiritur *2dò.* Ut promissio fiat cum tanta saltem advertentia, libertate, & deliberatione, quæ sufficiat ad peccandum morta- liter. *arg. Cap. Tua nos. 26. h. t.* Unde invalida sunt Spon- lia amentium, furiosorum, e- briorum, ac etiam gravi metu

injustè incussò contracta, quia etsi metus non tollat, minuit tamen voluntarium. *Cap. Di- lectus. 24. h. tit.* uti & circa personam involuntariè erronea. Requiritur *3tiò.* Ut promissio, & repromissio, verbis, aut aliis signis externis, iisque liberis suf- ficienter manifestentur. Qua- re promissio, aut repromissio interna solum, & mente reten- ta non sufficit. *Reiff. cum aliis h. t.* Requiritur *4tò.* Ut pro- missio sit mutua, seu recipro- ca per utramque Partem facta. *argum. L. 1. ff. de Sponsal.* ad quod tamen sufficit etiam re- promissio tacita, per talia ta- men signa facta, quæ illam suf- ficienter manifestent. *Cap. un. de Desp. impub. in 6.* Requiri- tur *5tò.* Ut contrahantur à Ju- re habilibus personis, sive de- mum per se, sive per internun- cium, vel Nuncium, sive per Procuratores, vel literas. *Cap. fin. de Procurat.* Habiles au- tem censentur omnes ii, qui Matrimonium contrahere pos- sunt. Licet autem ordinariè loquendo, consensus Parentum requiratur ad licitè, non tamen ad validè contrahenda Spon- salia;

salia; uti nec præsentsia Parochi, aut Testium, & horum quidem nec ad liceitatem; tamen si utile sit, aliquos bonæ fidei, & existimationis Testes adhibere, ut iidem, casu, quô res in litem veniret, testificari possint. *AA. comm.*

² *R. 2dò.* Quamvis de formis verborum, Sponsalia verè contracta esse significantium, certa regula, ob diversum loquendi, & contrahendi modum, assignari non possit, communius tamen ab *AA. argum. Cap. 7. b. t.* hæ censentur esse formæ certiores: v. g. *Promitto tibi Matrimonium, & ego tibi.* Item: *Promitto, vel obligo me, quòd velim te ducere, vel tibi nubere, vel tecum contrahere, aut inire Matrimonium.* Item: *Per fidem meam, vel quàm verè vivo, vel quàm verè homo sum, vel quàm verè ita vocor, vel quàm verè honestus sum &c. ducam te, aut nubam tibi.* Item: *sim nequam, vel infidelis, vel fidefragus, vel Deus me puniat, vel fulmen me feriat, vel diabolus me rapiat &c. nisi te duxero, vel nisi tibi nupsero &c.* Quæ autem formulæ in hac materia sint dubiæ, & quid de illis sit sentiendum, vide passim apud *CC. ad b. t.* Interim nota: quòd præter formam verborum, attendere debeat Iudex etiam ad qualitates, circumstantias, & conditionem loquentium, item ad usum, & consuetudinem loquendi, denique ad antecedentia, & consequentia &c. *Cap.*

Intelligentia. 6. de V. S. Nam non solum verbis, sed etiam signis possunt, & solent contrahi Sponsalia. Hinc si una Pars post præmissum coram se Tractatum, vel Sermonem de futuro secum Matrimonio habendo, vel etiam dum de eodem præsente se actu sermo fit, annulum, vel quæcunque alia dona Sponsalitia, sive actu porrecta, sive postea missa voluntariè, ac liberè acceptet, etiam si nil dicat, Sponsalia contrahit. *Gloss. in Cap. Si inter. 31. b. t.* Idem tenendum de manuum sponte facta porrectione, & acceptatione, ac conjunctione ex utraque Parte facta, si fiant cum conditionibus modò dictis. Similiter Sponsalia, locò liberorum præsentsium, & tamen tacentium, nec contradicentium, à Patre, vel Matre (non tamen ab aliis sive Consanguineis, sive Propinquis, Amicis, Tutoribus, Curatoribus &c. nisi accedat signum externum, consensus interni manifestativum) contracta valida sunt. *Cap. un. de Desp. impub. in 6.* Si tamen Parentes pro liberis absentibus contrahant Sponsalia, earundem taciturnitas sola, postquam resciant factum Parentum, non sufficit, sed insuper requiritur, ut edant aliquod signum, taciti, vel expressi consensus expressivum. *cit. Cap. unic. ad quod sufficit: si postea vel ex Epistolis, vel ex ore Parentum resciant nomine suo per Parentes contracta esse Sponsalia,*

lia, non contradicant. *Kon. Spor. &c. apud Reiff. h. t. §. 3. n. 65.*

3 *Ex. 3tiò.* Si cum copula carnali concurrant, aut verba, aut signa saltem dubia Sponsalitii contractus, censendum est vera adesse Sponsalia. *Cap. 2. & 6. de Condit. appon.* Nisi Puella fuerit inhonesta, malæ fidei, omnibus exposta, vel in genere carnalis commercii suspecta. Hinc tam ille, qui vi, dolò, fraude, aut gravi metu injustè incusso, quàm qui sinè his quidem, attamen importunis precibus, blanditiis, muneribus, aut instantiis copiam corporis extorquet, & deflorat, ac imprægnat Virginem, aut Viduam, etsi nullam fecerit mentionem, & promissionem futuri Matrimonii, tenetur illam (si prædicta non obstant) vel ducere, vel dotare, disjunctivè *Cap. 1. De Adult. & Stupr.* Et hæc procedunt etiam de tali Puella, quæ etsi jam reapse fuerit corrupta, communiter tamen habebatur pro Virgine, & honesta, (quales haberi debent omnes, & tamdiu censendæ sunt esse seductæ, donec contrarium probetur) *Eng. h. t. n. 14.* Item tam de Nobilibus, quàm vilibus personis, modò non sint viles vilitate, aut potius fæditate vitæ, atque morum. In prædictis tamen Casibus, Vir deflorans, & imprægnans, non tenetur defloratam, & imprægnatam determinatè ducere, sed ad alterutrum pro diversitate circumstantiarum. *Cap. superiùs*

cit. In Casu porro Dotationis Vir deflorans, & imprægnans, ad tantam Dotis quantitatem obligari, & condemnari debet, quantam Parentes Puellæ, consideratis ejusdem, & Mariti, quem non violata acquirere potuisset, qualitatibus, aut dignitatibus, revera dedissent, in quo attendendum esse docet *Reiff. h. t.* etiam ad locorum consuetudinem *arg. Gloss. in Cap. 1. cit.* Quid autem Parentes Filiæ suæ dedissent, in praxi statatur eorundem Juramentò, vel si hi faciles esse censeantur ad pejerandum, quantitatem dictæ Dotis, determinare debet conscientiosum Judicis arbitrium. Ad hujusmodi autem Dotationem tenetur Vir deflorans, & imprægnans, etiamsi Puella, non obstante sui corruptione, & violatione, adhuc habeat, vel habere possit aliunde competentem Dotem. *Abb. in Cap. 2. de Adult. & Stupro.* Item etiamsi deflorata, præter jacturam Virginitatis, nullum aliud damnum pateretur, ut quia v. g. æquales nuptias acquireret, aut acquirere posset, ac si violata non fuisset. *arg. Cap. 1. de Adult. & Stupr.* Imò vigore, & argumentò *Cap. fin. de injur. & damn. dat.* Potest ejusmodi Puella plus à Viro deflorante exigere, & hic ad præstandum condemnari, quàm esset Dos illa, quam à Parentibus acceptura erat, si nimirum majorem illa Dote sibi injuriam illatam esse quæretur

Catque ex hoc in casu deflorationis inter Personas illustres intervenientis, ad instantiam Personæ defloratæ, præter competentem Dotem, etiam compensatio læsi honoris, famæ, familiæ &c. prudenti Judicis arbitriò limitanda, omnino adjudicanda foret) quæ tamen major injuria vel legitimè probari, vel de illa aliunde constare debet. Probari autem potest ex eo: vel quòd Puella sit ex altiori, & illustriori stemmate, vel specialibus naturæ donis, & dotibus, aut singulari virtute, vel specialis artis scientiâ fuerit prædita &c. Sive autem Vir deflorans dives sit, sive pauper, per hoc tamen, nec dives potest ad plus obligari, nec pauper ad minus relaxari, (nisi consentiente deflorata) quàm ad compensationem competentis dotis, & injuriæ illatæ sufficiat. Si autem pauper competentem damno, & injuriæ per deflorationem illatis dotem præstare nequeat, tenetur ad præstandum tantum, quantum potest nunc, (salvò tamen privilegiò statu suo non cadendi) postea verò ad compensandum, quòd defuerit, dum nimirum ad pingviorem fortunam pervenerit, nisi Persona deflorata remiserit. *Reiff. h. t. §. 4. à. n. 99.* Et hæc à verbo: *Hinc.* procedunt de defloratione, & imprægnatione, finè ulla certa spe, vel promissione data de futuro Matrimonio factis, ità quidem, ut in arbitrio ipsius Viri defloran-

tis sit, talem Personam à se defloratam vel ducere, vel dotare. Nam

§. 4to. Vir sub ficta spe, & promissione Matrimonii, deflorans Virginem; ex contractu innominato: *do, ut des, facio, ut facias,* tenetur illam determinatè ducere. *Zanch. Laym. Sylv. Navar. Lefs. Molin. Led. Kon. Pirb. apud, & cùm Reiff. h. t. §. 4. à. n. 115.* Etiam si Puella vicissim non repromittat, modò ad promissum Viri copiam faciat sui corporis. Nisi Vir notabiliter excedat conditionem Puellæ, sive hunc excessum sciverit Puella, sive non, vel etiam si talis Vir excedens conditionem Puellæ, juramentò firmasset suam promissionem: in his enim casibus, & infra referendis determinatè ducere non tenetur. *Sanct. Pirb. &c.* Item nisi intervenierit, aut sequatur talis circumstantia, (eaque non ex culpa Puellæ, sed Viri) vel Causa, ob quam etiam certa Sponsalia solvuntur; vel nisi Puella præligat dotationem, vel nisi ex futuro Matrimonio gravia oriantur scandala; in quibus omnibus tamen casibus, etsi determinatè ducere defloratam non teneatur, tenetur tamen eam competenter dotare. *AA. cit.* Si autem Puella deceperit Virum, reciprocè jactando v. g. vel fingendo se esse Virginem, cùm tamen non fuerit, item si facile potuisset colligere, & advertere fraudem, ac dolum Viri, nec ducenda erit, nec dotan-

tanda. *Reiff. loc. cit.* Cæterum, casu quo quis vigore Sponsalium ritè contractorum, aut ratione deflorationis, cum, vel etiam sinè ficta spe, & promissione futuri Matrimonii factæ, ad Matrimonium contrahendum Jure convictus, obligatur, si illud contrahere renuat, vel sinè rationabili Causa differat, primùm à Judice modò debitò monendus, & adhortandus erit, deinde si non obediat, (si quidem conditio Personæ ferat, quòd addo propter Personas Nobiles, in Ungaria, & Transylvania, hac in Parte speciali exemptionis prærogativà gaudentes) adhibendi sunt carceres, minæ, & pænæ corporis afflictivæ. Tandem si neque his proficiatur, gladiò Excommunicationis adigendus erit. *Cap. Ex literis. 10. b. t. & Trid. Sess. 25. Cap. 3. §. Quòd si. de ref.* Si nihilominus adhibitis omnibus remediis, talis Vir ducere renuat, & si meritò timeri possit inter ipsum, & ipsam animorum aversio, & ex futuro Matrimonio perpetuæ inimicitiae, jurgia, scandala, & periculum animæ, absolvendus erit ab obligatione ducendi, non tamen ab obligatione dotandi. Ità *Jf. & AA. apud Reiff. b. t. §. 5. n. 163.* Quo in casu prolem superstitem, primò trienniò Mater, reliquo autem tempore Pater tenetur vestire, & intertenere, juxta regulam *Gloss in Cap. Fin. de convers. infid. ibid:*

„*Mater alit puerum trimum, trimòque minorem:*

„*Majorem trimò pascere, Patris erit.*

R. 5tò. Licitum, & validum est in Sponsalibus apponere pœnam, à Parte injustè resilientem solvendam. *Laym. Eng. & c. apud Reiff. b. t. §. 6. n. 188.* Sive demum hæc pœna apposta consistat in certa summa pecuniaria, sive in determinata quantitate alicujus thesauri, auri, argenti, clenodiorum, sive in certo numero Jobbagionum, sive in certa parte rerum, Juriùmque possessionariorum, ut: prædiorum, Villarum, Inquilinorum, Possessionum, promonthoriorum, fænetorum, agrorum, terrarùmque arabilium, sylvarum, pecorum, Bonorum, item Paraphernalium, Quartalitiorum &c. Partem obligantem vel actu concernentium, vel suo tempore concernere debentium. Nam quòd de his tam Masculi, quàm Pullæ, etiam adhuc in capillis tantùm, & sub Patria, vel aliena potestate constitutæ, disponere pro futuro, & fassiones facere possint, clarè habetur *P. 1. t. 111. §. Quanquam. Ibi:*

„*Masculi--annò ætatis suæ 12. generaliter Procuratores constituere; annò verò 16. super debitis, ac pignoris titulo, annò autem 18. de auro, & argento, cæterisque rebus suis mobilibus, fassiones facere possunt. Annò tandem 24. universa Bona, & quælibet Jura Possessionaria sua vendendi, permutandi, & quo-*

„*cunque titulò voluerint, alienandi plenariam habent facultatem.* (servatis tamen conditionibus de abalienatione Bonorum, quas vide ibidem, in titulis præcedentibus) Et infra: „*Puellæ verò annò nativitatis suæ consimiliter 12. Procuratores constituere, annò 14. de debitis, ac Furibus impignoratis, auròque, & argento, ac aliis rebus mobilibus respondere; sextò decimò verò annò, super Quartalitiis, Dotibus, ac cunctis aliis Furibus suis, etiam possessionaria datione eas concernentibus fassiones* (Sub prædeclaratis tamen, in præcedentibus ibidem titulis, conditionibus) *facere, & prout libuerit de eisdem disponere possunt.* Dummodò *Puellæ in capillis existentes, & præcipuè sub tutela aliorum constitutæ, ad fassionem aliquam, ipsò 16. ætatis annò, vel etiam post peragendam, violenta coactione non inducantur.* Ità ibi ferè ad verbum. Quomodo tamen hæc convenient cum *P. 1. t. 91.* vide apud *Kitt. Dub. 51.* & in *Tyroc. Fur. Ung. P. 1. t. 112. §. 2. fol. 244.* Quòd etiam *ibid.* docet, prædicta de Puellis, tunc maximè tenere, dum illæ egestate, vel necessitate nubendi præmuntur. Nota hìc incidenter, quòd si Partes Sponsalia ritè contrahentes, nullam apponant pænam, à Parte injustè resiliente solvendam, tunc in casu injusti resultus, talismodi pænæ limitationem, determinationem, liqui-

dationem, & adjudicationem, secundum qualitatem, & circumstantias Loci, temporis, Personarum, fortunæ, honoris, familiæ. &c. Fiendam, prudenti Judicis arbitrio relinquant Jura, & praxis.

§. 6tò. Sponsalia etiam ritè⁶ contracta, imò etiam jurata, & licitè, & validè solvi possunt imò. Mutuo partium consensu, eoque ex utraque parte, omnipenitus fraude, dolo, aut metu injustè incusso liberò. *arg. Cap. 2. h. t. & Cap. 1. de R. J. in 6. 2dò.* Per recessum unius Partis sive justum, sive injustum, item sive implicitum, sive explicitum: loquendo videlicet de, & pro Parte innocente. Quæ tamen, licet possit, non tamen tenetur resilire, sed si vult, potest alteram Partem injustè resilientem, interveniente Juris via, & Judicis autoritate, ad ineundum secum Matrimonium obligatam tenere. *Ita docet unanimis CC. opinio. 3tiò.* Per recessum unius, absque licentia alterius, in aliam terram, præsertim longinquam, sive cum animo non amplius, sive finè spe brevî redeundi. *Cap. de illis. h. t. 4tò.* Per nimiam dilationem. Hinc si contrahantur Sponsalia finè certi, ac determinati termini præfixionè, vel cum hac quidem, ità tamen, ut si intra illum terminum effectivè non sequatur Matrimonium, post ejusdem evolutionem omnis nubendi, vel ducendi cesset obligatio; in his inquàm casibus, si una

una pars finè gravi Causa non contrahat Matrimonium, sed injustè differat, pars altera resilire potest. Si tamen ità contrahantur, ut usque ad præfixum terminum neutra pars ad ineundum Matrimonium obligetur, bene tamen in ipso termino, ac etiam postea; tunc per nimiam præcisè dilationem Sponsalia non solvuntur. *Cap. Sicut. 22. h. t. 5tò.* Per ingressum in Religionem. *6tò.* Per susceptionem Sacri Ordinis. *7mò.* Per votum ingrediendi Religionem. *8vò.* Per Matrimonium, post prius contracta Sponsalia, cum alia Persona Jure habili initum. Quod quidem ultimum quis attentando peccat graviter, Matrimonium tamen ipsum valet, si cætera adsint; ità quidem, ut etiam demortuâ hac secundâ, priorem Sponsam ducere non teneatur. *Cap. Si inter. 31. h. t.* Contrarium tamen tenendum, si quis post Sponsalia valida semel contracta, secunda contrahat cum alia, etiamsi hæc posteriora juramentò fuerint firmata, item: etiamsi his accesserit copula, vel imprægnatio, denique sive sciverit hæc secunda Sponsa sive non, Sponsum suum jam fuisse ligatum cum alia, demum etiamsi cum priori Sponsa præcesserit copula, sive non. *Ità ff. & AA. apud Reiff. h. t. & t. 4. de Sponsa duor. à n. 5.*

7 *R. 7mò.* Præterea *9nò.* Solvuntur Sponsalia per fornicationem unius. Sic si Sponsus,

vel Sponsa, post Sponsalia, cum alia, vel alio fornicetur: item si Sponsa ante Sponsalia cum alio fornicata fuit, quod tamen Sponsus post Sponsalia rescivit, (id tamen, de Sponso dictò modò fornicante non tenet, nisi vel cum pluribus fuisset fornicatus, ità ut valde vitiosus esse cognoscatur, vel etiam cum una tantum, verum ità, ut prolem haberet ex illa) Item si Sponsa post Sponsalia, amplexus, oscula, tactus impudicos sive admisit, sive commisit, (non tamen si Sponsus, hæc circa alias, vel aliam personam egerit, nisi egerit admodum frequenter) solvuntur Sponsalia ex parte innocentis, non item ex parte nocentis; quæ proinde, si pars innocens velit, ad ducendum, vel nubendum obligabitur. *Ità communis AA. arg. Cap. Quemadmodum. 25. de Jurejur. 10mò.* Per supervenientem mutationem. Hinc quodcumque post contracta Sponsalia, ex parte unius intervenit tam notabilis mutatio sive corporis, sive fortunæ, sive animi, ut si illam Pars altera scivisset, vel prævidisset; Sponsalia non contraxisset; vel ex qua Matrimonium redderetur notabiliter difficilius, licitum est eidem Parti, ab altera hujusmodi mutationem patiente resilire. Quæ autem censeantur esse ejusmodi mutationes, vide apud *Canonistas. 11mò.* Per superveniens impedimentum, v. g. Affinitatis, ex copula cum consanguineo, vel

consanguinea Sponsi, vel Sponsæ in primo, vel secundo gradu habita, ortum. De quo vide iterum CC. Denique adverte pro fine, quòd (saltem in Transylvania) legitima, & diuturna firmante consuetudine, Sponsi, vel Sponsæ, in nul-

lo penitus casu possint à Sponsalibus resiliire, nisi interveniente cognitione, & autoritate Judicis sui competentis, ejusque Ecclesiastici tantum. Ut sunt Episcopus, ejusdem Causarum Auditor, & Archidiaconi locorum.

TITULUS II.

De Matrimonio.

8 **Q**uæres: Quid sit Matrimonium (pro ut hic summi debet) & quæ circa illud resolvenda? R. Imò. Matrimonium fidelium, est Sacramentum, quò Vir & Mulier, Jure habiles, legitimè contrahentes, individuum vitæ societatem in eunt. *Est communis quoad rem.* Aliud est *ratum*, sive quod nondum secuta est copula carnalis; aliud *consummatum*: seu quod dicta copula jam consecuta est. Porro: Impedimenta Matrimonii, alia sunt *impedientia* tantum, sive illicitum quidem, proinde peccaminosum, attamen validum; Alia etiam *dirimentia*, seu illicitum simul, & invalidum reddentia Matrimonium. Impedimenta Matrimonii, impedientia tantum, novo Jure his versiculis exprimuntur:

„*Sacratum tempus, vetitum, Sponsalia, votum:*

„*Impediunt fieri, permittunt facta tueri.*

Unde Imò. Si Matrimonium contrahatur tempore sacrato,

idest ab Adventu Domini, usque in diem Epiphaniæ, & à feria 4ta Cinerum, usque ad 8vam Paschæ, utrobique inclusivè, (quod intellige de, & cum solemnitatibus externis, de more Patriæ, occasione nuptiarum adhiberi, & observari solitis. Nam sinè his, in silentio,) ut dicitur (celebrari posse Matrimonium, etiam dictis sacris temporibus, constans est AA. doctrina) *Trid. Sess. 24. Cap. 10. de ref. matr. 2dò.* Si contrahatur tempore vetito, sive tempore interdicti, per quod interdictum non aliud intelligitur, quàm Prohibitio Papæ, Episcopi, vel ejus Vicariû, (non item Parochi, imò nec Archidiaconi in nostris Partibus, hi enim Interdictum ferre, non nisi cum facultate, & consensu Episcopi, possunt, non quidem de Jure communi, sed de contraria huic consuetudine) ne ab aliquibus, ob certas rationes, Matrimonium contrahatur. *arg. Cap. 1. 2. & 3. de Matrim. contract. contra Interd. Eccles.*

Eccles. Cujusmodi Interdictum obligat unumquemque sub peccato mortali. *Barb. Sylv. Pirb. Reiff. h. t.* Ità quidem, ut si personæ interdictæ contrarium facere attentaverint, possit Episcopus, vel ejus Vicarius, easdem ad tempus ab invicem separare, vel si occurrat periculum incontinentiæ, hanc poenam in aliam commutare. *cit. Cap. 1. 3tò.* Si contrahatur post Sponsalia cum alio, vel alia, jam prius legitime inita, & nondum soluta. De quo jam dictum *tit. præced. sub. n. 6. 4tò.* Denique si contrahatur post votum simplex castitatis, vel amplectendæ Religionis, vel non contrahendi Matrimonium. De quo vide passim *TT. & CC.* His inquàm cum impedimentis contractum Matrimonium, illicitum quidem, & graviter peccaminosum, attamen, si nulum aliud intercedat impedimentum dirimens, validum est, proinde insolubile.

9 *§. 2dò.* Impedimenta Matrimonii dirimentia sunt illa, quæ Matrimonium & contrahendum prohibent, ac impediunt, & contractum invalidum reddunt, ac dissolvunt, nisi accedat consona Juri dispensatio. Cujusmodi impedimenta his versibus continentur:

„*Error, conditio, Votum, cognatio, Crimen,*
 „*Cultûs disparitas, Vis, Ordo,*
 „*Ligamen, Honestas,*
 „*Ætas, Affinis, si Clandestinus,*
 „*& Impos,*

„*Raptâque sit Mulier, nec parti reddita tutæ:*

„*Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.*

Primum ergo impedimentum Matrimonii dirimens est *Error*: Qui alius est *Personæ*, sive circa personam, ut si v. g. una persona pro alia substituatur, qui proinde error, si in Judicio rite extiterit probatus, dirimit Matrimonium cum tali substituta persona contractum. Alius item *conditionis*, de quo infra. Alius *qualitatis*, ut si quis putet se contrahere cum pulchra, bona, Nobili, Virgine, cùm tamen sit deformis, malitiosa, corrupta, ignobilis &c. Verùm hic error qualitatis tunc solum dirimit Matrimonium taliter contractum, dum ejusmodi qualitates sive internæ, sive externæ, vel per internam intentionem, vel externè apponuntur pro conditione secus non ducendi, vel nubendi, (quod tamen Actori incumbet probandum) vel dum talis error refunditur in personam, ut si pro primo-genita, adducatur secundo-genita &c. Alius denique *fortune*, ut si arbitretur quis se contrahere cum divite, & reipsa sit pauper. De quo perinde discurrendum, sicut de errore *qualitatis extrinsecæ*.

§. 3tò. Secundum impedimentum dirimens Matrimonii est *conditio*, quod in eo consistit, quod libera persona, ex errore, aut ignorantia, seu vincibili, seu invincibili contrahat cum

cum persona servili, quod tamen, ut Matrimonium dirimat, requiritur *imò*. Ut pars libera, nesciverit aliam Partem esse servilem, (ubi per servitutem in nostris Partibus, cum strictè talis, seu mancipatus non amplius sit in usu, potest, imò debet intelligi servitus minùs strictè talis, sive adscriptitius, vel communi vocabulò Jobbagionatus.) *2dò*. Ut Persona libera contrahens cum servili, in statu suo deterioretur. Si enim status utrobique maneat æqualis, vel potius melioretur, Matrimonium in vigore manere debet. *arg. Cap. 2. & fin. de Conjug. Servor.* Hinc in nostris Partibus Matrimonia liberorum (vulgò *szabad Ember, szabad Legény*) cum ancillis, (*jobbágy Aszszony, jobbágy Léány*) contracta, ut plurimum sunt valida, proinde nisi aliud intercedat impedimentum dirimens, insolubilia. Quia videlicet vel non ignorant servilem alterius Partis conditionem, vel certè in statu suo aut parum, aut penitus nihil minuantur. Idem tenendum de conjugio Illustrium Personarum cum Nobilibus, quia nempe illæ ab his non prærogativa Nobilitari, legali, verum titulò tantum discrepare dignoscuntur; uti & de conjugio Nobilium cum plebeis, (*szabad, paraszt Aszszony, vagy Léány;*) imò etiam cum ancillis (*jobbágy Aszszony, vagy Léány*) & vicissim, inito, si nempe alterutra ex prædictis rationibus

adesse, vel adfuisse censeatur; quanquam postrema hujusmodi Matrimonia nondum contracta, quoad fieri potest, impediri conveniat, ne Nobiles Familiæ, cum rustica plebe in Cognationem, Affinitatèmq; indignè misceantur.

R. 4tò. Tertium impedimentum Matrimonii dirimens est *Votum*, de quo advertendum, quòd non qualecunque Votum dirimat Matrimonium, sed *imò*. Votum solemne Professionis Religiosæ, in Religione approbata elicitum. *2dò*. Votum simplex Castitatis à Religiosis Societatis Jesu post Novitiatum emissum. *3tò*. Votum perpetuæ Castitatis Sacris Ordinibus annexum. Unde Matrimonia cum Religioso, vel Religiosa professis, item cum Religiosis Societatis Jesu prædictò simplici Votò Castitatis, denique cum Sub-Diaconis, Diaconis, & Presbyteris Votò perpetuæ Castitatis servandæ ligatis contracta, in sensu à Jure, & Auctoribus intento, irrita sunt, & invalida. *Vide Reiff. suo loco.*

R. 5tò. Quartum impedimentum Matrimonii dirimens, est *Cognatio*, quæ est *triplex* nempe: *naturalis*, quæ etiam consanguinitas dicitur; item *Spiritualis*, & *legalis*. De legali, utpote rarò in nostris Partibus audiri solita, vide si lubet Canonistas. Naturalis, seu consanguinitas, est vinculum personarum, quæ ab eodem, eoque propinquo stipite, per carnalem generationem descendunt.

Laym.

Laym. lib. 5. tract. 10. P. 4. n.

1. Quæ cognatio naturalis, in linea quidem directâ, in infinitum, in transversali verò usque ad 4um Gradum inclusivè dirimit, ac merè incæstuosum reddit Matrimonium nisi cum Dispensatione sit contractum. *Cap. Non debet. 8. de Consangu. & Affinit.* Cognatio Spirituallis est, quæ Jure Ecclesiastico oritur inter personas aliquas, ratione Baptizmi, vel Confirmationis tantum; quæ tamen non nisi inter Baptizantem, Baptizatum, Baptizatique Parentes, & levantem, levatum, levatique Parentes, item inter Confirmantem, confirmatum, confirmatique Parentes, & tinentem, seu Confirmationi assistentem, dirimit Matrimonium. *Trid. Sess. 24. Cap. 2. de ref. Matrim.*

13 R. 6to. Quintum impedimentum dirimens Matrimonii est *Crimen*: per quod indicatur scelerata quædam conjunctio, quâ Conjux vivente adhuc sua comparte, cum alio, vel alia, de Matrimonio ineundo, mediante aliquo crimine perficiendo conspirat. Quod ut Matrimonium sic contractum dirimat, una Pars: ex taliter conspirantibus debet esse in vero Matrimonio. Hoc autem Crimen est 4plex. 1um: est Conjugicidium solum, dum nimirum ex prævia conspiratione aut Vir suam Uxorem, aut hæc suum maritum occidit, ea nempe intentione, ut cæde patrata, & morte secuta, postea

cum parte secum conspirante Matrimonium ineat. Quod tamen Conjugicidium ut dirimat Matrimonium cum Parte sic conspirante initum, necesse est, ut præcesserit mutua conspiratio in necem Conjugis innocentis, & simul intentio mutua sibi invicem, de futuro inter se Matrimonio contrahendo, manifestata. Item ut cædes, & mors Conjugis innocentis, sive physicè, puta: armis, cultrò, manibùs, venenò &c. Sive moraliter, ut: consiliò, svasione, mandatò, præcibùs, minis, adhortatione &c. Causata, verè, & in effectu sit secuta. Ratihabitio enim cædis, sinè prævia conspiratione non sufficit. 2^{dum}: est Conjugicidium cum adulterio. Ad quod iterum requiritur 1^{mò}. Ut verè sequatur mors Conjugis innocentis. 2^{dò}. Ut hanc mortem præcesserit adulterium. 3^{tiò}. Ut adulterium sit formale ex utraque Parte, sive ut constet uni, quòd alter sit ligatus, & vicissim. 4to. Ut adulterans sit in vero Matrimonio. 3^{tium}: est adulterium cum promissione futuri Matrimonii. Ad quod, itidem requiritur 1^{mò}. Ut adulterium sit formale, ut supra. 2^{dò}. Ut sit verum, & non existimatum tantum. 3^{tiò}. Ut sit perfectum, idest per penetrationem vasis, & seminationem perfectam. 4to. Ut adulterium, & promissio fiant, vivente adhuc Conjuge Partis adulterantis. 5to. Ut promissio futuri Matrimo-

nii sit vera, & non ficta. 6tò. Ut eadem ante adulterium non sit revocata. 7mò. Ut eadem aliquò signò externò sit manifestata. 4tum Denique, est adulterium cum Matrimonio realiter inito, vivente unius, vel utriusque Coniuge. Ad quod præter modò dictas 7. conditiones requiritur, ut ante adulterium adfuerit notitia de vivente unius Partis adulterantis Coniuge. Ita quoad omnia Laym. Sanch. Tamb. Gob. Spor. & ferè communissima tam IT. quàm CC.

14 R. 7mò. Sextum impedimentum dirimens Matrimonii est *cultûs disparitas*, per quam intelligitur diversitas Religionis, non cuiuscunque, sed solum inter baptizatum, & non baptizatam, ac vicissim. arg. Can. Cave. Caus. 28. q. 1. Unde Matrimonium fidelis sive baptizati cum infideli, sive non baptizata, & vicissim, puta Turcæ, Tartari, Judæi, & cuiuscunque Gentilis cum persona fidei initum, est invalidum. Præmissa tamen de Matrimonio cum Personis Helveticæ, vel Augustanæ confessionis inito, non perinde procedunt; eò, quòd huiusmodi Matrimonia, si debite, ac (saltem quoad substantiam) ritu Catholico sint contracta, nisi aliud intercedat impedimentum dirimens, valida sint. Sanch. cum aliis apud Reiff. h. t. arg. Cap. Decrevit. De hæret. in 6.

15 R. 8vò. Septimum impedimentum Matrimonii dirimens,

est *vis*, seu metus, vel violentia, per quod intelligitur omne id, quod impedit libertatem Matrimonii, sive physicam, sive moralem. Ut autem talismodi vis, seu metus, & violentia dirimat Matrimonium, requiritur 1mò. Ut sit gravis, quò probabiliter, & non vanè timeatur aliquod grave malum, proinde talis, quæ Virum, etiam aliàs constantem, & cor datum terrere possit. 2dò. Ut talis metus sit injustus, seu à tali incussus, qui non habeat Jus incutiendi. 3tiò. Ut incussus sit præcisè ad ineundum Matrimonium, non autem ob alium finem. Gob. cum aliis à se citatis tract. 9. à n. 246. Cæterum allegans hoc impedimentum, illud probare tenetur. Signa autem illatæ vis, violentiæ, vel metûs, sunt sequentia: 1mò. Pallor vultûs, & vox submissa, qua sponsa aliquoties interrogata à Parocho, tandem difficulter exprimit consensum. 2dò. Magna festinatio alterius Partis in contrahendo, & nuptiis celebrandis. 3tiò. Antecedens Partis vim passæ animi aversio, & repugnantia in nubendo. 4tò. Ejus protestationes antecedentes de non ineundo cum tali Matrimonio. 5tò. Nulla interventio consanguineorum ipsius Partis vim passæ. 6tò. Si vim inferens celare voluit Matrimonium. 7mò. Si clàm, & præsertim si de nocte initus sit contractus. Quæ tamen, non est necesse ut omnia simul concur-

current ad vim probandam, sed sufficiunt duo, vel tria graviora ejusmodi indicia, cum aliis adjunctis, & adminiculis. *Sperell. decis. 5.*

16 *R. gnò.* Octavum impedimentum dirimens Matrimonii, est *Ordo*, de quo vide dicta superius de impedimento Voti *n. 11. gnum.* Impedimentum est *Ligamen*. per quod significatur vinculum prioris Matrimonii validi, quo durante, posterius est invalidum, & merè fornicarium. *Laym. Sanch. cum certa.* Quod proinde, ut validum sit, nec absentia prioris Conjugis, etiam diuturna, nec sola fama de morte ejusdem, nec unus tantum testis regulariter sufficiat, sed *arg. Cap. In præsentia. de Sponsal. & Matr.* requiritur de morte prioris Conjugis moralis certitudo; quæ erui potest, vel ex Matricula, & Cathalogo defunctorum talis Parochiæ, vel ex Productione Testamenti à tali demortuo facti, & auctoritate Judicis, vel saltem Testium omni exceptione majorum roborati; vel ex constanti, & communi fama simul cum aliis adminiculis, v. g. quòd fuerit senex, æger, vel pugnaverit in acie &c. Vel ex fassione, & testimonio unius Testis, de visu, accedentis ad famam. Vel ex testimonio duorum, omni exceptione majorum, fide mediante attestantium de auditu. Si tamen locus adeo sit distans, ut ex eo difficulter haberi possint probatio-

nes, sufficit unus Testis oculatus, fide dignus, juramentò confirmans vidisse se mortuum, vel mortuam, ejus exequias, sepulchrum &c. de quo, vel qua agitur. *La croix. lib. 6. p. 3. n. 677.*

R. 10 mò. Decimum impedimentum Matrimonii dirimens est *Honestas*. per quam intelligitur propinquitas Personarum, orta ex sponsalibus, vel Matrimonio rato, vî cujus neuter ex Sponsis validè contrahit cum Consangvineis etiam illegitimis Sponsi, vel Sponsæ suæ. Quod communi vocabulo solet dici *impedimentum publicæ honestatis*. Oritur autem hoc impedimentum *1 mò.* Ex Sponsalibus tantum validis, nec cessat, etiamsi Matrimonium sequatur (quia tunc transit in Affinitatem) vel etiamsi sive mutuo consensu, sive morte alterius Partis sponsalia solvantur. *Trid. sess. 24. Cap. 3. de ref. Matrim. 2 dò.* Oritur ex Matrimonio rato, (ex consummato enim oritur Affinitas) nisi illud vel ob defectum consensûs, ut: si fictè; vel à furioso, ebrio, amente, infante; aut ex gravi metu, vel ab ipsis Parentibus, invita Prole, fuisset contractum, vel ob impedimentum publicæ honestatis jam antecedens, fuisset invalidum, & nullum. *Sanch. Crimer. &c.* Cujusmodi impedimentum, & quidem ortum ex sponsalibus validis, inter Sponsum, & Sponsam, & Consangvineos eorundem, usque ad *1 m m.*

Gradum; ortum verò ex Matrimonio rato, usque ad *4tum* Gradum utrobique inclusivè dirimit Matrimonium. *Ità 77. & AA. communiter arg. Trid. loco. cit.*

- 18 *R. 11mò.* Undecimum Matrimonii impedimentum dirimens est *Ætas*, si nimirum infra annos ætatis, à Jure requisiti, sit contractum Matrimonium. De quo plura referre non existimo esse necesse. *Duodecimum.* Est *Affinitas*, quæ est propinquitas quædam, quæ ex copula carnali, sive intrà, sive extra Matrimonium, etiam cum invita, ebria, vel dormiente habitata oritur, videlicet inter Consanguineos Viri, & solam Mulierem cognitam, item inter Consanguineos Mulieris cognitæ, & solum Virum cognoscentem, non autem inter utriusque Consanguineos ad invicem. *La. Croix. lib. 6. p. 3. n. 6.* Unde Affinitas orta ex copula Conjugali licita, dirimit Matrimonium tantum inter Virum, & Uxoris suæ usque ad *4tum* Gradum inclusivè Consanguineas; item inter Uxorem, & Mariti sui eodem modo consanguineos. Orta verò ex copula fornicaria, vel adulterina, dirimit solum inter fornicatorem, vel adulterum, & consanguineas usque ad secundum Gradum inclusivè ipsius personæ fornicariæ, vel adulterinæ cognitæ, item inter hanc sic cognitam, & Consanguineos usque ad secundum Gradum itidem inclusivè ipsius fornicato-

toris, vel adulteri. *Trid. Sess. 24. Cap. 4. de Refor. Mat.* Quare nec Maritus cum sua Uxore, nec fornicator, vel adulter cum ipsa persona taliter cognita, nec Consanguinei Viri, cum Consanguineis fæminæ, & vicissim, contrahunt ullam Affinitatem ad invicem. Ut verò hæc Affinitas dirimat Matrimonium, oriri debet ex copula vera, & completa, sive intrà licitè, sive extra Matrimonium illicitè exercita, proinde cum interventu seminationis intrà claustrum naturale, quocunque demum modò factæ. *ità Comm. AA.*

R. 12mò. Decimum tertium¹⁹ Matrimonii dirimens impedimentum est *Clandestinitas*, per quam indicatur Matrimonium absente Parocho loci, vel alio ex ejusdem, aut ordinarii licentia, & absque duobus, vel tribus Testibus contractum. De quo *Trid. Sess. 24. Cap. 1. de ref. Matr.* ità statuit: Qui „aliter, quàm præsentem Parocho, vel alio Sacerdote, de „ipsius Parochi, seu ordinarii „licentia, & duobus, vel tribus „Testibus, Matrimonium contrahere attentabunt, eos S. „Synodus, ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, „& hujusmodi Contractus irritos, & nullos esse decernit. „-Insuper Parochum, vel alium „Sacerdotem, qui cum minore Testium numero; & Testes, qui sine Parocho, vel Sacerdote, hujusmodi contractui interfuerint, nec non „ipsum

„ipsos contrahentes, graviter,
„ex arbitrio ordinarii puniri
„præcepit.

20 R. 13^{ti}ò. Decimum quartum impedimentum dirimens Matrimonii est *Impotentia*, cujus nomine hic venit inhabilitas, & ineptitudo exercendi actum conjugalem, non autem inhabilitas generandi prolem, seu sterilitas secundum se sola.

21 R. 14to. Hæc igitur Impotentia alia est *naturalis*, sive *intrinseca*, quæ ex ipsius naturæ defectu ortum ducit, ut in fæminis arctitudo, sive angustia genitalis claustris, ita ut à Viro penetrari non possit. In Viris autem vel nimia frigiditas, seu carentia spirituum venereorum ad fistulæ naturalis erectionem, seminisque effusionem sufficientium, & necessariorum; vel nimia caliditas, sive dum post habilitatem virgæ naturalis ad copulam habendam, præ nimio calore, jam ante actum, præproperè semen semper extra vas muliebre effunditur. *D. Thom. in 4. dist. 34. q. un. n. 2. ad 6. Alia artificialis, & extrinseca*, sic dicta, quod ex maleficio hominis, vel dæmonis oriatur. Item alia *perpetua*, quæ nec arte medica, nec confectis Ecclesiæ exorcismis, & benedictionibus, nec incisione &c. tolli potest, etsi cum periculo vitæ, vel gravis morbi, vel per miraculum tolli posset. Alia *tamporalis*, quæ ope prædictorum mediorum, finè periculo vitæ, &c. tolli, & suffragari potest. Denique alia est

Absoluta, sive respectu omnium, ita ut cum nulla penitus Persona coire, & aptè commisceri possit: alia *respectiva*, seu dum licet cum hac, vel cum pluribus huic similibus Personis copulam carnalem habere non possit, posset tamen cum aliis; quæ confurgit communiter vel ex maleficio, vel ex impropor-tione, puta: nimia crassitudine virgæ virilis, aut arctitudine vasis muliebris. *Laym. & Comm. arg. Cap. Fraternitatis. 6. de Frig. & Malefic.*

R. 15to. Jam quantum ad 22 Matrimonium: communis, ac certa est doctrina omnium Canonistarum, & Moralistarum, *arg. totius t. de Frig. & Malefi.* Quod omnis, & sola impotentia perpetua, eaque antecedens tantum, (est autem impotentia antecedens illa, quæ, antequam Matrimonium fuisset contractum, jam adfuit, licet ab altera Parte fuerit ignorata) non item superveniens, habendi copulam perfectam, dirimat Matrimonium; sive demum illa sit naturalis, & intrinseca, sive accidentalis, vel artificialis, & extrinseca, sive absoluta, sive respectiva; modò sit perpetua in sensu præexplicato. Porro in dubio, post contractum Matrimonium orto, an videlicet impotentia sit perpetua nec ne? injungi solet, ac debet Conjugibus, triennalis probatio, à die attentatæ primæ copulæ computanda, an nempe copulam perfectam, (sive quæ fiat cum sufficienti penetratione, &

seminatione intrà debitum vas muliebre) exercere possint, ac valeant. *Sanch. &c. arg. Cap. Laudabilem. 5. de Frig. & Malef.* Si autem constet quidem de impotentia perpetuitate, sed dubitetur, an sit antecedens Matrimonium, vel illi superveniens, si quidem illa naturalis sit, & intrinseca, nec aliter in notitiam deveniri possit, præsumi debet fuisse antecedens. *Sanch. Abb. in cit. Cap. Fratemitatis.* Idem docent iidem, & *Hostiens. Sylv. &c.* De impotentia accidentali, seu extrinseca, si nempe Conjux potens, brevi tempore, vel spatio temporis, v. g. uno, vel altero Mense post contractum Matrimonium conqueratur de impotentia alterius Partis, secus verò, si v. g. post tres, aut quatuor Annos conqueratur, nisi contrarium perfectè probaverit. Item: si dubitetur, an impotentia sit naturalis, vel accidentalis, nisi contrarium probetur, præsummenda est esse accidentalis, & simul præcessisse Matrimonium. Quantumvis autem constet alteram Partem ex Conjugibus perpetuà laborare impotentia, non nisi tamen cum, & post declarationem, ac Sententiam Judicis Ecclesiastici competentis, possunt Conjuges ab invicem separari. *Ità DD. communiter arg. Cap. Porro. 3. De divortio.* qui (nempe Judex) nec fatentibus Conjugibus suam impotentiam, potest eorundem Matrimonium annullare, nisi post legitimam

probationem à SS. Canonibus præscriptam. *arg. Cap. 1. de Frig. & Malef.*

R. 16 tō. Hinc in praxi, & ²³ ubi veritas aliter haberi non potest, Impotentia probari debet per inspectionem ocularem, & physicam attrectationem manualementem, partium genitalium: in fæminis quidem per duas ad minùs honestas, fide dignas, & in opere nuptiali expertas Matronas, vel obstetrices (nisi agatur de eo: an videlicet Mulier arcta, & angusta per incisionem reddi possit apta ad copulam perfectam, absque vitæ, vel gravis morbi periculo, tunc enim adhibendi sunt duo, vel in gravi necessitate, saltem unus Medicus, vel Chirurgus peritus) in Viris autem per Medicos, aut Chirurgo, iterum minimùm duos (in necessitate tamen sufficit etiam unus in arte sua bene peritus) fide dignos, & peritos, utique expensis litigantium procurandos; qui, uti & prædictæ Matronæ, vel Obstetrices præviè juramentum deponere debent, de fideli, & conscientiosa relatione facienda. Quibus adjungi quidem possunt etiam alii Testes sæculares. Tum si facta talis modi inspectione, & attrectatione (unde liquet alias probationes, v. g. ope falis, aquæ calidæ, cineris &c. fieri solitas esse valde dubias nec non quandoque peccaminosas, ac proinde ineptas, & dispositioni Juris Canonici prorsus esse contrarias) Tum inquàm, si facta talismo-

di

di inspectione, & attrectatione appareant certa signa impotentiae, puta: carentia testiculorum, vel Spirituum excitantium, vel signa abscissionis, crassitudinis, aut mancitatæ virgæ virilis: vel nimiae arctitudinis vasis muliebris, tantæ nimirum ut finè periculo vitæ incidi nequeat, Matrimonium finè ulla alia probatione illico annullandum est. *Sanch. Abb. l. c.*

24 R. 17^{mò}. Similiter si post prædictam inspectionem, vel aliam probationem, non appareant signa physicè certa, & evidentia, appareant tamen verosimilia, & quasi moraliter certa impotentiae perpetuæ, si uterque ex Conjugibus, nempe tam Maritus, quàm Uxor jurent se attentasse quidem, nunquam tamen perfectè coire potuisse, & si super hoc ipso eorundem juramento, alii 7. Consanguinei Viri, & 7. Consanguinei Uxoris, idest 14. ex utraque parte; vel si hi desint, ex utraque Parte 14. Vicini bonæ famæ, & fidei, deposuerint juramentum credulitatis, non expectata triennali proba, illico Matrimonium annullari potest. *Eng. t. de frig. & malef. n. 6. arg. Cap. Laudabilem. 5. eodem.* Si tamen tot Testes haberi nequeant, sufficiunt arbitriò Judicis etiam pauciores; imò *Sanch.* docet sufficere etiam duos. Denique si post inspectionem, non nisi dubia signa appareant impotentiae perpetuæ, ut plerumque fit in frigidis, & maleficiatis, injungenda

est Conjugibus triennalis tentatio copulæ. Illis verò, qui annos pubertatis, idest Viro 14^{tum}, Uxori autem 12^{mum} modò h. e. non pridem egressis, imponenda est prædicta tentatio copulæ, usque ad annos pubertatis perfectæ, nempe Viro usque ad 18^{vum}, Uxori verò usque ad 14^{tum} annos completos. Quibûs elapsis si ambo jurent se nunquam perfectè commisceri potuisse, idque septem alii, ut supra, juramentò credulitatis affirmant, Matrimonium annullari potest. *Cap. fin. de frig. & malef.* Cæterum si elapsò trienniò probationis copulæ, Vir dubiè impotens, neget se perfectam copulam habuisse, Uxor autem affirmet contrarium, vel hac idipsum negante, ille asserat, si aliunde certa signa impotentiae perpetuæ non appareant, sed tantum ambigua, pronuntiandum erit pro Matrimonio. *Ità quoad hanc totam materiam Sanch. Eng. Reiff. & alii tam TT. quàm CC. t. de frig. & malef. arg. R. 7. 65. in 6. item Cap. fin. de Sent. & re jud. Can. si quis. Caus. 33. q. 1. & totius t. de frig. & malef.*

R. 18^{vò}. Decimum quintum, 25 & ultimum impedimentum dirimens Matrimonii est raptus, per quem significatur violenta abductio personæ honestæ, sive ea soluta sit, sive ligata, Causâ libidinis exercendæ, vel Matrimonii contrahendi facta. Ex qua definitione patet, quòd ad hoc impedimentum requiratur
1^{mò}.

1^{mò}. Ut raptus sit violentus, distinctus à furto, & ad consentiendum, per dona, promissiones, & preces facta inductione. 2^{dò}. Ut fiat non ex alia Causa, v. g. servitutis &c. Sed Causâ libidinis inhonestæ, sive intra, sive extra Matrimonium exercendæ. 3^{tiò}. Ut fiat vera abductio de loco in locum. 4^{tò}. Ut rapta, sit Virgo saltem existimata, vel Vidua honesta, non autem meretrix, & cujuscunque scorti liberalis receptrix. *Sanch. less. Laym. &c.* Pœna autem in Raptores, novo Jure *Tridentini Sess. 24. Cap. 6. de ref. Matr.* Statuta, colligi potest ex iis Concilii verbis: Decernit S. Synodus, inter Raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate Raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium. Quòd si rapta à Raptoře separata, & locò tutò, ac liberò constituta, illum in Virum habere consenserit, eam Raptor in Uxorem habeat; & nihilominus Raptor ipse, ac omnes, illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso Jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces.---Teneatur præterea Raptor mulierem raptam, sive eam Uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitriò Judicis dotare. Ità ibi.

26 R. 1° ^{mò}. Quia accusationum in Causis Matrimonialibus finis, plerumque est *Divortium*, idcirco sciendum: *Divortium*,

seu separationem Conjugum ab invicem, aliud esse quoad vinculum, aliud quoad thorum, aliud denique etiam quoad cohabitationem simul. Matrimonium Fidelium, perfectâ copulâ conjugali semel consummatum, ac sinè ullo impedimento dirimente contractum, ex nulla penitus ratione, nisi per mortem unius partis, potest dissolvi quoad vinculum in nova Lege gratiæ. Ita docet S. Paulus ad Rom. 7. item 1. ad Corinth. 7. & *Trid. Sess. 24. Can. 5. & 7. de ref. Matr. & est de fide.* Imò neque etiam ratum tantum, nisi per solam Professionem Religiosam solemnem. *Trid. l. c. Can. 6.* Quod intellige: nisi cum impedimento dirimente fuisset contractum. Matrimonium verò infidelium quorum unus veram fidem amplectitur, tunc solum dissolvi potest quoad vinculum, 1^{mò}. Si remanens infidelis, ideo nolit cohabitare Parti conversæ, quia conversa est. 2^{dò}. Si idem velit quidem cohabitare, sed non absque injuria Creatoris. 3^{tiò}. Si Parti conversæ immineat periculum perversionis.

R. 2° ^{mò}. De Divortio porro quoad thorum, & cohabitationem, imò etiam quoad vinculum, sed tantum in casu Matrimonii cum impedimento dirimente, eoque Matrimonium antecedente, contracti, Nota 1^{mò}. Quòd Divortium quoad vinculum, etiam in casu impedimenti dirimentis, certi, & noto-

notorii, Partes finè authoritate, & cognitione Judicis Ecclesiastici, facere nulla ratione possint; adeo: ut Judex contrafacientes, primò per opportuna Juris media, deinde etiam per censuras, antea omnia ad cohabitandum compellere possit, ac debeat. *Cap. Porro. 3. De Divort. 2dò.* Quòd Judex non possit, nec debeat, Matrimonium in facie Ecclesiæ contractum, quoad vinculum dissolvere, etiamsi unus, vel ambo, accedente etiam rumore communi, fateantur se cum impedimento dirimente quocunque contraxisse, nisi sufficientes, plenæ, legales, & perfectæ Probationes accesserint. *Cap. Super eo. 5. De eo, qui cognov. &c.* Quæ Probationes si fiant per Testes, hi debent esse ad minùs duo, & omni exceptione majores. *arg. Cap. I. de Consang. & Affinit. 3tiò.* Quòd quando de impedimento dirimente notoriè, ac certò constat, teneatur Judex taliter contractum Matrimonium etiam quoad vinculum dissolvere, etsi Partes nec insistent, nec sollicitent, nec velint Divortium. *Cap. Porro. cit.* Si autem tantum fama sit de tali impedimento, potest Judex super eo inquirere, & quemcunque ad testificandum cogere, ac compellere. *Abb. in cit. Cap. Porro. 4tò.* Quòd quandocunque Causâ etiam ritè examinatâ, non habetur plena Probatio, sed dubium manet de impedimento dirimente, Judex sem-

per pro valore Matrimonii debeat pronunciare. *arg. Cap. Super eò. 22. De Testib. & Attest.*

R. 2Imò. Jam quantum ad ²⁸ Divortium, vel quoad thorum, vel etiam quoad cohabitationem simul attinet; illud non aliud est, quàm legitima Viri, & Uxoris separatio, manente vinculo Matrimonii. Quòd (utì superiùs jam dictum est) fieri potest vel quoad thorum tantum, idest quoad debitum conjugale licitè denegandum, vel etiam quoad cohabitationem in eadem domo, mensa, lecto &c. Fieri item potest, priori præsertim modo, vel mutuo Conjugum consensu, vel etiam, utroque modo, invita altera Parte. *Trid. Sess. 24. Can. 8. de ref. Matr.* Causæ porro, ob quas prædictum Divortium fieri potest, imò respectivè etiam debet, sunt *Imò.* Lapsus unius Partis in hæresim, vel Gentilismum, vel Judæismum, ob quem, si pars innocens propria authoritate fecit Divortium (quod eam ità facere posse patet ex *Cap. De illa. 6. De Divort.*) post reversionem Partis lapsæ ad Fidem Orthodoxam, eam recipere, vel ad eam redire obligabitur, non autem, si authoritate Judicis Ecclesiastici Catholici factum sit Divortium. Intellige: si post factum, & pronunciatum Divortium, aliquam Religionem ipsa pars innocens, ingressa est. Nam si in sæculo maneat, etiam post Divortium authoritate Judicis factum,

partem emendatam recipere, vel ad eam redire, omnino tenetur. *Gloss. in Cap. fin. De Convers. Conjugat.* 2dò Periculum salutis Spiritualis, seu incitatio ad peccatum. Ut si unus Conjugum suam partem, sive ad unum, sive ad plura peccata, sive secum, sive cum alio, vel alia, perpetranda, puta: Sodomiam, Furtum, Fornicationem, Adulterium, Incestum, Sacrilegium, Latrocinium, Homicidium, Magiam, Superstitionem, Maleficium, Hæresim, procurationem abortus, fidem veram ejurandam, &c. incitet, & impellat. Quod tamen alleganti solum, & non probanti credi non debet. *Can. Idololatria. 5. Caus. 28. q. 1. 3tiò.* Sævitia Viri, si nimirum hæc tanta sit, ut Uxor absque periculo vel vitæ, vel gravis damni corporalis eidem cohabitare non possit. *Cap. Litteras. 13. de rest. Spoliat.* Unde solæ minæ, imprecationes, terri culamenta levia, levis verberatio, vel etiam gravis, sed præterita, nisi hæc conjuncta sit cum probabili periculo, etiam deinceps futuræ gravis verberationis, crudelis, & atrocis tractationis &c. (quod Procuratores pro Divortio agentes, in suis allegationibus utiliter apponent) non præbent sufficientem Causam pronunciandi Divortii. *Gloss. in Can. Sicut. 39. Caus. 7. q. 1. & Eng. de Divort. n. 23.* Prædictum autem periculum probari, & colligi potest, ex Viri

genio, cholera, passione, nimia ira, præcedentibus actibus &c. Gravis autem verberatio, & crudelis tractatio censetur, v. g. percussio, ex qua abortus sequitur, vel si sit sanguinolenta, (non tantum tamen ex naribus, præcisè ex una, alterave alapa inflicta) vel cum vulnere, præsertim in capite, aut facie. Item: quæ tantam infirmitatem causat Uxori, ut aliquamdiu ob eandem in lecto jacere cogatur; vel quæ pectus, aut latera ita debilitat, ut sanguinem spuat. Vel si fiat cum fractione baculi. Vel si Vir gladium, securim, sclopetum, aut quodvis armorum genus, humeris, collo, pectori, capiti, lateri &c. Uxoris imponens, vel applicans, eidem mortem, aut mutilationem minetur, & cætera hujusmodi, sævitiam spirantia indicia. *Ità Reiff. lib. 4. t. 19. §. 4. à n. 42.* Illud verum est: minore sævitia Mariti opus esse, ad liberandam ope Divortii, (de quo hic agimus) Uxorem Nobilem, pudicam, honestam, taciturnam, tenellam, mitem, mansuetam, & morigeram, quàm ad rusticam, impudicam, lingvosam, immitem, immorigeram, oblatrantem, jurgiosam, obstrepentem &c.

R. 22dò. In Casu petiti Divortii, docent *Guttier. Sanch. & Laym. apud Reiff. l. cit. n. 52.* à Judice deberi in exordio statim Uxorem exponentem, & Divortium ob sævitiam Viri sollicitantem interrogari, causam

sam timoris de futura etiam imposterum Mariti sævitie, quam si illa per Testes fide dignos ritè probaverit, debet inter locutoriè deliberare, super Muliere, usque ad finalem litis decisionem, in loco tuto, & honesto collocanda, ac simul super alimento, & litis expensis eidem à Marito præstandis. Utcunque enim probabilis est citatorum *AA.* & cum illis *Sperevoli à n. 20.* apud *La Croix. l. 6. p. 3. n. 458.* Sententia adstruens: Quòd sicut Monacho contra Abbatem litiganti, ità etiam Uxori contra Maritum in Causa Divortii agenti, illi quidem ab Abbate, huic verò à Marito debeantur litis expensæ, alimenta, vestitus &c. Si nempe adsit præsumptio boni Juris.

30 *R. 23 tid.* Quarta Causa, ob quam Divortium fieri, & pronunciari potest, est: Unius Partis morbus leprosus, vel aliter contagiosus. Qui morbus, licèt sufficientem præbeat causam dissolvendi Sponsalia, sive antecedens, sive superveniens fuerit. *Cap. fin. de Conjug. leprof.* Non tamen dissolvendi Matrimonium consummatum quoad vinculum. *Cap. 1. §. Quoniam. eod.* Imò nec etiam tantum ratum, nisi talis morbus fuisset antecedens, & simul extra scientiam positus sanæ Partis, atque si ex consilio, & iudicio Medicorum immineret eidem periculum gravis infectionis. Divortium autem quoad thorum, & cohabitationem, ob

prædeclaratum unius Partis morbum, tunc solum pro Parte sana pronunciari potest, & debet, quando iudiciò Medicorum periculum adesset gravis infectionis, ex commixtione carnali, vel etiam ex cohabitatione. *Cap. 1. & 2. de Conjug. leprof.*

R. 24 tid. Quinta Causa præbens fundamentum Divortio præexplicato, est unius ex Conjugibus Adulterium. Proinde licitum est propter Adulterium culpabile, & consummatum, uti & propter copulam sodomiticam, & bestialem, sive activam, sive passivam, (non tamen ob solos amplexus, oscula, & tactus impudicos, etiam cum pollutione proprii, vel alieni corporis, sinè formali copula, factos) sive Viri, sive Fœminæ, Parti innocenti Divortium quoad thorum, & cohabitationem petere, ac instituire. Ità habetur quoad rem in Sancto Evangelio *Matth. 19. & Cap. Significasti. 4. & seq. de Divort.* Secus dicendum, si Adulterium fuit tantum materiale, v. g. vî, & oppressione extortum, non autem formale, seu cum culpa commissum. *Gloss. in Can. Ità. Caus. 32. q. 5.* Porro in dubio, dum videlicet ex relationibus, & depositionibus Testium fide dignorum, constat quidem, quòd una Pars aliam personam extraneam illicitè amaverit, illam frequentaverit, cum illa frequenter per amplexus, oscula, tactus impudicos conversata fuerit, de

eo autem, quòd eam carnaliter cognoverit, non constat, nisi vehementes præsumptiones concurrant, Divortium pronunciarì nequit. In Casu verò, quò præter prædictam suspectam conversationem, talis Pars visa est etiam concubitum, imò etiam commixtionem carnalem cum ejusmodi persona extranea habuisse, & solum dubitatur, an reipsa commiserit copulam perfectam, & adulterium formale, hoc inquàm in Casu ex talibus indiciis, & signis præsumenda erit verum adulterium commisisse, & ex eo pronuncianum erit Divortium. Interim si pars innocens nocenti, vel expresse; idest: verbis, literis, aut per nuncios &c. vel tacite; v. g. si bene gnarus adulterii suæ compartis, sinè omni metu, vi, errore, sponte, ac liberè cum eadem vel copulam habeat, vel per amplexus, oscula, & tactus maritales, item per jocum, lusum, simultaneam commestionem, cubitum &c. signa conjugalis familiaritatis exhibeat; Denique si etiam Pars innocens, si ve ante, si ve post, si ve sæpius, si ve tantum semel, si ve gravius, si ve levius, si ve æquale, si ve demum notoriè, si ve occultè, adulterium formale, & culpabile committat, in his inquàm Casibus, ob adulterium, Divortium institui, & pronunciarì nec potest, nec debet, quia per prædictos actus omnis injuria remissa esse censetur. *Cap. Significasti. 4. de Divort.* Cæterum

licet Pars innocens semper possit recipere nocentem, & hæc redire teneatur, si status utriusque sit integer, non tamen tenetur ad recipiendum, nisi in his Casibus *Imò.* Si & ipsa, etiam si post Divortium, adulterium si ve occultum, si ve publicum committat. *2dò.* Si factò Divortiò, injuriam vel expresse, vel tacite, modò superius explicatò condonet. *3tiò.* Si cognoscat, reipsa ex falsa præsumptione, & cum gravamine injusto Partis prætenfive nocentis factum esse Divortium. *4tò.* Si patiat periculum incontinentiæ. Ità *AA. apud Reiff. t. 19. lib. 4. §. 3. à n. 95.*

§. 25tò. Circa effectus, Divortium quacunque justa, & legali de Causa factum, sequentes, & sequi debentes, advertendum *Imò.* Quòd si ob culpam Mariti fiat Divortium, is teneatur adhuc Uxorem alere (ubi per alimentationem intellige victum, vestitum, habitationem, lectum, medicinas, aliæque ad vitam sustentandam necessaria) nisi cesset causa Divortii, & tamen Uxor redire renuat. *Gob. t. 5. Cap. 39. arg. L. Si cum dotem. §. Sin autem. ff. Solutio Matrimon.* *2dò.* Si Divortium fiat in specie propter adulterium Mariti, Uxor innocens tam dotem, quàm omnia dona nuptialia, per Sententiam Judicis rehabere potest, & debet, si vel per se, vel per suum Procuratorem prætendat. Quamvis enim per *Ulad. D. 4. A. 16. Causæ Dotum,* &

& Paraphernorum, ad Judicium Fori Secularis pertineant, potest tamen de iis etiam Judex Ecclesiasticus pronunciare, non quidem principaliter, directè, & immediatè, sed incidenter saltem, indirectè, mediatè, & accessorie, non secus, ac de pœnis temporalibus sponsalicio contractui adjectis, & à Parte injustè resiliente solvendis. Quid autem hîc nomine Dotis, Dotalitii, & Paraphernorum veniat vide *P. I. t. 93. & Tyroc. Fur. Ung. ibid.* Illud hîc nota: quòd Dos, & Dotalitium in Ungaria taxari soleat juxta præminentiam statûs, & dignitatis, atque quantitatem bonorum, Juriûmque Possessionariorum Mariti. Sic in Ungaria quidem, Dos Uxoris, cujus Maritus Officiû Baronatûs Regni gerit, vel gessit, in 100. marcis, quadringentos florenos hungaricales, facientibus: Dos verò Uxoris, cujus Maritus est, vel fuit Magnas tantum, vel Baro simplex; idest: non ex officio, sed ex titulo tantum, & nomine talis, item si fuit insignis Nobilis, vel Miles, & simul 50. vel plures Sessiones Jobbagyones populosas habuerit, in 50. marcis, ducentos florenos hungaricales, facientibus; Uxorum verò inferioris status, & conditionis Nobilium, Dos, in quantitate, communi æstimatione mediante limitanda consistit. *P. I. t. 93. & Tyroc. Fur. Ung. ibid. §. 13.* In Transylvania verò, Dos Uxorum quarum Mariti

Officiò Baronatûs funguntur, vel fungebantur, perinde, sicut in Ungaria, aliarum autem quarumcunque (exceptis rusticis, & Jobbagyonalibus personis) sex, & sexaginta florenis hungaricalibus compensatur. *P. 3. t. 3.* Advertendum insuper 3tò. Quòd si ob culpam solius Uxoris fiat Divortium, eam Maritus alere non teneatur. Imò si ob adulterium à se commissum fuerit divortiata, Maritus eidem nec dotem dare, aut restituere obligetur. Ità *Gob. loc. cit. & Verbóczyus P. I. t. 105.* Per hunc tamen *ibid.* tenetur restituere res Paraphernales, h. e. res secum tempore nuptiarum, sive à Parentibus, sive à Fratribus, sive ab ipso Marito, sive à quibusvis aliis sibi datas, allatas. 4tò. Quòd si Divortium sive ob utriusque, sive ob neutrius culpam, sed v. g. ob lepram, vel alium morbum contagiosum sit factum, Maritus in utroque casu obligetur ad Uxorem alendam. *La Croix. lib. 3. P. 1. n. 712. 5tò.* Denique: quòd factò, & quidem ob culpam alterutrius Conjugis, Divortio, proles utriusque sexus, alendæ, educandæque sint per partem innocentem, expensis Partis nocentis. Si verò ob neutrius culpam, sed v. g. ob lepram &c. fiat Divortium, educandæ sint per Partem sanam, expensis utriusque. Vide tamen in hoc limitationes quasdam apud *Reiff. lib. 4. t. 19. §. 3. à num. 103.*

- 33 *R. 26to.* Cum non infrequens sit lis, & controversia, in Tribunalibus Ecclesiasticis adversus turbatores Matrimonii mota, & suscitata, idcirco non inutile fuerit hac etiam de re, hic aliquantum meminisse. Igitur sciendum: quod turbatores Matrimonii sint, & dicantur illi, qui inter Conjuges in legitimo Matrimonio existentes, five verbis, five factis, odia, inimicitias, contentiones, jurgia, dissensiones, animorum turbationes, & aversiones seminant. Qui quidem licet id facientes graviter peccent, in eos tamen nulla determinata poena statuitur à Jure. Unde conformiter ad Praxim Tribunalium, authoritate *Cap. 24. de bono Conjugii* nixam, tales in competenti poena, arbitrio Judicis taxanda, & determinanda, five demum reali, & pecuniaria, five etiam corporali (si aliter ob defectum facultatis solvendo non sint, & Nobilitaris praerogativae beneficium non obsistat) convinci debent, & simul in refusione expensarum erunt condemnandi.

TITULUS III.

De Testamentis.

- 34 **Q**Uæres: Quid sit Testamentum, & quæ circa illud resolvenda? *R. 1mo.* Antequam rem aggrediar, præmoneo: quod cum de sensu *P. 1. t. 2.* Item *A. 40. 1559. & A. 16. 1647.* Causæ etiam Fori Spiritualis in Ungaria, & concomitanter etiam in Transylvania, respectivè juxta Leges, Consuetudines, Processumque Juridicum Patrium judicandæ sint, & cum de Testamentis, in *A. 27. 1715.* speciales extent Constitutiones, ex eo relictis iis, quæ de Jure Civili contra Leges Patrias ad Testamentum requiruntur, ea tantum referam, quæ dictis citati *A. 27.* Constitutionibus, & Patria nostra praxi, statuta inveniuntur, & simul illa, quibus nec dictus *A.* nec praxis nostra Patria derogant per expressum. Igitur:
R. 2do. Testamentum per *L. 35. 1. ff. Qui Testam. fac. poss.* est: voluntatis nostræ justa Sententia, de eo, quod quis post mortem suam fieri velit. Proinde Legibus conformis, & ex libero arbitrio procedens. Hinc sensu *cit. A. 27.* dolò, vi, metu, vel fraude factum non valet, sed necesse est, ut omnis semper fraus, & in Testatorem non rarò usurpari consuetæ circumventiones, sub poena irrogositatis Testamenti, penitus absint. Nemo autem Testamentum condere potest, nisi ex bonis per se acquisitis, vel qui ex libera acquirentis dispositione facultatem habet, vel denique etiam ex bonis hæreditaria-

ditariis, sed tantum cum facultate, & consensu cohæredum. *P. 1. t. 5. & 58.* Porro: Testamentum aliud est *solemne*, seu omnes à Jure requisitas solemnitates habens, aliud *non solemne, privilegiatum &c.* sive vel ex toto, vel ex parte prædictis solemnitatibus carens; quale est Testamentum Militis in expeditione bellica factum, item Parentum inter liberos, item factum ad pias causas, & factum tempore pestis. *Reiff. b. t. §. 1. & cit. A. 27.* Utrumque vel est *scriptum*, idest: vel ab ipso Testatore, vel ejus jussu, & nomine, ab alio, in scripturam redactum, subscriptum, subsignatumque, servatâ Juris formâ: alio nomine dictum: *clausum*, eò, quod non sit necesse ejus continentiam Testibus manifestare, sed sufficiat à Testatore dici: quod in illa scriptura ejusdem Testamentum contineatur. *L. Hac consultissima. b. t. & arg. cit. A. 27.* Aliud *Nuncupativum*, sive quò, coram Testibus, sinè scriptura, viva voce exprimitur ultima voluntas; ad quod perinde requiruntur omnes ab infra recensendæ solemnitates, sicut ad scriptum, præter solas scripturam, subscriptionem, & subsignationem Testatoris, ac Testium. *§. fin. Inst. de Testam. ordin.*

36 *3tiò.* Solemnitas Testamenti alia est *intrinseca*, in ipsa facultate, & activitate testandi sita; alia *extrinseca*, seu ipsa forma Testamenti. Intrinseca

iterum alia est *personalis*, dependens à persona, vel potius ab habilitate, & idoneitate ipsius Testatoris personali, ad testandum; ob quam Testamentum ejus invigorosum est quì Juræ naturæ, vel positivo à condendo Testamento prohibetur. Alia *realis*, quæ con-surgit ex rebus, & bonis, de quibus fit Testamentum. Atque hujus defectu, invalidum est Testamentum, de bonis aviticis, ob defectum videlicet de illis testandi facultatis. *A. 9. 1687.* nisi accedat consensus cohæredum. *P. 1. t. 58.* Porro solemnitas extrinseca Testamenti, sensu *A. 27.* jam citati, consistit in his requisitis:

1mò. Ut Testator scriptum Testamentum subscribendo, eam in specie esse suam ultimam voluntatem declaret. Si tamen vel scripturæ ignarus sit, vel ob debilitatem ex infirmitate ortam, subscribere non valeat, specialiter requirere, & adhibere debet unum Testem supernumerarium, ad hoc nempe, ut locò sui subscribat, & exprimat illam fuisse ejusdem ultimam voluntatem; qui proinde præsens adesse, & nomen suum proprium, non verò Testatoris subscribere debet. *L. 21. Cod. b. t. cum cit. A. 27.* Idque etiam tunc observari debet ex præscripto *cit. A.* contra *L. 28. §. 1. Cod. b. t.* Dum Testator ipse quidem scripsit Testamentum, nomen tamen proprium, ob debilitatem virium subscribere non amplius potest.

2dò.

2dò. Ut Testamentum fiat in præsentia quinque Testium, præter supernumerarium, ubi hic requiritur, qui sextus esse debet. *A. 27. cit.* contra dispositionem Juris Civilis *L. 21. Cod. h. t.* septem Testes requiruntis, quæ tamen dispositio tam Juris Civilis, quàm Ungarici, in Transylvania, quoad hunc numerum Testium non observatur, quia teste *Varrone in sua Idea Actionum Juridicarum P. I. Cap. 3.* in hoc puncto, circa numerum Testium, Jura nostra Patria, simplicitatem Juris Gentium imitantur, ità, ut quemadmodum in celebrandis contractibus, vî Legum nostrarum, duo Testes omni exceptione majores sufficiunt, ità & in dispositionibus Testamentariis sufficiant; modò hi tales sint, tantæque fidei dignitate polleant, ut contra ipsos nulla legalis exceptio prudenter opponi possit. Quanquam etiam plures, quàm duos, adhibere Testes, nihil sit, quod vetet.

3tiò. Loquendo relatè ad priùs dicta, requiritur, ut Testes sint habiles, & idonei; quales (per communem J-Ctorum Sententiam, variis Juris Civilis, & Canonici textibus nixam, nec per Jura Patria sive Ungarica, sive Transylvanica enervatam,) non sunt Mulieres, nec impuberes, nec amentes, nec furiosi, nec perfectè ebrii, nec prodigi declarati, nec muti, surdi, cæci, nec infames infamiâ tam Juris, quàm facti, nec inviti,

& coacti, nec Uxor, filius, filia, & universaliter omnes sub potestate Testatoris constituti, nec hæres in Testamento tali constitutus, nec Apostatæ, nec hæretici non tollerati, (sunt tamen nostrarum Partium moderni Helvetici, vel Augustani) nec excommunicati vitandi, nec criminosi non emendati, nec pauperes minùs honestæ vitæ, & corruptioni obnoxii, nec denique omnes, ob morum improbitatem, in aliis negotiis Testes esse prohibiti, vel ob delictum aliquod, sive testari, sive hæredes institui non valentes. In Testamentis autem Nobilium, innuente *Tyroc. §. U. P. 2. t. 52. §. 10.* Testes requiruntur Nobiles, quales reputantur esse ob Sacros Ordines, etiam tam Parochi, quàm Religiosi, ità tamen, ut in defectu Nobilium, adhiberi possint etiam non Nobiles, aliàs idonei, & honestæ conditionis Testes, ut sunt: Cives liberarum Civitatum, Officiales Dominorum, item servitores Prælatorum, Magnatum, Nobilium, non tamen homines ad latera duntaxat pecorum, & styvam nati, uti nec Zingari, Judæi, & cætera hujusmodi infima pars hominum. *arg. præcit. A. 27.*

4tiò. Insuper requiritur 4tò. 37 Ut Testes, vel per Testatorem, vel ejus jussu, per alium specialiter rogati sint ad testificandum, nec sufficit fortuitus, & casualis eorum adventus, nisi specialiter rogentur ad testificandum super Testamento. *arg. cit.*

cit. A. 27. & l. 21. ff. de Testib. 5tò. Requiritur: ut Testes, & simul omnes præsentes sint, & simul Testatorem corporaliter non tantum audiant, sed & oculis videant. *cit. A. 27. 6tò.* Ut Testator vel per se, vel per alium asserat in illa charta, quam exhibet, vel exhiberi facit, suum Testamentum contineri. Cui deinde, Testes singuli, subscribere debent sua nomina, & cognomina manu propria. Ignaris tamen scribendi conceditur, ut per alios ex Contestibus sua nomina subscribi curent, qui tunc addere debent, se rogatos, aliorum nomine subscribere. Subscribendi autem formulæ, possunt esse sequentes: *Ego TT. Testis rogatus, Testamentum T.T. p. m. subscripsi.* Vel: *Ego T.T. testor, quod à T.T. Testatore audiverim, in præsentia charta contineri suam ultimam voluntatem, & p. m. subscripsi.* Dum autem pro alio scribendi ignaro fit subscriptio, potest hic servari stylus: *Ego T. T. cætera ut supra. pro T. T. Teste rogato, sed scribendi ignaro, p. m. subscripsi.* Cæterum sufficiet, si post primos duos, vel tres Testes, prædictò modò subscribentes, reliqui, compendii causâ hoc modò subscribant: *Idem testor & ego T. T. m. p.* Vel: *Ego T. T. testor, ut primi duo, vel tres m. p. vel p. m.* Ex quibus patet, quod invalidum sit Testamentum, vel in suis hospitibus seorsim, vel apud Notarium, à Testibus subscriptum.

Ista enim subscriptio, *arg. præcit. A. 27.* fieri debet in domo Testatoris, & à Testibus in ea simul existentibus, & præsentibus.

R. 5tò. Requiritur *7mò.* Ut ³⁸ omnes hi Testes apponant sua Sigilla, vel si quis propriò careat, uti potest Sigillò, vel unius ex Contestibus, vel ipsius Testatoris, vel cujuscunque alterius; imò omnes uti possunt unò, eodémque Sigillò. Consultum etiam est, ut extremitates fili, vel serici, quo Literæ Testamentariæ complicantur, sub Sigillis deprimantur, ad impediendum periculum ejectionis, vel substitutionis alicujus phylæ. *8vò.* Denique requiritur: Ut totum opus uno contextu fiat, idest continuo, & nullo interveniente actu, ad confectioem Testamenti impertinente, nisi valde brevi, & ad exigentiam naturæ, vel corporis, aut infirmitatis exercito. *L. 21. Cod. h. t. & A. 27. cit.* Nihil autem officit, sive unum, sive plura sint exemplaria Testamenti, modò quodlibet præcensitis solemnitatibus sit instructum. In casu tamen plurium Testamentorum difformium, ac diversis temporibus confectorum, postremum debet censi fuisse de voluntate Testatoris, adeo, ut si postremum prædictis solemnitatibus careret, etiamsi prius Testamentum easdem habuisset, adhuc istud annullandum foret; nisi vel ex consensu Regio, primum Testamentum confirman-

Y
te,

te, vel ex inquisitione eluceret, quòd Testator, primum, & non secundum Testamentum voluerit haberi pro sua ultima voluntate. *Reiff. h. t.* Hæc demum solemnitates recensitæ, præter institutionem hæredis, scripto - tenus exprimendam, (hæc enim per toties *cit. A. 27.* contrà, quàm Jus Civile exigat, Testamento scripto inferi, vel omitti ad libitum potest) adeo sunt ad omne Testamentum *solemne*, & scriptum; imò etiam cum proportione ad *nuncupativum* necessariæ, ut sinè illis factum Testamentum infringi, & rescindi possit, ac debeat. *A. 31. 1638.* Quare agens ad rescindendum, & annullandum Testamentum, vigore Mandati Compulsorii Vicariæ, inquiri facere debet, an accuratè omnia præmissa requisita in ejusdem confectione fuerint observata, & in hunc finem, ejusdem Testamenti, in originali, non autem tantum in paribus, etiamsi in loco aliquo authentico, & credibili, jam repositum sit, productionem, coram Judice faciendam adurgere debet. *Tyrocin. Fur. Ung. P. 2. t. 52.*

39 *R. 6tò.* Testamentum privilegiatum, uti supra innui, est illud, quod vel ex parte, vel ex toto præallegatis solemnitatibus caret, nec eas requirit. De quo sæpè *cit. Art. 27.* sic differit: *Præmissæ solemnitates, in privilegiatis Testamentis, utpote: Legatis piis, item Militaribus, ità & inter liberos, nec*

non tempore pestis condendis; non requirentur; sed vel propria Testantis manu scripta, & subscripta, vel etiam nuncupativa, coram duobus Testibus sufficient. Unde liquet: ad hujusmodi Testamenta privilegiata, si nuncupativè, seu verbotenus fiant, duos tantum Testes requiri, tam per *cit. A. 27.* quàm per *Cap. Relatum. 11. h. t.* nullum verò, si Testatoris manu propria sint scripta, & subscripta. Privilegiatum autem est Testamentum *imò.* factum ad pias Causas. *arg. Cap. & Art. modò cit.* sive in quo pro hærede instituuntur Ecclesiæ, Monasteria, Capitula, Conventus, Abbatia, Præposituræ, Canonici, Hospitalia, Nozocomia, Confraternitates, Xenodochia, Congregationes Spirituales, Animæ in Purgatorio detentæ, Collegia, Residentia, Convictus, Seminaria, Pauperes, etiamsi hi sint Consanguinei Testatoris, &c. dummodo eisdem principaliter, ad honorem Dei, & animarum salutem relinquatur hæreditas. De Jure porro naturæ, hujus generis Testamenta non plus requirunt, quàm in Testatore usum rationis, & actualem voluntatem, ac potestatem, seu activitatem testandi. De Jure verò Canonico, & Patrio Ungarico, quid requirant, dictum est *h. n. à verbo Unde.*

Ex quibus in ordine ad Testamentum ad pias factum Causas, colliges *imò.* Quòd Testamentum ad pias Causas,
ad

ad interrogationem alterius, etiam solo nutu coram duobus Testibus factum, validum sit. *Laym. Menoch. Abbas in Rubr. h. t. n. 9. cum communi DD.* etiamsi hæres instituatur incertus, ut si quis dicat coram duobus Testibus, vel finè his propria manu scribat, se pro hærede hujus, vel illius rei instituere Deum, vel in genere, pias Causas, vel Pauperes in communi, vel suam animam, vel animas in Purgatorio dentas, &c. *Ità cit. AA. arg. Cap. Cùm tibi. 13. h. t. Colliges 2dò.* Quòd in casu non scripti Testamenti, sed solum nuncupativè conditi ad pias Causas, non sit necesse, ut Testes specialiter sint ad testificandum rogati, sed quòd sufficiant etiam fortuitò advenientes, & præsentes, sive Viri, sive Mulieres honestæ; non tamen alii ad testificandum inhabiles, *h. t. num. 35. relati. Colliges 3tò.* Quòd corrue[n]te ob defectum solemnitatum *h. t. n. 35. recensitarum* Testamento ad Causas profanas factò, non hoc ipso corrue[n]t etiam pia legata particularia tali Testamento inserta. *Ità habet communis AA. doctrina, & praxis in Ungaria, ut innuit Tyroc. Jur. Ung. P. 2. t. 52. §. 21. Colliges 4tò.* Quòd licet dum Testamentum, etiam ad pias Causas factum, ex defectu voluntatis, sit imperfectum, (quod tunc accidit, dum v. g. Testator cogitat quidem, vel aliis non Testibus dicit quidem se velle,

vel in genere, vel in specie ad hanc vel illam piam Causam Testamentum scribere, aut coram Testibus condere, ante scriptionem tamen, vel adventum Testium moritur, vel alio quocunque modo ad scribendum, vel nuncupativè testandum inhabilis redditur) sit simul etiam invalidum; non tamen, si sit imperfectum præcisè ex defectu solemnitatum. Ut si Testator, antequam moriatur, vel aliter incapax redatur ad ulterius testandum, jam priùs vel manùs scriptò, vel coram Testibus necessariis, aliquam sive in genere, sive in specie piam Causam constituit pro hærede. *Ità JJ. & AA. apud Reiff. h. t. §. 6. à n. 166.*

R. 7mò. Secundò Privilegium est Testamentum Militum, Ducum, & horum Causà Castra sequentium, ut Famulorum, Capellanorum, Medicorum, Chyrurgorum, Mercatorum; item Arces, Urbes, Moenia, munitiones actu oppugnantium, vel defendentium. &c. Quod, si fiat in actuali pugna, & conflictu, nihil aliud ad valorem requirit, quàm ut de voluntate Testatoris constet. *L. 15. Cod. de Test. Milit.* Si autem de dicta voluntate Testatoris non aliter possit constare, quàm per Testes, hi requiruntur duo, *arg. §. 1. Inst. de Test. Milit.* Cujusmodi Testamentum, post dimissionem talis Testatoris à Militia, durat duntaxat per annum. *LL. CC.* Ad Testamenta verò Militum,

in Castris quidem, sed extra actualem conflictum existentium, requiruntur saltem duo Testes. *Reiff. b. t. §. 6.* Denique conditum extra Castra, & conflictum, ac pugnam actualem, v. g. in Quartiriis, vel in Præsidiis, quietè manentium Militum Testamentum, requirit ad sui valorem, omnes, cum proportionem, prærecensitas solemnitates. *Principio Instit. de Test. Milit. & Tyroc. Jur. Ung. P. 2. t. 52. §. 22.*

41 *R. 8vò.* Tertiò Privilegiatum est Testamentum Parentum inter liberos, dum videlicet: Pater, Mater, vel alii Ascendentes in linea recta, suos liberos, vel nepotes legitimos, (quid enim de liberis naturalibus, & spuriiis hic sit dicendum, vide apud *Reiff. b. t. §. 7.*) hæredes instituunt in suis Bonis, acquisitis tantum, non verò aviticis. *arg. L. Hac consultissima. 21. b. t. & P. 1. t. 57.* Nihil obstante, etiamsi alia persona extranea tali Testamento immisceatur tanquam hæres. De quo, (nihil Patrio Jure, sive Ungarico, sive Transylvanico statuente) ex Juribus Canonico, & Civili, adverte. Quòd ad hujusmodi Testamentum, si totum propria Parentis manu scriptum sit, non requirantur aliæ Juris solemnitates, quàm ut tempus conditi Testamenti; item nomina liberorum institutorum, ac denique materia, & res, cuius liberorum testamentaliter legata: & quidem non numeris arithmeticis, sed

claris, & indubitatis verbis, propria Parentis manu exprimentur. *L. fin. Cod. Famil. hercisc.* Quamvis propria manu subscribere non sit necesse, nisi per alium curetur scribi tale Testamentum. *L. Hac consultissima. 21. b. t.* Imò etiam ipsorum liberorum subscriptio sufficit. *Auth. Si modò. Cod. Famil. hercisc.* In ejusmodi autem Testamento, si non scriptum, sed nuncupativum sit, sufficiunt vel duo Testes, etiamsi non rogati, vel foeminae sint, vel ut aliunde sufficienter constet de voluntate Testatoris. *AA. apud Reiff. b. t. §. 7. n. 188.* Hujusmodi autem Testamentum validum est, etiamsi liberi inæqualiter instituantur; necesse tamen est, ut cuius liberorum, portio relinquatur titulò Institutionis, non autem titulò Donationis, Legati, Fidei commissi. &c.

R. 9vò. Quartò Privilegiatum est Testamentum tempore pestis factum (conditum nempe in iis locis, in quibus eadem actu grassatur) ita quidem, ut sive intense, sive remissè grassetur pestis, ad hujus generis Testamentum, non aliud (loquendo de solemnitatibus extrinsecis) nec plures, quàm duo Testes, etiam non vocati, nec simul, sed etiam tantum successivè præsentem requirantur, & sufficiant. *Ita communior Sententia DD. arg. L. Ubi absunt. 19. ff. de Tut. & Curat.* Quintò denique privilegiatum est Testamentum Ru-
fti-

sticorum, ad cuius proinde valorem sufficit præsentia Parochi loci, & duorum loci Juratorum, ità tamen, ut illud Domini terrestres confirmant, absque hac enim confirmatione (præterquam ad pias Causas factum) non valet; nec discussio hujusmodi Rusticorum Testamentorum ad alium, quàm ad Dominum terrestrem pertinet. Fundantur hæc in *P. 3. t. 29. & 30.* Plura de his, uti & de *Codicillo*, item de Testamentis *Civium, Publicis, apud Acta*, vel *ad Acta*, ac de *Legato*, vide in *Tyroc. Jur. Ung. P. 2. t. 52. & passim apud CC.*

43 *R. 10 mō.* Restat jam, ut etiam de Testamentis Clericorum, sive Sæcularium, sive Regularium, item tam majorum, quàm etiam inferiorum pauca referam. De quibus tamen priusquàm agam, suppono: Quòd Bona Clericorum, sint quadruplicia, videlicet: *Patrimonialia, Quasi-Patrimonialia*, seu *Industrialia, Parsimonialia*, & *Ecclesiastica*, seu *Beneficialia*. Bona Clericorum *Patrimonialia*, sunt illa: quæ illis ex titulo merè profano, puta: Hæreditate Paterna, vel Avitica, Legatō, Donatione, Contractibùs, labore manuum, industriâ, & arte proveniunt. *Quasi-Patrimonialia* sunt illa, quæ illis ex labore aliquo, vel industria spirituali, & functionibùs Ecclesiasticis, v. g. ex celebratione Missarum, Concionibus, Cantu in Ecclesia, executione funeralium, admi-

nistracione Sacramentorum &c. proveniunt, quò probabiliùs pertinent etiam redditus, & fructus stolæ, uti & distributiones quotidianæ Canonicorum intuitu præsentiæ in Choro, fieri solitæ. *Parsimonialia* sunt illa, quæ iidem ex redditibus Ecclesiasticis, ad congruam sui sustentationem pertinentibus, parciùs vivendo, sibi contrahunt, & congregant. *Ecclesiastica* denique, seu *Beneficialia* sunt illa, quæ ipsis directè, & immediatè obveniunt ex beneficio Ecclesiastico, iisdem in titulum collato; ut sunt: *Decimæ, fructus Agrorum, Vinearum*, ac rerum ad ipsum Beneficium, quod tenent, pertinentium. *Ità de his JJ. & AA. apud Reiffenst. lib. 3. t. 25. §. 1.* Jam:

R. 11 mō. Licèt communissi-44 ma, & fere certa sit *DD.* Sententia tenens: quòd Clerici Sæculares, tam majores, quàm minores, de Bonis suis, tam *Patrimonialibus* (intellige potiùs de fructibus, & proventibus horum. Nam de ipsis Bonis *Patrimonialibus*, Paterno, vel Materno-aviticis quoad substantiam testari, Jure *Decreti* nostri *Tripartiti P. 1. t. 58. & A. 9. 1687.* etiam Clerici prohibentur) & *Quasi-Patrimonialibus*, seu *Industrialibus*, quàm etiam de *Parsimonialibus*, sive ad piam, sive ad profanam Causam, perinde, sicut Laici, liberam habeant testandi potestatem, ut constat ex *Cap. Quia nos. h. t.* Item:

ex *Can. 1. & 2. Caus. 12. q. 3.* & ex *Can. Episcopi. 19. Caus. 12. q. 1.* Idemque docet *D. Thom. 2. 2. q. 185. A. 7. ad 2.* & cum illo *Covarr. Navarr. Pirb. Kon. Barb. apud, & cum Reiff. b. tit. §. 11.* Similiter: quamvis Religiosi Professi, omnes, & singuli, tam Prælati, quàm subditi incapaces sint condendi Testamentum etiam ad pias Causas, uti patet ex *Cap. 2. b. t. & ex Can. 7. Caus. 19. q. 3. juncto Can. 11. Caus. 12. q. 1. & Auth. Ingressi. C. de SS. Eccles.* Religiosi tamen non professi, seu Novitii, etiam

absque omni licentia sui Prælati, & Superioris Regularis, possunt æque, ac Laici facere Testamentum. *Ità teste Reiff. b. t. §. 11. communis DD. arg. Auth. Nunc autem. de Episc. & Cleric. & Can. 9. Caus. 15. q. 3.* Denique adverte: quòd in Transylvania, Testamenta Clericorum Sæcularium, ad Episcopum, vel Vicarium Generalem, ante executionem, transmitti, & ab eodem confirmari debeant, ac soleant, secùs absque hujusmodi confirmatione invigorosa erunt. *Praxis.*

TITULUS IV.

De Immunitate Ecclesiarum, & Jure Asyli.

45 **Q**Uæres: Quid sit, & in quo consistat Immunitas Ecclesiarum, & quæ circa eam resolvenda? *R. 1mò.* Immunitas Ecclesiarum localis (de qua sola hic) est Jus competens Ecclesiis, aliisque locis Religiosis; vî cujus *1mò.* Actus profani, seu sæculares in iis exerceri non possunt. *2dò.* Vî cujus malefactores quidam illuc confugientes, in vita, & membris proteguntur, ut inde extrahi non possint, quod aliter vocatur Jus Asyli. *Cap. Licet. b. t. in 6.* De hac immunitate mox fusiùs agam: de priori verò hîc sciendum: Quòd immunitate hac priori, ut nimirum in illis actus profani exerceri non possint, gaudeant *1mò.* omnes

Ecclesiæ, etiam nondum consecratæ, etiam non benedictæ, etiam nullius Officii Divini celebratione honoratæ: uti & Oratoria, modò hæc auctoritate Episcopi ad Divinum Cultum sint deputata, & erecta. *Cap. Ecclesiæ. 9. b. tit. Item Abb. &c. in Idem. 2dò.* Loca, & habitacula Ecclesiis adhærentia, ut sunt: Sacristia, Porticus, Atrium, & Cæmeteria Ecclesiarum. *Cap. fin. b. t.*

R. 2dò. Actus profani, in⁴⁶ prærecensitis locis sacris exerceri prohibiti sunt sequentes: *1mò.* Causæ criminales, in quibus agitur de sanguinis effusione, vel poena corporali præsertim cruenta, etsi non mortifera, quæ proinde in Ecclesiis,

fiis, & Cæmeteriis sub pœna Excommunicationis Sententiæ ferendæ agitari non possunt.

Cap. 5. h. t. 2dò. Processus etiam tantum Civiles, si non tendant ad bonum, commodum, & utilitatem Ecclesiarum, idque sub pœna nullitatis talis Processus judicarii, & Sententiæ inde secutæ. *Cap. Decet. 2. h. t. 3tò.*

Contractus, negotiationes, nundinæ, & omnia illa acta, quæ Divinum Cultum turbare possunt; non quidem sub pœna nullitatis, & invigoris talium Contractuum &c. (hi enim per hoc validi sunt) sed sub pœna inde ejectionis, & expulsionis contrahentium, ementium, vendentium, & mercimoniorum; exemplò Christi *Matth. 21. 4tò.* Vis, aut violentiæ illatio ipsis locis sacris, v. g. infringendo eorum fores, & multò magis rapiendo eorundem bona, suppellectilia &c. & quidem sub pœna excommunicationis ipsò factò incurrendæ, si cum effractione spoliatio fiat. Idem est de mandantibus, consulentibus, aut quoquo modò ad Ecclesiarum violationem concurrentibus. *arg. Can. Omnes. 5. 6. 8. 9. Caus. 17. q. 4.*

47 *R. 3tò.* Jam quantum ad præappositæ definitionis partem 2dam: Jus Asyli, est Jus Ecclesiis, & sacris, aliisque quibusdam locis religiosis competens, confugientibus ad easdem, & eosdem quibusdam malefactoribus non exceptis,

securitatem præstans, ad hoc: ut inde violenter extrahi, & in vita, vel membris puniri non possint. *arg. Cap. Inter alia. 6. h. t.* Gaudent autem hoc Jure Asyli, præter superius adducta loca *Imò.* Ecclesiæ, etiam tantum construi cæptæ, item etiam pollutæ, aut interdictæ. Item Sacrificia, Turris, Atrium, Porticus, Campanile Ecclesiarum. Imò malefactor ad Ecclesiam fugere volens, & ejus januam clausam reperiens, si saltem januam ejus, vel seram, aut vectem manu tangat, vel stipiti portæ Ecclesiæ innitatur, vel valvis ejusdem adhæreat, vel tectum illius conscendat, vel exteriorrem ejus columnam, aut latera tangat, vel teneat annulum valvarum Ecclesiæ, gaudet Jure Asyli; uti & is, qui à Cathedrali Ecclesia quidem 40. ab aliis verò minoribus Ecclesiis, Oratoriis, & Capellis 30. tantum passibus abest. *2dò.* Cæmeteria tam Ecclesiæ contigua, quàm ab ea separata, modò authoritate Episcopi sint erecta. *3tò.* Capellæ, & Oratoria, etiam in privatis domibus existentia, modò itidem authoritate Episcopi sint erecta, & in perpetuum Divino Cultui sint mancipata, ac insuper Jurisdictioni ejusdem subiecta. *4tò.* Omnes Conventus, Monasteria, Collegia, Residentiæ, Cellæ, Horti, Aræ, Ædes Religiosorum, domus item Familiarum, Stabula Animalium, Officinæ, cunctaque alia loca, quæ

quæ intrà Conventûs, Monasterii &c. septa reperiuntur, & existunt, non tamen Domus, Villæ, Officinæ, Horrea, Stabula, Horti &c. à Conventu, Monasterio &c. separata. Item Xenodochia, Nosocomia, Orphanotrophia, Hospitalia, Collegia, Convictus, Seminaria tam Clericorum, quàm Laicorum Studioforum, & alia hujusmodi loca religiosa, si illa autoritate Episcopi sint erecta. 5tò. Competit Jus Asyli etiam confugientibus ad Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, dum illud vel ad infirmum defertur, vel inde ad Ecclesiam refertur, vel in publica Processione circumfertur, si nimirum talis confugiens manu teneat vel brachia, vel fimbriam vestis Sacerdotis; imò etiam si Processionem comitantibus se associet: non tamen, si tunc tangat vestes, aut brachia Sacerdotis, dum ad ipsum defert Sanctissimum in carcerem, vel dum illud intrà se sumit, vel dum Sacerdos tantum sacrum Oleum defert ad infirmum. 6tò. Competit Jus Asyli Palatio, seu Domui, & Residentiæ Episcopi, etiam si hæc ultra 40. passus distet ab Ecclesia Cathedrali; denique ex consuetudine Patriæ (ut innuit *Tyroci. Jur. Ung. P. 2. t. 51.*) etiam Domibus, & Residentiis Parochialibus, si nimirum hæc ita sint vicinæ Ecclesiis, ut nulla inter has, & illas intercedat profana, seu sæcularis domus, licet interveniat

Cæmeterium, Hortus, vel Platea; item licet Ecclesia ab illis 40. vel etiam 60. passus distet. Ità de his, hoc numero dictis ferè quoad omnia *JJ. & AA. apud Reiff. b. t.*

8. 4tò. Personæ gaudentes⁴⁸ Jure Asyli, sunt imò. Laici catholici omnes, & singuli (nisi exceptum crimen habeant) cujuscunque sint ætatis, sexûs, statûs, & conditionis. *arg. Cap. Inter alias. 6. b. t. & hi quidem, etiam si sint excommunicati, etiam vitandi, vel personaliter interdicti, aut publici Clericorum percussores. Laym. lib. 4. tract. 9. cap. 3. num. 10. cum aliis apud Reiff. b. t. §. 3. 2dò. Tam Clerici, quàm Religiosi; non quidem eatenus, ut nequeant à suis Superioribus extrahi, ad correctionem, & pœnam Ecclesiasticam secundum Canones illis infligendam, sed eatenus, quatenus inde extrahi, & Judici, ac brachio sæculari nequeant extradari, ad eum nempe finem, ut secundum Leges Civiles puniantur, nisi (ut præmissum est) excepti criminis rei fuerint, quod ubique subintelligendum est. Smalzgr. b. t. §. 4. à n. 154. apud Huth. b. t. 3tò. Judæi, Pagani, & cæteri non baptizati, etiam si non habeant animum convertendi, uti & omnes hæretici, nisi ob crimen hæreseos confugiant. Barb. Pirhing. &c. apud Reiff. l. c. & communis in Ungaria, ac etiam in Transylvania Praxis. 4tò. Milites, rei alicujus criminis non*

non excepti, sive è carceribus, sive de manibus militum, aut custodum, sive dum ad carceres, vel inde ad supplicium ducuntur, elabantur. *AA. communiter arg. Cap. 6. h. t.*

49 *R. 5tò.* Ut de criminibus exceptis, seu quorum rei, non gaudent Jure Asyli, omnibus clarè constet, juvat duorum Summorum Pontificum, videlicet Gregorii XIV. & Benedicti XIII. recentissimè de materia Asyli editas, *Annò* videlicet 1591. primam, alteram verò *Annò* 1723. Bullas, compendii gratià solummodo quoad meritalem continentiam hìc inferere. Bulla igitur Gregoriana, in terminis ità statuit: „Cum „alias &c. Hac itaque nostra „perpetuò valitura constitutio- „ne: omnia, & quaecunque „privilegia, - - - sublatà omni „penitus differentià, ità ad unam tantum formam reduci- „mus, & moderamur, ut lai- „cis ad Ecclesias, locaque sa- „cra, & religiosa confugienti- „bus, si fuerint publici Latro- „nes, viarumque grassatores; „qui itinera frequentata, pu- „blicasque stratas obsident, ac „viatores ex insidiis aggrediun- „tur; aut depopulatores agro- „rum; quive homicidia, & „mutilationes membrorum, in „ipsis Ecclesiis, earumque Cæ- „meteriis committere non ve- „rentur; aut qui proditoriè „proximum suum occiderint; „aut Assassini, vel hæresis, aut „læsæ Majestatis, in personam „ipsiusmet Principis rei, im-

„munitas Ecclesiastica non suf- „fragetur.

R. 6tò. Ex hac Bulla Pon- 50
tificia colliges: *1mò.* Non gaudere Jure Asyli *Publicos Latrones*, idest illos, qui in viis publicis, rapinæ causâ homines occiderunt. *2dò.* Nec *Viarum Grassatores*, sive eos, qui in viis publicis, ac frequentatis, prædæ causâ, homines violenter quidem, attamen sinè cæde aggrediuntur. *3tiò.* Nec *Depopulatores Agrorum*, h. e. qui agrorum segetes, fructus vinearum, &c. sive de die, sive de nocte depopulantur, v. g. comburendo, destruendo, devastando &c. *4tò.* Nec eos, qui *Homicidia, & Mutilationes membrorum* præcipiorum, videlicet: oculi, manûs, brachii, pedis, aurium, narium &c. non verò unius tantum digiti, vel dentis, vel modicæ partis carnis, *in ipsis Ecclesiis, earumque Cæmeteriis committunt.* *5tò.* Nec *Proximum suum proditoriè occidentes*, id est: qui nullâ præcedente inimiciâ, Parentem, vel Prolem, vel Conjugem, vel Affinem, vel Consanguineum, vel fœtum in utero materno, vel infantem natum, vel amentem, vel Dominum suum, vel familiarem, vel contubernalem, vel commilitonem, vel socium itineris, vel Caupo Hospitem, & Peregrinum hospitio susceptum, aut hic illum, vel Miles in Quartirio existens suum Patrem-familias, aut Dominum Quartirii, vel vicissim, aut potius è contra, occidit. Item, Z
qui

qui amicitiam simulans, sub hujus specie, & colore alium occidit. Item: qui inimicum jam reconciliatum, aut cui fidem dedit, de non offendendo ipso, finè nova inimicitia, aut rixa interficit. 6tò. Nec *Affassinos*, idest: tam qui pro pecunia, aut alia re pretiò æstimabili accepta, vel promissa, committit homicidium, quàm qui eum taliter conducit ad homicidium perpetrandum. 7mò. Nec eos, qui non ob aliud crimen non exceptum, sed præcisè ob hæresim quæreret refugium. 8vò. Denique nec *Læsæ Majestatis Reos*. Ubi per hos non intelliguntur aliquam *notam infidelitatis*, sed præcisè *Crimen læsæ Majestatis* committentes; seu uti Bulla loquitur, *in personam ipsiusmet Principis rei*. Hæc enim duo, nempe: Nota infidelitatis, & Crimen læsæ Majestatis, ut probat *Tyrocin. Jur. Ung. P. 1. t. 14.* differunt ab invicem.

51 R. 7mò. Incurrunt autem Crimen læsæ Majestatis, & quidem de Jure Patrio, 1mò. li: qui impias manus in personam Regis nostri injiciunt. 2dò. Qui vitæ, & capiti ejus gladiò, aut venenò insidiantur. 3tiò. Qui murum, aut domum, intrà quem, vel in qua Rex existit, violenter invadunt. 4tò. Qui in Regem, aut Regnum ejus conspirant. 5tò. Qui contra Regis salutem, aut dignitatem, quocunque modo conspirant, aut conspirare tentant, vel

conspiranti, aut conspirate tentanti scienter consentiunt, quive hujusmodi aliquem noverint, & probare valentes, non indicant. *P. 1. t. 14.* item *S. Stephan. R. lib. 2. Cap. 51.* nec non *A. 7. 1715.* De Jure autem Canonico, & Civili, committitur Crimen læsæ Majestatis tunc, quando exercetur actio aliqua positiva, in ejus personæ damnum, vel offensam; v. g. percutiendo, vulnerando, carcerando, occidendo, aut hostiliter invadendo, vel insequendo personam Principis. Item: contra eam machinando, conjurando, hostibus eam tradendo, aut revelando, ut capiatur, aut hujusmodi actiones mandando, consulendo, vel auxilium, & favorem præstando, &c. *Ità Barb. Reiff. b. t. §. 5. arg. L. 60. ff. Cum communi.* Nomine autem *Principis* veniunt hic, ante omnes Summus Pontifex, deinde Cardinales, & Archi-Episcopi, si simul sint S. R. I. Principes, qualis etiam est Archi-Episcopus Strigoniensis: & hi quidem in ordine Ecclesiastico; in ordine verò sæculari: Romanorum Imperator, Reges Ungariæ, Germaniæ, Hispaniæ, Galliæ, Angliarum, Portugalliæ, Poloniæ, &c. Item S. R. I. Electores, Archi-Duces, & Duces Austriæ, Bavariciæ, Sabaudiciæ, Saxoniæ; denique Capita Rerum-Publicarum Venetæ &c. ac omnes ii, qui in suo territorio plenum Jus obtinent, & quoad tempora-

lia

lia, Superiorem hîc, & nunc non agnoscunt. Non tamen veniunt hîc nomine *Principis*, Uxores, Fratres, Filii, Filiæque Regum, & Supremorum Principum, uti nec Consilarii, Ministri, Præsides, Legati, Vice-Reges, Bani, Palatini, Gubernatores, Generales, & alii, ipso Principe, vel Rege inferiores. *Reiff. cum aliis à se cit. b. t. §. 5.*

52 R. 8vò. Bulla verò Benedicti Papæ XIII. per quam prior Bulla Gregoriana confirmatur, exponitur, & ad plura crimina excepta extenditur, hæc specialia habet: - - - „Cum itaque prædicta Gregoriana Constitutione cautum sit, ut publicis Latronibus, viarumque grassatoribus, qui itinera frequentata, publicasque stratas obsident, aut Viatores ex insidiis aggrediuntur, Immunitas Ecclesiastica minimè suffragetur: Non levis autem inter Doctores emerferit controversia, an quis ex uno actu, publicus latro, & grassator dici possit, vel plures ad id actus requirantur? Nos ejusmodi Controversiam dirimere intendentes, unicam tantum grassationem in via publica, aut vicinali admissam, sufficere ad hoc, ut quis publicus latro, & grassator dici valeat, dummodo tamen grassati mors, aut membrorum mutilatio, secuta fuerit, tenere præsentium definimus. Insuper ab Ecclesiasticæ Immunitatis beneficio excludimus,

„atque repellimus, & pro exclusis, atque repulsis haberi volumus, nedum eos, qui Homicidia, aut Mutilationes membrorum, in Ecclesiis, earumque Cæmeteriis committere audent, quemadmodum in Gregoriana Constitutione sancitum est; verum etiam eos, qui stantes in Ecclesia, vel Cæmeterio, interficiunt stantes extra Ecclesiam, vel Cæmeterium, aut ipsis membrum mutilant: nec non eos, qui stantes extra Ecclesiam, vel Cæmeterium, occidunt stantes intrà Ecclesiam, vel Cæmeterium, aut iis membrum mutilant: ac eos tandem, qui confugientibus vim inferunt, atque ipsos ab Ecclesia, aliòque loco immuni, violenter extrahunt, & abducunt: declarantes in quatuor præmissis Casibus, ejusmodi Reos, non illius tantum Ecclesiæ, quam violârunt, sed cujuscunque etiam alterius Ecclesiæ Immunitate gaudere, nequaquam posse, aut debere. Ad hæc: in crimine Assassinii, non modò Mandatarios, qui in ipsa Gregoriana Constitutione apertè excipiuntur, sed etiam mandantes, qui certum præmium, aut mercedem, si ve in pecunia, si ve in aliis rebus tradiderint, aut promiserint, quamvis promissio nullum habuerit effectum, dummodo Assassinium re ipsa pertractatum fuerit: ab Ecclesiasticæ Immunitatis beneficio excludimus, ac pro exclusis haberi

„volumus, & mandamus. Ex-
 „cludimus pariter, repellimus-
 „que atque privamus, ejusdem
 „Immunitatis Privilegiô, inter-
 „ficientes proximum suum, ani-
 „mô præmeditatô, & delibe-
 „ratô: Falsificantes literas Apo-
 „stolicas; Ministros montis pie-
 „tatis, vel alterius publici Te-
 „lonii, aut Banci, pro Depo-
 „sitis Principis, privatarumque
 „personarum, furtum, aut fal-
 „situdinem in prædictis locis com-
 „mittentes, cujus ratione arca
 „pecuniaria ita minuatur, ut
 „pænæ ordinariæ locus sit:
 „Conflantes, adulterantes, vel
 „tondentes quascunque mo-
 „netas aureas, vel argenteas,
 „etiam Principum exterorum,
 „quotiescunque in loco, aut
 „Provincia, ubi crimen admit-
 „titur, liberum habeant usum,
 „& commercium: Vel ipsas
 „monetas conflatas, adultera-
 „tas, aut detonsas scienter ita
 „expendere, & erogare præsu-
 „mentes, ut fraudis conscii,
 „atque participes censi pos-
 „sint: Illos demum, qui sub
 „nomine Curiae, se se introdu-
 „cunt in alienas domos, ani-
 „mô ibidem perpetrandi Ra-
 „pinas, easque reipsa commit-
 „tunt cum Homicidio, aut Mu-
 „tilatione membrorum alicu-
 „jus ex domesticis earundem
 „ædium; vel etiam extranei,
 „quem ibi fortè reperiri conti-
 „gerit, dummodo Homicidium,
 „vel membrorum Mutilatio se-
 „quatur. Atque ex his patet,
 „in quibus Casibus, præter ex-
 „pressos in Constitutione Gre-

goriana, non suffragetur Cri-
 minosis Jus, & Privilegium
 Asyli.

R. *gnô.* Modus porro, & nor-
 ma, in hac materia procedendi,
 ab omnibus, & ubique servan-
 da, & observanda, cassata omni
 penitus interpretatione Autho-
 rum, & Doctorum in Bullam
 Gregorianam, superius addu-
 ctam facta, item nulla habita-
 ratione Praxeos, à Curiis, &
 Tribunalibus quibuscunque, &
 quomodocunque receptæ; aut
 Declarationum, sive è Congre-
 gatione Tribunalis Urbis Ro-
 mæ, sive è Congregatione Car-
 dinalium, emanatarum, in præ-
 dicta Bulla recentissima Bene-
 dicti XIII. præscribitur hæc:

„Quotiescunque igitur Cu-
 „ria Ecclesiastica, à Curia Sæ-
 „culari fuerit requisita, ut lai-
 „cum aliquem delinquentem,
 „è loco immuni extrahi, eique
 „consignari faciat; eaque super
 „delicti excepti qualitate, ac
 „personæ reitate subministra-
 „ta, vel acquisita sint indicia,
 „quæ ad capturam decernen-
 „dam sufficere videantur; tunc
 „Curia Ecclesiastica, ad ejus-
 „dem delinquentis extractio-
 „nem ab Ecclesia, aliisve lo-
 „cis immunibus, ope, ac me-
 „diô suorum Executorum, im-
 „ploratô etiam, quatenus opus
 „sit, Brachii Sæcularis auxiliô,
 „& cum interventu personæ
 „Ecclesiasticæ, ab Episcopo de-
 „putandæ, procedere teneatur,
 „extractumque ad suos carce-
 „res asportari, ac ibi sub tuta
 „custodia detineri curet, & fa-
 „ciat.

„ciat. Ubi verò ex Processu in-
 „formativo, desuper conficien-
 „do, constet de crimine exce-
 „pto; ac insuper adversus eun-
 „dem extractum, talia resultent
 „indicia, ut crimen ab eo fuisse
 „patratum moraliter credi pos-
 „sit (quæ quidem indicia, juxta
 „Regulam Juris, vocantur: ul-
 „tra torturam) eo tandem ca-
 „su, præfatum extractum, Mi-
 „nistris, & Officialibus, Curiae
 „Sæcularis, tradere, & consi-
 „gnare possit, ac debeat: exa-
 „cta tamen, receptaque prius
 „ab ipsis, obligatione in for-
 „ma Juris valida, restituendi
 „extractum Ecclesiæ, sub pœna
 „Excommunicationis latæ sen-
 „tentiae, Nobis, ac pro tempore
 „existenti Romano Pontifici
 „reservatae, quatenus idem ex-
 „tractus, indicia contra ipsum
 „acquisita, in suis defensionibus
 „purget, ac diluat. Quòd si ea
 „minimè purgaverit, & verè
 „delinquens repertus fuerit, Cu-
 „riae sæculari, in ipsum, tali
 „casu, ut Juris esse censuerit,
 „agere, atque procedere liceat.

„Præterea considerantes, sæ-
 „pe dictum Gregorium Præde-
 „cessorem nostrum, in sua Con-
 „stitutione, optimo quidem Ju-
 „re sanxisse, ut soli Episcopi,
 „& non alii, Episcopis inferio-
 „res, etiam si locorum Ordina-
 „rii sint, aut nullius Diœcesis,
 „aut Conservatores, à Sede
 „Apostolica, specialiter, vel ge-
 „neraliter deputati, cognosce-
 „re, & declarare valeant, an
 „delicta, pro quibus inquisiti,
 „ad loca immunia confugerunt,

„& in iis se receperunt, sint,
 „nec ne de genere, & nume-
 „ro exceptorum? Nos provi-
 „dam ejusmodi Dispositionem
 „approbantes, & confirman-
 „tes, eique inhærentes, motu,
 „scientiâ, ac potestatis pleni-
 „tudine, similibus, tenore præ-
 „sentium, quibuscunque Magi-
 „stratibus, Officialibus, & Mi-
 „nistris sæcularibus, nec non
 „quibusvis aliis Personis, cujus-
 „cunque gradûs, & conditio-
 „nis existant, etsi Imperiali, Re-
 „gia, Ducali, aut alia quavis
 „mundana dignitate, aut au-
 „thoritate præfulgeant, distri-
 „ctè interdiciamus, ac inhibe-
 „mus, ne hujusmodi Causis,
 „vel conficiendo Processus, vel
 „Inquisitos extrahendo à locis
 „immunibus, vel declarando,
 „crimina ab eis admissa, esse
 „de exceptis in Gregoriana,
 „aut in præsentì nostra Con-
 „stitutione, ullò pactò se se in-
 „gerant, aut immisceant. Quòd
 „si secùs, quidquam attentare
 „præsumperint, ex nunc omnia
 „in contrarium præmissorum
 „gerenda, irrita, & inania nul-
 „liusque roboris, vel momenti
 „perpetuò fore, ipsosque at-
 „tentantes, in censuras, & alias
 „pœnas, à Sacris Canonibus,
 „& Constitutionibus Apostoli-
 „cis, adversus eos, qui Juris-
 „dictionem Ecclesiasticam quo-
 „quo modo lædunt, ac violant,
 „inflictas, incurrere decernimus,
 „& declaramus: volentes, in-
 „tendentésque, ac præcisè man-
 „dantes, quòd omnimoda co-
 „gnitio, atque Judicium, de Cri-

„minibus, in Gregoriana Con-
 „stitutione exceptis, & à nobis
 „superiùs explicatis, tum etiam
 „de aliis, quæ in nostra præ-
 „senti Constitutione adjicienda,
 „& similiter excipienda duxi-
 „mus, quemadmodum, ut præ-
 „fertur, adjecimus, & excepi-
 „mus, ad Episcopos tantum,
 „privativè quoad alios, perpe-
 „tuò spectet, & spectare debe-
 „at: & donec ipsi, in occur-
 „rentibus casibus declararint,
 „delictum esse de exceptis, &
 „cætera omnia, à nobis supe-
 „riùs constituta impleverint, In-
 „quisitos, Ecclesiæ, vel alterius
 „loci sacri, ad quem confuge-
 „runt, Immunitate tutò gau-
 „dere debere, ac in ea confer-
 „vandos, ac manutenendos es-
 „se statuimus, præcipimus, &
 „mandamus.

Tandem Constitutionis præ-
 sentis, Executores deputantur
 Patriarchæ, Primates, Archi-
 Episcopi, & Episcopi; & ut
 Immunitatem Ecclesiasticam,
 Sacerdotali animò defendant,
 admonentur. Denique conclu-
 dit Constitutionem suam San-
 ctissimus Pontifex hoc modo:
*Nulli ergo hominum liceat pagi-
 nam hanc nostræ voluntatis, San-
 ctionis, declarationis, confirmati-
 onis, præcepti, decreti, mandati,
 prohibitionis, & derogationis in-
 fringere, vel ei, ausu temerario
 contraire: si quis autem hoc at-
 tentaverit, indignationem Omni-
 potentis Dei, & Beatorum Pe-
 tri, & Pauli Apostolorum ejus, se
 noverit incursum. Datum Rom.
 &c.* An autem hæ duorum

Summorum Pontificum Bul-
 læ, in Ungaria, & Transylva-
 nia, vim, ac robur obtineant
 firmitatis, nullus superest pru-
 denter dubitandi locus; Tum
 ex eo: quòd juxta communio-
 rem CC. & DD. opinionem,
 ac sensum, sufficiat ad obli-
 gandum, Constitutiones Ponti-
 ficias Romæ promulgari, & id-
 ipsum deinde alibi sciri. Tum
 ex eo: quòd Teste *Tyroc. Jur.
 Ung. P. 2. t. 51.* autoritas di-
 ctarum Bullarum, in pluribus
 jam casibus controversis, per-
 sæpe fuerit etiam in Ungaria
 allegata.

§. *10mò.* Effectus, & privile-
 gia Juris Asyli sunt: *1mò.* Quòd
 Rei, ad loca Sacra, & immu-
 nia confugientes, recipi debe-
 ant, nec repelli possint. *Arg.
 Can. Reum. 9. Caus. 17. q. 4.
 2dò.* Quòd teneatur Ecclesia,
 vel locus Sacer immunis, de
 Bonis suis, Asylanti vitæ neces-
 saria suppeditare, nisi is vel Bo-
 na propria habeat, vel à suis
 Consanguineis vitæ necessaria
 facilè habere possit. *Arg. Cap.
 Inter alia. 6. h. t. 3tiò.* Quòd
 nemini impedire liceat, tum quò
 minùs ad Asylantem necessaria
 ad vitam, ut victus, vestitus, de-
 ferantur, tum quò minùs ex-
 tra locum Sacrum, intrà 30.
 passus, naturam exonerare pos-
 sit. *Arg. L. Præsenti. 6. princip.
 Cod. de his, qui ad Ecl. confug.
 & Can. Desinivit. 35. Caus. 18.
 q. 4. 4tò.* Quòd Asylans, de
 loco Sacro per vim extrahi à
 nullo possit, nisi commiserit cri-
 men exceptum; ac tum etiam
 moda-

modalitate in præinsertis Bullis expressa. *Can. Definivit. mox cit. 5tò.* Quòd Asylans, quamdiu in loco Asyli existit, non possit per sententiam aliquam condemnari ad mortem, aut etiam pœnam corporalem. *Cap. Inter alia. 6. b. t. 6tò.* Quòd Asylans, non possit, sub pœna Excommunicationis sententiæ ferendæ, spoliari rebus suis propriis, quas secum in locum Asyli intulit. *Can. Sicut. 6. Caus. 17. quæst. 4. 7mò.* Quòd Asylans non possit capi, nec carcerari, nec incompedari, intra Locum Asyli, à potestate sæculari, nisi in Casibus infra adducendis. *L. Præsenti. Cod. De his, qui &c.*

55 R. II mò. De custodia, extractione, & restitutione malè extractorum Asylantium, ex prædictis Bullis, & aliis Juris Locis, nota 1mò. Quando certum est Asylantem, non habere crimen exceptum, nec Rector Asyli, nec Potestas Sæcularis, possunt ipsum intra Locum Asyli incarcerare, vel custodire, licèt Sæcularis Potestas, extra talem Locum Custodiam ponere possit. 2dò. In dubio, an Reus gaudeat Asylò, nec ne? item dum certum est, eum commisisse crimen exceptum, cùm Potestas Sæcularis, Reum talem in loco Asyli, sinè expressa licentia Episcopi (vel ejus Vicarii Generalis, cùm idem sit utriusque Forum, nec Bullæ prædictæ sonent privativè quoad hos Vicarios sive Episcopales, sive se-

de vacante Capitulares, sed quoad Judices Sæculares) carcerare, vinculis constringere, vel aliò modò custodire, donec Causa ab Episcopo examinetur, & decidatur, non possit, nisi à Rectore Asyli rogata fuerit, in defectu tutæ Custodiæ, vel virium, pro auxilio, vel nisi Rector Asyli, usque ad responsum Episcopi, Reum tutâ Custodiâ detinere recusaret; potest tamen, & debet Rector Asyli hoc præstare, si à Potestate Sæculari fuerit requisitus. *Farinac. & alii apud Reiff. b. t. §. 7. 3tò.* Quamvis sive dubium, sive certum sit, Asylantem commisisse crimen exceptum, per hoc tamen, eum, Potestas Sæcularis, non hoc ipso potest extrahere, nisi priùs ab Episcopo licentiam ad hoc ipsum obtineat, ac tum etiam cum interventu personæ alicujus Ecclesiasticæ, qui Reum extradet. Tam autem Episcopus, quàm quicumque Rector Asyli, tenentur extradare Criminis excepti notoriè Reum, ut innuit Bulla Gregoriana, hīs verbis: „Universis, & „singulis Patriarchis, Primatibus, Archi-Episcopis, cæterisque Ecclesiarum Prælatiis, tam „Regularibus, quàm Sæcularibus, districtè mandamus, ut „laicos &c. qui prædicta delicta, vel eorum aliquod, „ciò suò commisisse videbuntur, quando à Curia Sæculari fuerint requisiti, & quilibet „eorum fuerit requisitus, Ministriis, & Officialibus Curiae „Sæcu-

„Sæcularis, absque irregularita-
 „tis nota, aut alicujus censu-
 „ræ Ecclesiasticæ incurfu, tra-
 „di, consignarique curent, &
 „faciant, & quilibet eorum cu-
 „ret, ac faciat. Confirmat hæc
 etiam Bulla Benedictina, ad-
 dens: quòd etiam dum mora-
 liter credibile, licèt non peni-
 tús certum est, quòd Asylans
 crimen exceptum commiserit,
 debeat is, ad requisitionem
 Potestatis Sæcularis extradari,
 ità tamen, ut ipsa, in forma
 Juris valida, v. g. per cautio-
 nem vel Juratoriam, vel pi-
 gnoratitiam, vel denique fide-
 jussoriam, obliget se ad resti-
 tutionem Asylantis, si is dilue-
 rit indicia, ex quibus argueba-
 tur crimen exceptum commi-
 sisse. 4tò. Si vel Episcopus,
 criminis verè excepti notoriè
 Reum, extrahendi è loco im-
 muni facultatem neget, vel Re-
 ctor Asyli, etiam post datam
 ab Episcopo facultatem, extra-
 dare recuset, potest Sæcularis
 potestas, talem Reum, etiam
 invito Rectore extrahere, sinè
 tumultu tamen, quoad fieri
 potest, & scandalo. *Reiff. cum
 aliis h. t.*

56 R. 12mò. De malè extracto-
 rum, aut extraditorum Asylan-
 tium restitutione, uti & de pœ-
 nis violentium Jus Asyli, eo-
 rumque absolutione, hæc sta-
 tuunt *Jura, & Authores apud
 Reiff. h. t. §. 8.* Imò. Asylans,
 qualiscunque criminis Reus, si
 vi, & violentia mediante, è
 loco Asyli extrahatur (præter-
 quam in casu, priori num. no-

tandò 4tò relato.) *Arg. Can.
 Sicut. 6. Caus. 17. q. 4.* Sub
 pœna Excommunicationis sen-
 tentiæ ferendæ, restituendus est
 loco Asyli, etiam si Potestas Sæ-
 cularis obtulerit se ad proban-
 dum, delictum Rei esse exce-
 ptum, vel etsi hoc reipsa pro-
 baverit, vel tametsi notoriè
 constiterit, Asylantem, verè ex-
 cepti Criminis esse Reum. Imò
 etiam licèt extractus, vel ex-
 traditus, restituendus est, si
 Causâ per Episcopum exami-
 natâ, Reus Judiciò Episcopi
 censeatur gaudere Asylò. *Dian.
 &c. apud Reiff. h. t. §. 8.* Et
 consonat etiam Bulla Grego-
 riana, & Benedictina superius
 relata. 2dò. Judex Sæcularis
 (quò nomine in hac materia,
 veniunt etiam Officiales Mili-
 tum, ac Militiarum) mandans
 extrahi ex Asylo, gaudentem
 Privilegiò ejusdem, uti & Mi-
 nistri extrahentes, & omnes
 cooperantes, Episcopi arbitriò,
 publicâ aliquâ pœnitentiâ mul-
 ctari debent. *Can. Si quis con-
 tumax 20. Caus. 17. q. 4.* Item
 per eundem Canonem, medi-
 ante Episcopi sententia, in sum-
 ma 900. Solidorum, sive au-
 reorum, Ecclesiæ violatæ ap-
 plicandorum sunt convincendi,
 & aggravandi; quæ tamen pœ-
 na, pro qualitate delicti, &
 delinquentium, ab Episcopo
 imminui potest. Item per
Can. Sicut. 6. & Can. Miror. 8.
 nec non per *Can. Frater. 10.*
*Can. Nullus. 19. & Can. Diffi-
 nivit. 36. Caus. 17. q. 4.* In-
 currunt ipsò factò, Excommu-
 ni-

nicationem latae Sententiæ, & Summi Pontifices, in præ-
Papæ reservatam, à qua non allatis suis Bullis confirmârunt,
possunt absolvi prius, quàm & respectivè renovârunt. Plu-
extractum restituerint loco A- ra de his, & huc pertinenti-
syli. Et hæ sunt illæ pœ- bus, vide apud *Reiffenstuel hoc*
næ, ac censuræ, quas prædi- tit.

TITULUS V.

De Immunitate Ecclesiastica Personali.

57 **Q**Uæres: Quid sit, ac in quo
consistat hæc Immunitas?
& quæ circa illam resolvenda?
R. Imò. Omisâ hîc Immunitate
Ecclesiastica reali, de qua
videri potest *Reiff. lib. 3. t. 49.*
§. 9. Personalis est, & consi-
stit in eo: quòd Personæ Ec-
clesiasticæ, sint immunes, &
exemptæ à potestate, ac Juris-
dictione Sæculari, atque ab
exactionibus, & oneribus, at-
que præstationibus sæculari-
bus. Ità habet communis sen-
tentia tam TT. quàm CC. arg.
Cap. Non minùs. 4. b. t. Cui
concordant etiam Jura nostra
Patria, præsertim quoad pri-
mam partem, ut videre est
*Decr. Trip. P. 1. t. 2. & Ap-
prob. Const. Transylv. P. 1. t. 1.*
A. 3. in fin. Cùm autem præ-
senti operi, ea solùm incum-
bat potissimum attingere, quæ
ad Forum contentiosum, quo-
quo modò deduci possunt, in
eoque controversi consveve-
runt, hinc omisâ aliis, quæ
Canonistæ hoc locò pertracta-
re communiter solent.

58 R. 2dò. Non obstantibus Pri-
vilegiis Canonis, & Fori, at-

que Immunitate Ecclesiastica
Personali, omnes Ecclesiastici
(quo nomine veniunt hic Ar-
chi-Episcopi, Episcopi tam con-
secrati, & Diocesani, quàm
etiam Titulares, & Electi tan-
tùm; item Præpositi, Abbates,
Capitula, Conventus, Mona-
steria, Collegia, Seminaria,
omnes denique personæ spiri-
tuales, tam Sæculares, quàm
Regulares, bona stabilia stabili-
liter possidentes) tam in Un-
garia, quàm in Transylvania,
iisdem, cum Magnatibus, Ba-
ronibus, & Nobilibus Regni,
Legibus, & Consuetudinibus
subjacere, eodémque Juris Pro-
cessu, Juridicisque remediis uti
debent, ac tenentur, in tem-
poralibus, temporaliumque bo-
norum suorum administratio-
ne. *P. 1. t. 2.* Cùm nimirum,
iisdem, cum prædictis Baroni-
bus, & Nobilibus, (quantùm
nempe ad Nobilitatem, nobi-
litarémque prærogativam, &
bona temporalia) Privilegiis,
Immunitatibûs, Exemptioni-
bûsque gaudeant, quin etiam
in Homagiis iisdem æquiparen-
tur; ità quidem: ut Prælati

(puta: Archi-Episcopi, Episcopi, Abbates, & Præpositi infu-
lati) ad instar Baronum: 100.
marcas gravis ponderis, idest
400. florenos; illis verò infe-
riores, ad instar inferiorum Re-
gni Nobilium, 50. marcas iti-
dem gravis ponderis, h. e. 200.
florenos facientes; & hoc qui-
dem in Ungaria; in Transyl-
vania autem ad instar Nobi-
lium Regni, 66. florenos, pro
Homagiis habeant. *P. I. t. 2.*
& *P. 3. t. 3.*

59 R. 3^{ti}o. Omnes præspecificæ
Personæ Spirituales, & Ec-
clesiasticæ, Regi legitimo, tan-
quam Apostolico, Patrono item,
& Collatori Beneficiorum, Ho-
magium, seu Juramentum fide-
litas præstare, ac deponere te-
nentur vel per se, vel per suos
Superiores. Denique omnes
Leges, Statutæque, & Consti-
tutiones Regni, ob publicam
Reipublicæ tranquillitatem, &
utilitatem, in communi latas,
& approbatas, circa materiam,
tam Clericis, quàm laicis com-
munem, puta: Contractuum,
Testamentorum, Judiciorum
&c. quæ nec Sacris Canoni-
bus, nec statûs Clericalis im-
munitati, & dignitati repug-
nant, tenentur observare; (quæ
tamen, etsi tales Leges, Statu-
ta, & Constitutiones sæcula-
res, ausu temerario transgre-
diendo peccent, actione tamen,
ob id, personali, ad instar lai-
corum, coram Judice sæcula-
ri conveniri, & aggravari non
possunt: possunt tamen coram
Judice ipsarum Ecclesiastico

competente) ut docent *Bellar.
Suarez. & cæteri apud, & cum
Pichl. t. de Constit. n. 57.*

R. 4to. His de Causis: pos-⁶⁰
sunt Ecclesiastici, & quæcun-
que Personæ Spirituales, ratio-
ne bonorum temporalium, quæ
possident, propter violentias,
& quæcunque alia negotia tem-
poralia, exinde emergentia, co-
ram Judice sæculari Jure con-
veniri. *P. 2. t. 48. & A. 16.*
1647. Quod tamen intellige
præcisè, ac tantum de actio-
ne reali. Nam sensu *Trident.
Sess. 25. Cap. 20. de ref. & Co-
lomanni Regis D. I. Cap. 5. 6.*
& *14.* Ecclesiastici, ratione
quarumcunque violentiarum,
& actuum potentiariorum, ubi
actione personali, imò etiam
mixta, idest: partim reali, par-
tim personali, agendum est,
coram Judice sæculari in Jus
attrahi nullatenus possunt, sed
denunciandi sunt Episcopo suo,
vel ejusdem Generali Auditori
Causarum, qui servatis de Jure
servandis, competentem impen-
dent, uti tenebuntur, satisfac-
tionem. Ubicunque ergo Ju-
ra Patria, Personis Ecclesiasti-
cis, pœnam corporalem inflig-
endam statuunt, intelligenda
sunt de Clerico, prius per De-
gradationem Privilegiis suis Cle-
ricalibus spoliato, & Curia Sæ-
culari tradito; ut colligere est,
& reabsè colligi debet ex *P. 2.*
t. 44. §. Propter quod. Nam

R. 5to. Clerici (quo nomi-⁶¹
ne veniunt hic omnes, tam Su-
periores, quàm inferiores, us-
que ad Quatuor-Minoristas, &
simul

simul Tonsuratos inclusivè) de omni crimine personali (etiam in Ungaria, & Transylvania) debent, & possunt, præcisè, ac tantum coram Judicibus suis Ecclesiasticis, Ordinariis, Jure conveniri. Adeo: ut Judex Sæcularis Clericum, cujuscunque, & qualiscunque demum criminis personalis Reum, nec principaliter, nec incidenter, nec ex ullius, nisi Summi Pontificis commissione, possit judicare, nec quidem solum ad pœnam temporalem, v. g. pecuniariam condemnando: ita quidem; ut etiam convictus, vel confessus Clericus coram Judice sæculari, non idcirco possit, à suo Judice Ordinario Ecclesiastico condemnari, finè novo Processu. *arg. Can. Nullus. & seqv. Caus. 11. q. 1. & Cap. At si Clerici. 4. de For. comp.* Nec obstat, aut ob stare potest huic Privilegio Clericali, ulla

etiam immemorialis consuetudo. In *Cap. enim Noverit. 49. de Sent. Excomm.* excommunicantur omnes illi, qui servaverint, aut servari fecerint Statuta, & Consuetudines, contra Ecclesiasticam libertatem (qualis illa esset) introductas; uti & ii, qui secundum eas præsumpserint judicare. Quæ prædicta, teste *Covarruv. Fachin. Zoës. & cæteris apud Reiff. b. t. §. 4. n. 100.* perinde procedunt, etiam si Clericus cum laico, vel laica committat aliquod crimen. Ratio autem horum est: quia Personæ Ecclesiasticæ, & Spirituales, Jure Divino sunt exemptæ à Jurisdictione Potestatis Sæcularis, contra quod, nulla Jura humana sive Canonica, sive Civilia, sive Patria, impunè stare possunt. Quæ porro sint personalia Clericorum Criminalia, consule Titulos sequentes.

TITULUS VI.

De Hæreticis, & Causis Hæresum.

⁶² **Q**Uæres: Quid sit Hæresis, & quæ circa eam resolvenda? R. 1mò. Hæresis, per *S. Thom. 2. 2. q. 11. A. 1.* est error voluntarius, quem homo baptizatus pertinaciter tenet, contra aliquem Articulum Fidei Catholicæ. Hæreticus verò, est ille homo baptizatus, qui talem errorem dicto modo tenet, ac tuetur. Dividitur in formalem, & materia-

lem; formalis, in externam, & internam, sive mentalem: externa autem in occultam, & publicam.

R. 2dò. Quamvis quidam ⁶³ Practici in Ungaria, Causas in facto Fidei, & Hæresum, beneficiò *A. 5. 1647.* criminalibus adnumerent, & ex eo ad Forum Sæculare spectare contendunt; quàm tamen id perperam, faciant, patet ex eo:

Tum quia in *cit. art.* nulla penitus fit de hoc mentio, quòd prædictæ Causæ sint criminales, vel etsi aliquo modo sint criminales, quòd ad Forum Sæculare debeant pertinere. Tum quia: in Bulla Gregorii P. XIV. data Romæ, in Monte Quirinali Annò 1591. nono Kalendas Junii, hæc formalia habentur: *De crimine verò hæresis, cognitio ad Forum Ecclesiasticum tota pertineat; neque in eam Curia Sæcularis, se quoquomodo intromittat.* Et in fine additur: quòd contrarium attentare præsumentes, cujuscunque Dignitatis, & Autoritatis fuerint, ipsò factò incurrant eadem censuras, & poenas, quæ contra libertatis, & immunitatis Ecclesiasticæ violatores sunt promulgatæ, inter quas, in Bulla Cœnæ Domini, præcipua est; Excommunicatio Pontifici reservata. Extat autem prædicta Constitutio Gregoriana apud *Reiff. lib. 3. Decret. t. 49. §. 4.* Tum quia *Cap. 18. de Hæret. in 6.* ita statuitur: *Prohibemus quoque districtius Potestatibus, Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorundemque Officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (nempe hæresis) cum sit merè Ecclesiasticum, quoquomodo cognoscant, aut judicent.* Tum denique: quia hæc est unanimis, & certa omnium Catholicorum Doctorum, tam Classicorum, quam Practicorum Sententia, & quidem non privatæ duntaxat opinioni, sed clarissimis Juris Ec-

clesiastici textibus, & Pontificiis Constitutionibus innixa: ut adeo etiamsi Jura Patria in hoc manifestè contrarium statuerent, adhuc tamen, in hoc ipso à Jure Canonico correctionem pati deberent, quemadmodum patitur *Lex 1. §. 1. Cod. de Summ. Trinit. & Lex Quicunque. §. 8. fin. Cod. h. t.*

R. 3tiò. Igitur in Causis Hæ-⁶⁴resum, Judices competentes, sunt: *1mò.* Summus Pontifex. *2dò.* Episcopi, respectu omnium suorum Diœcesanorum, tam Laicorum, cujuscunque status, conditionis, & dignitatis sint, quàm Clericorum; imò etiam respectu Regularium, etiam exemptorum, non quidem (relatè ad hos) ut Judices Ordinarii, sed ut Delegati Papæ. *Clem. 1. h. t. Item: Cap. 13. h. t. & Cap. 9. h. t.* *3tiò.* Vicarius Generalis Episcopi, non aliter tamen, quàm si cum speciali mandato sit constitutus. *Farin. de hæresi. q. 186. & Reiff. h. t. §. 10. n. 439.* *4tò.* Capitulum Sede vacante, vel ejus Vicarius, si nimirum specialiter deputetur. Nec iste tamen, nec Capitulum possunt in Causa Hæresis exemptos judicare Sede vacante. *AA. & FF. apud Reiff. l. c. num. 440.* sunt præter hos, etiam alii, in exteris Regnis, & Provinciis, veri Judices in Causis Hæresum, qui hæreticæ pravitatis Inquisitores nuncupantur, verùm cum hi, horumque officium in nostris Partibus non vigeant, de illis, hîc plura referre,

ferre, studium brevitatis non finit.

65 R. 4to. Quantum attinet ad Processum Judicarium, contra Hæreticos movendum: cum (ut dictum est superius) Sacrum Inquisitionis Officium in nostris Partibus non vigeat, Processum contra Hæreticos inchoare, & per sententiam etiam condemnatoriam finire possunt, & debent omnes, & soli Episcopi, aliique *n. priori* relati Judices Ordinarii. *Ita Azor. Pirb. Reiff. b. t. §. 10. n. 449.* Modum tamen instituendi Processus, debent servare eundem, quem tenent Inquisitores, à Sede Apostolica delegati, ut vult *Cap. Per hoc 17. b. t.* Qui modus potest videri apud *Farinacium*.

66 R. 5to. Quæ sit obligatio Principum, & Potestatum, Judiciumque Sæcularium, etiam nostrarum Partium, dum videlicet Episcopi &c. in Causa Hæresis, contra aliquem Processum instituunt, colligitur ex *Cap. Ut Inquisitionis. 18. b. t. in 6. vi* cujus, tenentur *Imò.* Omnes Sæculi Potestates, & Domini temporales, ac Provinciarum, Terrarum, Civitatum, aliorumque locorum Rectores, quibuscunque Dignitatibus, vel Officiis, aut nominibus censeantur, tenentur inquam Episcopis, & cæteris Judicibus Ecclesiasticis procedentibus parere, & intendere in Hæreticorum, iis item Credientium, Fautorum, Receptatorum, & Defensorum ipsorum

investigatione, captione, ac diligenti custodia, cum ab eis fuerint requisiti. 2do. Ad eandem ipsorum requisitionem, tenentur iidem, ejusmodi pestiferas personas, in potestatem, seu carcerem, vel ad locum, de quo ipsi mandaverint, deducere, vel deduci facere, & sub arcta, diligentique custodia tenere, donec earundem negotium terminabitur. 3to. Tenentur talismodi Hæreticos, à Potestate Ecclesiastica sibi traditos, statim recipere, & debita animadversione indilate punire. 4to. Tenentur observare, nè de Crimine Hæresis quoquò modò cognoscant, & judicent; nève ob id captos, absque eorundem Judicum Ecclesiasticorum licentia, & mandato, à carcere liberent; aut executionem sibi pro hujusmodi crimine injunctam detrectent, vel denique eorundem Judicum Sententiam, & Processum, sive directè, sive indirectè impediant.

Denique in prædicto *Cap.* subjungitur: Quòd, si quis de prædictis Potestatibus, Dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum Officialibus, contra prædicta fecerit, aut in præfato Fidei negotio, sæpefatis Diocesano Episcopo, & cæteris incumbente, se opponere fortè præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire: nec non, & qui scienter, in prædictis dederit Auxilium, Consilium, Favorem: Excommunicationis mucrone se noverit percussam;

quam si per annum, animò sustinuerit pertinaci, ex tunc, velut Hæreticus condemnatur. *Ità ibi.* Quòd autem Judices Sæculares, nec sub hoc prætextu: quòd velint priùs videre, & examinare Processum, à Judice Ecclesiastico factum, an sit ritè formatus? vel an Sententia justa sit? nec nè: quòd inquàm neque sub hoc prætextu possint latæ à Judice Ecclesiastico, super crimine Hæresis Sententiæ Executionem differre, vel omittere; item negligere, vel differre inferre pœnam, tali Hæretico condemnato Jure debitam, patet ex Constitutione *Innoc. 8.* quæ incipit: *Dilectus.* apud *Reiff. h. t. §. 10. sub n. 452.* in qua Judices Laici jubentur sub pœna Excommunicationis ipsò factò incurrenda, sinè ulla prævia visione, & examine talismodi Processûs, sententiam à Judice Ecclesiastico latam, infra 6. dierum spacium, cessante legitimo impedimento, executioni mandare.

67 *§. 6to.* Pœnæ Hæreticorum formalium externorum, (de his enim potissimùm agitur hìc) uti & cum proportionem, illis credentium, Fautorum, Receptorum, & Defensorum eorundem, aliæ sunt spirituales, aliæ temporales, & corporales. Spirituales sunt: *1ma.* Excommunicatio major Papæ reservata. *Cap. 13. h. t. & Bulla Cænæ. §. 1.* *2da.* Est Irregularitas, seu inhabilitas, tam ad suscipiendos, quàm ad licitè exercendos jam susceptos Ordines Sa-

culos. *Cap. Quicumque. 2. & Cap. Statutum. 15. h. t. in 6. 3tia.* Est Inhabilitas ad Officia, Dignitates, & Beneficia Ecclesiastica obtinenda. *Cap. Quicumque. 2. h. t. in 6. 4ta.* Est Privatio ab omnibus Dignitatibus, Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis præhabitis. *Cap. Ad abolendam. 9. h. t. 5ta.* Est Privatio sepulturæ Ecclesiasticæ. *Cap. Sicut. 8. h. t. & Cap. 2. eod. in 6. 6ta.* Est Inhabilitas Filiorum, & Nepotum, talium Parentum Hæreticorum, ad Officia, & Beneficia Ecclesiastica, uti & Irregularitas. *Cap. Quicumque. cit. 7ma.* Est: Quòd etiam illi, qui ad preces, vel recommendationem Patroni Hæretici, aliquod Beneficium Ecclesiasticum obtinuerunt, tali Beneficio privati existant, & simul ad alia obtinenda inhabiles evadant, si sciverunt preces pro se offerentes Patronos, Hæreticos fuisse. *cit. Cap. Quicumque. 8va* denique, infelix æternitas, & æterna infelicitas, nempe damnatio æterna.

§. 7mo. Pœnæ verò Hæreticorum præexplicatorum temporales, & corporales, sunt sequentes: *1ma.* Quòd ipsò factò sint infames, infamiâ Juris, donec convertantur. *Can. Infames. 17. Caus. 6. q. 1. & simul inhabiles ad honores, Officia publica, & omnes actus Civiles, activè exercendos; ità, ut nec Judices, nec Advocati, nec Testes, nec Consiliarii, nec alii, qualescunque Officiales, vel Ministri publici esse poss-*

possint. *Ità sentiunt omnes CC. arg. Cap. Excommunicamus. 13. b. t. 2da.* Est: Quòd sint intestabiles, ità: ut nec Testamentum, nec Codicillum, nec ullam voluntatem ultimam facere, nec hæredes institui, nec ab intestato succedere possint. *Cap. Excom. mox cit. 3tia.* Est: Quòd à die commissi Criminis hæreseos, ipsò factò amittant Patriam potestatem in suos liberos, hiq̃ue omninò sui Juris efficiantur. *Cap. Quicumque. 2. b. t. in 6. 4ta.* Est: Quòd, si Mulieres sint, amittant dotem, & omnia alia Privilegia, Mulieribus à Jure concessa. *§. Item Privilegium. Cod. b. t. 5ta.* Quòd universa eorum Bona confiscentur. *Cap. Vergentis. 10. b. t.* Ubi statuit Pontifex, quòd, cùm per *l. Quisquis. 5. princip. Cod. ad leg. Jul. Majest.* Reorum læsæ Majestatis Bona confiscentur, tantò magis, qui aberrantes à Fide, Domini Dei Filium, Jesum Christum offendunt, à Capite nostro (inquit Pontifex) quod est Christus, Ecclesiastica debeant districtione præscindi, & Bonis temporalibus spoliari: cùm longè sit gravius æternam, quàm temporalem lædere Majestatem. Concordat etiam *Auth. Gazaros. Cod. b. t. ibi: Censentes: quòd omnia Bona talium* (nempe Hæreticorum,) *confiscentur, nec ad eos amplius revertantur.* Vide etiam *Verbòcium. P. 1. t. 14. §. Item publici Hæretici.* Quantum autem attinet ad Executionem Con-

fiscationis Bonorum: *Sanct. Concordar. Barb. cum aliis apud Reiff. b. t. arg. Cap. Excommunic. 13. §. Dammati. b. t.* docent: quòd Bona hæretici, qui est Clericus, ex Bonis Ecclesiæ acquisita, per ejusdem Judicem Ecclesiasticum confiscari, & cedere debeant eidem Ecclesiæ, cui servivit; Bona verò ejusdem Patrimonialia, quasi Patrimonialia, & Parsimonialia, si quæ habeat, devolvi debeant ad Fiscum Episcopalem, ab Episcopo ad Pias Causas applicanda. Si verò Hæreticus laicus sit, Confiscatio Bonorum ejusdem, fieri debeat per Judicem Sæcularem, & Bona taliter confiscata, pertineant ad Fiscum Principis Sæcularis; ità tamen ut executio hujusmodi Confiscationis fieri nequeat ante, quàm à Judice Ecclesiastico Sententia, commissi criminis declaratoria effectivè lata sit. *Cap. Cùm secundum. 19. b. t.* Idem innuit etiam *Verbòcium. l. c. v. Damnatæ hæresi.*

Sexta pœna temporalis Hæreticorum est: quòd subditi, servi, ac omnes alii liberentur, & absolvantur, ab omnibus obligationibus etiam juratis, quibus obstricti erant erga talem Regem, Principem, vel Dominum, factum Hæreticum. *Cap. fin. b. t. ibi: Absolutos se noverint à Debito Fidelitatis, Domini, & totius obsequii, quicumque lapsis manifestè in Hæresim, aliquo pacto, quacunque firmitate vallato, manent obstricti.* Hinc: sicut qui aliquid debet, mani-

manifestè lapso in Hæresim, titulô sive emptionis, sive promissionis, sive permutationis, sive mutui, sive pignoris, sive depositi, sive locati, sive conducti, vel alterius cujuscunque contractûs, tam nominati, quàm innominati, ipso Jure est immunis ab obligatione, nec tenetur servare pactum, promissum, aut contractum, vel fidem, etiam juratam, tali in hæresim lapso datam; ità etiam servi, subditi, famuli item, famulæque, ipsô Jure sunt immunes à servitio, famulatu, fidelitate, & obsequio erga Dominum, taliter in hæresim lapsum. Ità tamen: ut servi, subditi, & debitores talis Domini Hæretici, adhuc maneant obligati Fisco Episcopali, vel Sæculari, prout Dominus in hæresim lapsus, Clericus fuerit, vel laicus. *arg. cit. Cap. final.*

70 Septima pœna est, quòd juxta diversitatem graduum Hæreticorum, (quorum alii sunt impœnitentes, alii relapsi, alii pœnitentes, & non relapsi) Hæretici, vel ultimô suppliciô, vel corporali carcere sint afficiendi. Et quidem 1mo. Hæretici impœnitentes, sive: non tantum resipiscere nolentes, sed in hæresi manifesta, etiam ultrò pertinaciter perseverantes, si quidem Clerici sint, præmissa Degradatione reali; si verò laici: simpliciter, ultimô suppliciô affici, idest vivi comburi debent. *arg. Cap. Excommunic. 5. h. t. & Const. Carol. V. annô 1540. editæ. uti &*

*arg. A. 4. 1525. Quo casu monet Farinac. apud Reiff. h. t. §. 6. n. 319. os eorum, & linguam ligari debere, ne suis blasphemias pusillos scandalizent. 2do. Idem omnino fieri debet cum Hæreticis, tam verè, ac propriè, sive notoriè, quàm fictè, idest: præsumptione Juris, ex relatione v. g. vel depositione Testium, aut aliis adminiculis hausta, in Hæresim, quam semel publicè ejurârunt, iterum relapsis, etiamsi iterum eandem ejurare parati essent. Cap. Ad abolendam. 9. §. Illos quoque. h. t. 3^{tiò}. Hæretici non relapsi, sive pœnitentes, si statim, idest: saltem post incarcerationem, vel etiam post receptas, & publicatas Probationes, Testiumve depositiones; vel immediatè ante, imò etiam post Sententiam à Judice latam, modò antequam Curia Sæculari tradantur, sponte, idest: non metu mortis, errorem suum confessi, ac illius pœnitentes, Hæresim publicè abjuraverint, & simul aliam pœnam, sibi imponendam subire, condignéque satisfacere parati sint; pœnam quidem mortis, eo in passu evadere debent, *arg. Cap. proximè cit. attamen, ordinariè loquendo; perpetuis debent mancipari carceribus. Cap. Excommunic. 15. h. t. §. Si qui.* Ità tamen, ut juxta Praxim Officii Sacrae Inquisitionis apud Reiff. h. t. §. 6. n. 332. hanc pœnam perpetui carceris, ad tres, vel octo annos, pro diversitate nimirum Sen-*

Sententiæ latæ, vel periculi relapsûs, & perversiõis reiterandæ, restringere in potestate sit Judicium Ecclesiasticorum.

71 R. Denique 8vò. Ea quæ hoc titulo dicta sunt de Hæreticis, intelligenda potissimum sunt de illis, qui suffragante sibi optimo discordiarum opifice Sathana, vel novam aliquam Hæresim procuderent, vel unam, aut plures, ex jam damnatis ab Ecclesia Sectis, resuscitarent. Interim tamen, te-

ste *Reiff. h. t. §. 6. n. 341.* sicut in Germania, & Partibus Imperii, ita etiam in Ungaria, & Transylvania, possent Judices Ecclesiastici Clericum, in Hæresim sive Lutheranam, sive Calvinianam, sive Arianam sponte prolapsum, pœnis corporalibus, & temporalibus æque, ac spiritualibus (v. g. perpetuo carcere, non tamen ultimò suppliciò, ad cavendum publicæ pacis perturbandæ periculum) afficere.

TITULUS VII.

De Causis circa Sacramentorum defectus.

72 Q. Uæres: Quæ circa hanc materiam resolvenda? R. 1mò. Quamvis in Sacro-Sanctis salutis humanæ causâ Divinitus institutis Sacramentis, pluribus modis, puta: ex parte Materiæ, ex parte Formæ, ex parte Ministri, & ex parte Intentionis, contingere possint defectus, hic tamen de illis solum defectibus agam, qui magis publici, & frequentiores esse possunt; & quorum voluntariè Reis, certæ poenæ à Jure Canonico statutæ inveniuntur, ac denique super quibus in Foro Spirituali contradictorio agi potest, solet, ac debet. Talium autem defectuum Rei sunt 1mò. Clerici in Excommunicatione, Suspensione, vel Interdicto: 2dò. In aliquo Ordine non suo solemner ministrantes. 3tiò. Baptismum vo-

luntariè, ac scienter reiterantes. 4tò. Denique Sigillum Sacramentale violantes. De his igitur dum singula dabimus Responsa, de aliis interim, quoquo modo huc pertinentibus materiis vide passim Canonistas.

R. 2dò. Clerici, Censuram 73 Ecclesiasticam violantes, idest: in Excommunicatione, Suspensione, vel Interdicto, aliquem actum Ordinis exercentes, vel in loco interdicto Divina celebrantes. 1mò: Incurrunt pœnam Depositionis ab Officio, & Beneficio, non quidem ipsò factò: sed per Sententiam Judicis sui Ecclesiastici, & Ordinarii infligendam. *Cap. Clerici. 3. de Cler. excom. &c. ministr.* 2dò. In Excommunicatione actuali ministrantes, sive potius celebrantes Divina, ipsò factò

incurrunt privationem Beneficii. *Cap. Fraternitati. 6. Eodem. 3tio.* In Suspensione, Excommunicatione, vel Interdicto, actum Ordinis sui exercentes, incurrunt Irregularitatem. *Cap. 1. §. fin. de Sent. & re jud. Item Cap. Is, cui. 20. Eod. in 6. Et: Can. Si quis. Caus. 11. q. 3.*

- 74 *R. 3tio.* Clericus exercens solemniter Ordinem, quem non habet, v. g. Diaconus, vel Subdiaconus, aut Quatuor-Minorista Missam celebrans, vel Sacramentaliter absolvens, aut solemniter baptizans &c. *imò.* incurrit Irregularitatem relatè ad superiores Ordines. *Cap. 2. de Cleric. non ord. ministr. 2dò.* Incurrit Suspensionem ab Ordine, proximè quem suscepit. *Ibid. 3tio.* Excommunicationem Sententiæ non latæ, sed ferendæ. *Ibid. 4to.* Jubetur degradari realiter, & Curia Sæculari tradi. Quæ ultima pœna, potissimum manet eos, sive Clerici, sive laici sint: qui Missam celebrare, vel Sacramentalem Confessionem, sinè Ordine Presbyteratûs, audire præsumunt. Patet id ex Constitutione Clem. VIII. quæ incipit: *Etsi aliàs.* apud Reiff. lib. 5. *Decret. t. 28. n. 13.*

- 75 *R. 4to.* Sacrum Baptisma reiterantes, idest tam confiterens Uni, eidemque, absolutè, & scienter, secundariò Baptismum, quàm illum dictò modò suscipiens, quin etiam Acolythi, Subdiaconi, & Diaconi prædictò modò rebaptizanti assistentes, præsertim si Crimen

publicum sit, incurrunt Irregularitatem. Insuper verò taliter suscipiens Baptismum, si laicus sit, tradendus est Potestati Sæculari, ab eadem capite minuendus: si verò Clericus sit, puniendus est pœnâ Judicis arbitriò decernendâ. v. g. perpetuo carcere &c. *Ità FF. & AA. apud Reiff. lib. 5. t. 9.*

R. 5to. Sacerdos Sacro-Sanctum Confessionis Sacramentalis Sigillum iniquè revelans, *imò.* Deponendus est verbaliter tam ab Officio, quàm à Beneficio, *2dò.* Locò ignominiosi per orbem circuitus, prout olim statuebatur *Can. Sacerdos. 2. Dist. 6.* item loco detrusio- nis in arctum Monasterium, uti habetur *Cap. Omnis utriusque. 12. de Pœnit. & remission.* hodie detrudendus est in perpetuos carceres. Ità docet *Lug. Fagund. arg. cit. Cap. Omnis.* apud Reiff. lib. 5. t. 38. n. 4.

R. 6to. Cùm etiam illi Clerici, qui in Ordine, & statu Clericali Matrimonium contrahere attentant, non leve inferant Matrimonii Sacramento præjudicium, ex eo nota: Quòd Clericus tam in majoribus, quàm in minoribus Ordinibus constitutus Beneficium habens, perdat illud, ac insuper si in majoribus Ordinibus constitutus Matrimonium contrahat, præter nullitatem Matrimonii, ipsò factò incurrat Excommunicationem, & Irregularitatem. *Cap. 1. & 4. Qui Clerici vel voventes &c. & Clem. un. de Consangu. & Affinit.*

TITULUS VIII.

De aliis Criminibus, ac in specie de Simonia.

- 78 **Q**uæres : Quid sit Crimen Simoniae, & quæ circa eam resolvenda? *R. Imò.* Simonia, per *Gloss. receptam ad Rubricam t. de Simon.* est: Studio-
sa voluntas emendi, vel ven-
dendi, aliquid Spirituale, vel
Spirituali annexum. Dividitur
in Mentalem, Conventionalem,
Realem, Juris Divini, Juris Ec-
clesiastici, & Conventionalem,
de quibus vide *Reiff. l. 5. t. 3.*
Hic verò, de hac infami, &
virulenta Ecclesiae peste, quæ
quantò remissiùs patitur sui
persecutionem, tantò grassatur
potentiùs, etsi non tam ad
hominum, quàm Dei cuncta
videntis conspectum; breviter
nota *Imò.* Ob nullam aliam,
quàm solam, & omnem Simo-
niam Realem, utrinque, saltem
in aliqua parte completam,
vel in susceptione Ordinum, &
collatione eorundem, vel in in-
gressu, & receptione ad Reli-
gionem, vel denique in colla-
tione, & receptione Beneficio-
rum Ecclesiasticorum, commis-
sam, incurri ipso Jure, & fa-
cto pœnas, contra Simoniacos
in Jure statutas. Ità *ŸŸ. & AA.*
apud Reiff. b. t. §. 11.
- 79 *R. 2dò.* Insuper nota *2dò.*
Quòd pœnæ contra Simonia-
cos in Jure statutæ, quæ nimi-
rum convictionem Rei, & Sen-
tentiam requirunt Judicis, (de
iis enim pœnis, quas ipso Ju-

re, & factò incurrunt sive Ec-
clesiastici, sive Religiosi, Simo-
niaca labe fædati, vide *Reiff.*
b. t. à n. 251.) sunt sequentes:
1mò. Conferens Simoniacè Or-
dinem, si Crimen sit manife-
stum, vel de eo accusatus, le-
gitimè convictus fuerit, à Gra-
du, & Officio suo deponi ju-
betur. *Can. Si quis. & sequent.*
q. 1. 2dò. Qui in acquirendis
Beneficiis Ecclesiasticis, Simo-
niam realem committunt, si de
ea confessi, vel legitimè con-
victi fuerint, perpetuò depo-
nendi sunt ab Altaris ministe-
rio. *Cap. 11. b. t.* Et simul
privandi sunt tam Simoniacè,
quàm priùs legitimè obtentis
Beneficiis. Sunt adhuc præter
has multæ aliæ pœnæ, in Si-
moniacos partim latæ, partim
ferendæ, verùm, cùm in no-
stris Partibus, non tam fre-
quenter occurrant, in Foro sal-
tem externo, Causæ, intuitu
Simoniacæ pravitatis motæ,
(an enim saltem occultè, ali-
qui hoc Crimine Simoniae sca-
teant, patebit, dum Scrutator
cordium, & renum Deus, ma-
nifestabit abscondita tenebra-
rum) ideo Lectorem ad *AA.*
fusiùs de hoc crimine tractan-
tes relego; illud hic addens:
quòd quamvis contra *n. priore*
tantùm relatos Simoniacos, in-
veniantur determinatæ pœnæ
in Jure statutæ, nihilominus

adhuc, etiam alios, in quacunque demum materia, Simoniam quamcunque committentes, tam Clericos, quàm Laicos, Judices Ordinarii Ecclesiastici,

pœnâ Judiciô, & arbitriô suo moderandâ, punire, & possint, & debeant, prout patet ex *Bulla Pii V. quæ incipit Cùm primum.* apud *Reiff. b. t.*

TITULUS IX.

De Schismate, & Apostasia.

80 **Q**Uæres: Quid sit Schisma, quid Apostasia, & quæ circa hæc Crimina resolvenda? *R. Imò.* Schisma est scissura, seu divisio, quâ quis se separat ab unitate universalis Ecclesiæ, in quantum hæc est quoddam corpus mysticum, ex diversorum statuum Fidelibus, tanquam membris inter se; & Romano Pontifice, tanquam visibili ejus Capite collectum. *Ità in re, communis AA. arg. Can. Schisma. Caus. 24. q. 1.* Schisma aliud est purum, seu sine ulla Hæresi; aliud non purum, five conjunctum cum aliqua Hæresi. Schismatici non puri, iisdem pœnis subjacent, quibus Hæretici, de quibus vide præsentis operis. *P. 2. t. 6.* Schismatici verò puri, seu nullam habentes Hæresim, *Imò.* Incurrunt Excommunicationem majorem, Pontifici reservatam. *Bulla Cænæ Domini. §. 1. 2dò.* Fiunt inhabiles ad Beneficia, & Dignitates Ecclesiasticas, præsertim Episcopalem, idque etiam si reversi pœnitentiam egerint. *arg. Cap. 1. de Schismat. & Ordinatus. &c. in 6. & Can. Nullifas. 5. Dist. 19. 3tiò.* Incur-

runt confiscationem Bonorum, & privationem ab Officiis, Honoribus, & Dignitatibus præhabitis. *Cap. un. de Schismatic. &c. in 6. 4tò.* Incurrunt privationem Jurisdictionis Ecclesiasticæ, quam habebant, v. g. ad conferenda Beneficia, alienandas res Ecclesiasticas, uniendas Ecclesias, censuras ferendas, ad absolutionem ab illis, ad conferendos Ordines &c. *arg. Can. 31. Caus. 24. q. 2.*

R. 2dò. Apostasia est triplex, 81 videlicet: à Fide, à Religione, & ab Ordine Sacro. Apostasia à Fide est totalis discessus à Fide Christiana, five transitus ad Judaismum, Paganismum, Mahometismum, &c. Pœnæ hujusmodi Apostatarum à Fide, sunt *Imò.* omnes illæ, quas in Hæreticos latas esse diximus, hac *P. 2. t. 6. Cap. Contra. 13. de Hæretic. in 6. 2dò.* Quamdiu vivunt, in seipsis semper, post mortem verò in suis, usque ad quinquennium accusari, & puniri possunt. *L. Apostatarum. 4. Cod. de Apostatis. 3tiò.* Quòd si etiam alios seduxerint, tam bonis fortunæ privari, quàm etiam si-

mul capite plecti jubentur. *L. Eum. 5. Cod. de Apost.*

82 *R. 3tò.* Cùm Apostatarum à Religione, Judices Ordinarii sint, ipsorum Superiores (quavis, ob Declarationem Congregationis Interpretum S. Concil. Trid. de Anno 1624. 11. Sept. quam refert *Reiff. lib. 1. T. 31. §. 5. n. 113.* non privativè ad Ordinarios Locorum, sed cummulativè, juxta Casum præventionis) ideo hìc de illis istud tantùm noto: quòd scienter recipientes, retinentes, aut occultantes Religiosum Apostatam, vel Fugitivum, peccent mortaliter, & ipsò factò incurrant Excommunicationem, uti ex pluribus Constitutionibus Pontificum probant *AA.* apud *Reiff. lib. 3. t. 31. §. 8. à n. 257.* De reliquo vide eundem *ibid.* & *lib. 5. t. 9. à n. 8.* ubi, quæ de transeuntibus Religiosis ad Hæreticos in Germania, docet, an etiam in Ungaria, & Transylvania locum habeant, nemo Superiorum dubitabit prudenter.

83 *R. 4tò.* Apostata ab Ordine Sacro est ille, qui in Sacris Ordinibus superioribus, nempe: Subdiaconatu, Diaconatu, vel Presbyteratu constitutus, dimisso Habitu Clericali, propria te-

meritate, transit ad statum laicalem, vel etiam conjugalem. Horum, & hujusmodi Apostatarum Clericorum pœnæ, sunt sequentes: *1mò.* Incurrunt Excommunicationem ferendæ, si autem etiam Matrimonium contraherent (quod invalidum esset) latæ Sententiæ, & quidem ipsò factò. *arg. Cap. 1. de Apostat. &c. 2dò.* Ipsò factò fiunt infames, proinde inhabiles ad Actus, Honores, Munia, & Dignitates, item ad testificandum, accusandum, & reliqua, à quibus excluduntur infames. *arg. Can. Alieni. 23. Caus. 2. q. 7. 3tò.* Fiunt irregulares, si simul Matrimonium ineant, ob bigamiam similitudinariam. *Reiff. lib. 5. t. 9. n. 30. 4tò.* Amittunt Privilegium Canonis, si ab Episcopo ter moniti, non resipiscant. *Cap. In audientia. 23. de Apostat. &c. 5tò.* Si nec minis, nec blanditiis se flecti patiantur, per suum Ordinarium Judicem Ecclesiasticum duro mancipandi sunt carceri, ità ut prout *Cap. à nobis. 5. de Apostat. &c.* loquitur, solum vita ipsis misera reservetur, usque ad resipiscientiam. Confer hæc, cum dictis in hujus *P. 2. t. 7. n. 76.*

TITULUS X.

De Homicidio.

84 **Q**uæres: Quid sit Homicidium, & quæ circa illud resolvenda? *R. 1mò.* Homici-

dium: est violenta exanimatio, seu occisio hominis, ab homine facta. *arg. Can. Si Homicidium.*

dum. 41. Caus. 23. q. 5. Aliud est voluntarium, aliud casuale; voluntarium iterum aliud directè, aliud indirectè tale. Aliud item licitum, aliud illicitum. Item aliud simplex, aliud qualificatum, quale est: Homicidium Proditorium, & Assassinium, item Sacrilegum, & Parricidium, denique veneficum, & ex insidiis, de quibus vide *Reiff. b. t. §. 1.*

85 *R. 2dò.* Pœnæ Clerici, injusti, ac voluntarii Homicidæ sunt iste: *1mò.* Ab Ordine, & Officio deponendus est per Sententiam Judicis Ecclesiastici, ac ad perpetuos carceres condemnandus. *arg. Can. Si Episcopus. 7. Dist. 50. Et: Trid. Sess. 14. Cap. 7. de ref. 2dò.* Ipsò factò fit irregularis, adeo, ut nec post Pœnitentiam, possit Ordines suscipere, vel susceptos exercere, sinè dispensatione Papæ, etiamsi Crimen sit occultum. *Can. Clericum. 5. Dist. 50. 3tiò.* Evadit ipsò factò perpetuò inhabilis ad omnia Beneficia, & Officia Ecclesiastica. *Trident. Sess. 8. Cap. cit. 4tò.* Privari debet per Sententiam Judicis, omnibus Beneficiis priùs ritè obtentis. *argum. Cap. Ex literis. 10. de Excessib. Prælat. 5tò.* Si Homicidium sæpius reiteret (v. g. bis, aut ter) ità ut incorrigibilis esse videatur, degradandus est, & Curia Sæculari tradendus. *Cap. Cum non. 10. de Judiciis.* Quid autem de mandantibus, consulentibus, cooperantibus, non impediens, approbantibus,

Homicidium; item lethaliter vulnerantibus, & mutilantibus, sit sentiendum, vide apud *Reiff. b. t. §. 2. à n. 27.*

R. 3tiò. Homicidia qualificata superius recensita, præter prædictas ordinarias pœnas, id habent majoris pœnalitatis: *1mò.* Quòd in illis, qui eorum Rei sunt, prærecensitæ pœnæ ordinariæ, pro diversitate atrocitatis, & malitiæ, in tali Crimine contentæ, magis exasperari debeant. *2dò.* Quòd executio earundem certior esse debeat. *3tiò.* Quòd remissio, & dispensatio difficilima sit. *Reiff. b. t. §. 2. n. 60.* In specie autem Homicidium proditorium, uti & Sacrilegum, ratione loci Sacri, in quo fit, præter dictas pœnas ordinarias, easque etiam exasperatas, privat etiam Jure Asyli, ut dictum est superius *P. 2. t. 4.* Assassinium autem, præter omnes has pœnas, inducit etiam Excommunicationem. *Cap. 1. b. t. in 6. Denique Homicidium Sacrilegum, seu circa personam Sacram patratum, inducit Excommunicationem. Can. Si quis. 29. Caus. 17. q. 4.*

R. 4tò. De Crimine Parricidii, speciales in Jure, relatè ad Clericos illud patrantes, statuuntur pœnæ; de quibus antequam dicam, sciendum: quòd Parricidium aliud sit propriè, aliud impropriè tale. Primum est Homicidium, quò Proles Patrem, vel Matrem, Avum, vel Aviam, aut vicissim Parentes Proles suas occidunt. Secun-

cundum verò, est Homicidium, seu illata mors cuicunque Confanguineo etiam collateralis, aut Affini suo. Jam quantum ad Clericos, seu propriè, seu impropriè tales Parricidas; hos, cum aliis *Reiff. lib. 5. t. 10. n. 10.* desumptò argumentò à minori ad majus ex *Cap. 10. de Judiciis. & Cap. Tuce. de pœnis in 6.* ubi Clericus ob simplex Homicidium poni, & in arctum Monasterium detrudi jubetur, probat, ac docet realiter deponendos, ac degradandos, & Curiae Sæculari tradendos esse. Cum pœnæ in *Can. Latorem. 15. Caus. 33. q. 2.* contra Parricidas, etiam Clericos latae, non ampliùs sint in usu.

88 R. 5tò. Cum etiam procuratio abortus, certa sit species Homicidii, hinc de hoc Crimine vide Constitutiones *Sixti V.* quæ incipit: *Ad effrœnatam. Annò 1588.* & *Gregorii XIV.* quæ incipit: *Sedes Apostolica. Annò 1591.* editas, apud *Reiff. lib. 5. t. 10. n. 16. & 18.* In quarum priore, confirmante secundâ, hæ in Clericos, directè, vel indirectè, per se, vel per alium, quocunque modo abortum foetus animati procu-

rantes, vel ad id consilium, auxilium, vel favorem præbentes, statuuntur pœnæ: 1mò. Incurrunt omnes pœnas contra voluntarios Homicidas latas. 2dò. Contrahunt irregularitatem. 3tiò. Evadunt privati omni Privilegio Clericali. 4tò. Fiunt inhabiles ad omnia Officia, & Beneficia tam simplicia, quàm curata. 5tò. Incurrunt ipsò factò Excommunicationem. 6tò. Si quod Officium, vel Beneficium habent, illò privantur ipsò factò, & tam ad idem, quàm quodcunque aliud retinendum, rehabendum, aut obtinendum, perpetuò fiunt inhabiles. 7mò. Depositi, & realiter degradati tradi debent Curiae Sæculari, ut ea de illis illud capiat supplicium, quod contra laicos, veros Homicidas, per Divinas Leges, ac Civilia Jura est dispositum, ut Bulla Sixtiana loquitur. Ex his autem pœnis, 2dam, 4tam, & 5tam incurrunt in Foro conscientiae, ipsò factò, seu ante omnem Sententiam Judicis, quantumcunque occultum sit delictum; reliquas verò post Sententiam Judicis declaratoriam, & condemnatoriam. Ità *Reiff. b. t. à n. 20.*

TITULUS XI.

De Adulterio, Stupro, Fornicatione, Concubinato, Incestu, Sacrilegio carnali, Sodomia, Bestialitate, & Raptu.

89 Q Uæres: Quid sint hæc Crimina, & quæ circa ea resolvenda? R. 1mò. Adulterium,

est carnalis ad alteram personam, vî legitimi conjugii non suam, illicitus accessus, & cum ea

ea habita copula carnalis, quâ fides, & thorus conjugii violentantur. *Ità AA. arg. Can. Lex illa. 2. Caus. 36. q. 1.* Dividitur in simplex, & duplex. Primum fit, dum solutus cum conjugata, vel conjugatus cum soluta: secundum verò, dum conjugatus cum conjugata carnaliter commiscantur. Ubi adverte: verum Adulterium esse etiam illam copulam carnalem, quæ habetur cum Sponso, vel Sponsa alterius de præsentis, si ve inter quos habetur jam Matrimonium ratum, etsi nondum habeatur consummatum. Ità tenet communis Authorum Sententia.

90 *R. 2dò.* Pœna Clerici in Adulterio deprehensi est: *Imò.* Ut si de Adulterio confessus, vel judicialiter convictus extiterit, ab Officio, & Beneficio deponatur, & locò detrusione in Monasterium (quæ teste *Reiff. non amplius est in usu*) perpetuo carceri mancipetur. *Can. Si quis Clericus. 20. Dist. 8. 2dò.* Ut si nec confessus, nec convictus, attamen diffamatus fuerit de Crimine Adulterii, indicatur eidem Purgatio Canonica, in qua si defecerit, suspendatur ab Officio. *arg. Cap. Significasti. 5. de Adult. & Stup.*

91 *R. 3tiò.* Stuprum, propriè, & strictè sumptum, est Virginis nondum corruptæ illicita defloratio, & corruptio. *arg. Can. Lex illa. 2. Caus. 36. q. 1.* Aliud est violentum, seu Virginis invitæ, violenta, idest: per vim facta oppressio. Aliud non

violentum, idest: vel præcisè liberè, & spontaneè, vel ob dolum, fraudem, aut metum injustè incussum, volente, & consentiente Virgine illatum. Clerici Stupratoris, seu deflorantis alterutrò modò Virginem, pœnæ sunt sequentes: *Imò.* Condemnari debet ad dotandam Virginem à se defloratam. *Cap. 1. & 2. de Adult. & Stupr. 2dò.* Deponi debet verbaliter ab Officio, & Beneficio. *arg. Can. Presbyter. 12. & Can. Si quis Episcopus. 13. Dist. 81. 3tiò.* Quòd, si violentum inferat Stuprum, præter prædictas pœnas, etiam ad perpetuos carceres condemnari possit. *Reiff. l. 5. t. 16. §. 2.* Licet ibidem quidam *AA.* putent, & dicant: pœnam Stupratori Clerico debitam, consistere in arbitrio Judicis; ità, ut modò pœnâ pecuniariâ, modò carceratione, quandoque pœnâ suspensionis, vel etiam depositionis, aut privatione Beneficii eundem coercere possit, juxta qualitatem personæ, & scandali; manente tamen semper obligatione, tanquam primaria, defloratam dotandi.

R. 4tò. Fornicatio propriè dicta, & secundum se sumpta, est copula carnalis soluti cum soluta jam prius corrupta, seu carnaliter deflorata. Ubi per solutum, & solutam intelliguntur illi, & illæ, qui, & quæ tam à vinculo Matrimonii, quàm Consanguinitatis, Affinitatis, Ordinis, Religionis, Voti, & alterius impedimenti Matrimonia-

nialis, sunt liberi, & liberæ. Unde hæc Fornicatio propriè dicta, & prout in Jure sumitur, five ita: ut alterius speciei peccati carnalis malitiam admixtam non habeat, non nisi in illicito usu Viduarum, Meretricum, & Concubinarum consistit. Ita *FF. & AA. apud Reiff. lib. 5. t. 16. §. 3. à n. 54.*

93 *R. 5tò.* Poenæ Clerici Fornicarii, quemadmodum plures, ita etiam diversæ extant in Jure. Nam *1mò. Can. Presbyter, & Diaconus. Dist. 81.* Presbyter, aut Diaconus in Fornicatione deprehensus jubetur deponi. *2dò. Can. Sacerdos. Dist. 50.* Jubetur à Sacerdotali removeri Officio. *3tò. Can. Presbyter si. Dist. 82.* Clerico de Fornicatione convicto, sed in hoc vitio non perseveranti, imponi jubetur 10. annorum pœnitentia, modò ibidem præscriptò peragenda. *4tò. Can. Si qui sunt. Dist. 81.* Interdicitur tali ingressus Ecclesiæ, usque dum pœnituerit, & se emendaverit. *5tò. Cap. Si autem. 6. de Cohabit. Cleric.* Post monitionem non emendatus, ab Ecclesiasticis Beneficiis suspendi jubetur. Vide etiam *Trid. Sess. 25. Cap. 14. de ref.* Cùm igitur tanta sit diversitas poenarum in Clericos Fornicarios intentatarum, rectè inferes cum *Reiff. loc. mox cit. n. 58.* stare in optione Judicis, quam pœnam ex prædictis infligere velit; ita tamen ut etiam ob unicam Fornicationem, præsertim notoriam, & scandalosam, pri-

vatione Beneficii Clericum Fornicarium omnino punire possit. Vide plura de his apud *Reiff. tam locò superiùs cit. quàm lib. 3. t. 2. à n. 48.*

R. 6tò. Concubinatus propriè talis est: cum quis, five Clericus, five laicus solutus, vel conjugatus, mulierem solutam, vel ligatam, non suam, domi suæ, vel etiam extra illam alibi, locò, & ad instar Uxoris detinet, & cum illa carnale commercium exercet. Talismodi Clerici Concubinarij, has Jure Canonico incurrunt pœnas: *1mò.* Clericus Concubinarius, in Sacris Ordinibus constitutus, si notorius sit, pœnæ depositionis ab Officio, & Beneficio subjacet. *Can. Erubescant. Dist. 32. & Can. Decernimus. Dist. 28.* licèt teste *Abb. Menoch. & Farinac. apud Reiff. lib. 3. t. 2. §. 2. n. 26.* Judex eundem, etiam mitiori pœnâ, v. g. suspensionis, &c. afficere possit, si velit. *2dò.* Si non sit notorius & manifestus, attamen gravis de Crimine subsit suspicio, & simul ex tali suspicione, ortum sit in populo scandalum, indicenda est tali Purgatio Canonica, quam si detrectaverit, vel in ea defecerit, puniri debet, uti convictus. *Cap. Tuus. 8. de Cohabit. Cleric.* Si verò nondum est ortum scandalum, monendus est de cavenda Cohabitatione, & conversatione, & si post trinam monitionem, à cohabitatione, & conversatione non destiterit, tanquam præsumptione Juris, &

de Jure, factus Concubinarius notorius, excommunicari debet. *arg. Trid. Sess. 25. Cap. 14. de ref.* Cujus Decretum de Clericis Concubinariis, si lubet vide *ibid.* vel apud *Reiff. lib. t. & §. superius citatis.*

- 95 *R. 7mò.* Incestus, est copula carnalis, inter Personas Consanguineas, vel Affines in iis gradibus, in quibus vî Juris Divini, vel Ecclesiastici, non possunt inter se Matrimonium contrahere. *Can. Lex illa. 2. Caus. 36. q. 1.* Hinc *1mò.* Clericus Incestum committens, deponendus est ab Officio, & omni Beneficio privandus. *arg. Can. Si quis. 10. & sequ. Dist. 81. 2dò.* Presbyter peccans carnaliter cum Filia sua Spirituali, v. g. quàm baptizavit, vel è Baptismo levavit, vel cui adstitit in Confirmatione, item peccans cum harum Matre; vel denique Filiam Spiritualem Confessionis carnaliter cognoscens: deponendus est ab Officio, & Beneficio, ac insuper in carcerem detrudendus. *arg. Can. Si quis. 9. Caus. 30. q. 1. & Can. Non debet. 10. Caus. 30. q. 1.*

- 96 *R. 8vò.* Sacrilegium carnale, pro Foro externo, & contentioso, ac in ordine ad pœnas Canonicas, est copula carnalis, à Clerico vel Laico commissa cum Moniali. Clericus hoc Crimen committens, & Beneficiò privandus, & ab Officio deponendus, & denique perpetuo, vel temporali carcere est puniendus. *argum. Can. Si quis Episcopus. 6. & Can. Si quæ Monacharum. 28. Caus. 27. q. 1.*

R. 9mò. Sodomia perfecta, 97 & propriè talis, est coitus veneris, masculi, seu viri, cum masculo, seu viro, vel foemina cum foemina. Imperfecta verò, est commixtio carnalis viri cum parte posteriori foeminae. Quæ porro maneant pœnæ Clericos Sodomiam sive perfectam, sive imperfectam committentes, patet ex Bulla Pii V. quæ incipit: *Horrendum.* Anno 1568. edita in qua, §. Itaque 3. apud *Reiff. lib. 5. t. 16. §. 3. n. 91.* ità statuit idem Pontifex: *Omnes, & quoscunque Presbyteros, & alios Clericos Sæculares, & Regulares, cujuscunque Gradus, & Dignitatis, tam dirum nefas (nempe Sodomiam) exercentes, omni Privilegio Clericali, omnique Officio, Dignitate, & Beneficio Ecclesiastico, præsentis Canonis auctoritate privamus; ità: ut per Judicem Ecclesiasticum degradati, Potestati Sæculari tradantur, quæ de eis illud idem capiat supplicium, quod in laicos, hoc in exitio devolutos, legitimis reperitur Sanctionibus constitutum.* Ità ibi. Ubi adverte ex *Barb. apud Reiff. loc. supra cit. n. 92.* ad incurrendam hanc pœnam, præsertim Degradationis, requiri, ut talis Clericus sæpius exercuerit Sodomiam, & de hac præcesserit Sententia Judicis declaratoria Criminalis. Denique adverte & illud: his iisdem cum proportionem pœnis, Clericos, Bestialitatem, seu coitum carnalem cum brutis animalibus, cujuscunque spe-

speciei, & sexûs, exercentes, vel ligatæ, libidinis exercendæ subjici posse.

- 98 R. *Imò*. Raptus, ut est species Luxuriæ, & quid distinctum à Raptu constituyente impedimentum dirimens Matrimonii, est Virginis, vel alterius honestæ fœminæ (non autem Meretricis, & in genere Luxuriæ insigniter famosæ) solutæ, vel ligatæ, libidinis exercendæ causâ, de loco in locum, moraliter diversum, violenta abductio. *arg. L. unic. Cod. de Rapt. Virg.* Clericus porro, prædictô hoc modô Raptum exercens, à Gradu, & Ordine Clericali deponendus esse statuitur. *Can. 1. & sequ. Caus. 36. q. 1.*

TITULUS XII.

De Furto, Usuris, Sortilegiis, & Magia.

- 99 Q Uæres: Quid sit Furtum &c. & quæ circa hæc resolvenda? R. *Imò*. Furtum, per communem TT. est occulta acceptio rei alienæ, Dominô talis rei, rationabiliter invitô. De cujus Criminis speciebus, divisione, gravitate, & malitia, vide *Reiff. lib. 5. t. 18.* Pœnæ in Jure Canonico, contra Clericos furti reos statutæ, sunt sequentes: *Imò*. Præterquam quòd in Foro conscientiae, ante omnem Judicis Sententiam, teneantur ad restitutionem rei furtô sublatae. *arg. Cap. Peccatum. 4. de R. J. in 6.* Si notorii sint, vel de Crimine Furti judicialiter convicti extiterint, evadunt infames. *Can. Infames. 17. Caus. 7. q. 1.* & simul irregulares, ita, ut nec Ordines altiores suscipere, nec jam susceptos exercere possint, sinè dispensatione Papæ. *arg. Can. Qui in aliquo. 5. Dist. 51. 2dò.* Præter has pœnas, si notorii, & convicti sint, ab Officio &

Ordine Clericali deponi, si autem non resipiscant, excommunicari, si denique incorrigibiles evadant, degradari, & Curiae Sæculari tradi jubentur. *Can. Presbyter. 12. Dist. 81. & Cap. Cùm non. 10. de Judiciis.*

R. *2dò*. Usura est lucrum¹⁰⁰ prohibitum, immediatè ex mutuo proveniens. Ratione autem contractûs: est iniqua mutuatio, cum pacto expresse, vel tacito, accipiendi lucrum aliquod temporale, ultra sortem, ratione mutui. *arg. Can. Plerique. 3. & Can. fin. Caus. 14. q. 3.* Quæ porro sit divisio Usuræ, quæ ejus malitia, quantæ gravitas, & repugnantia cum Legibus tam Divina, & Ecclesiastica, quàm Civili, & Patria, vide partim apud *Reiff. lib. 5. t. 19.* partim apud *Verbóczyum Decr. Trip. P. 1. t. 81.*

R. *3tiò*. Nihilominus de mente Legum Patriarum, & inventa jam, tam in Ungaria, quàm etiam in Transylvania

consuetudine, tam Clericis, quàm laicis licitum est, titulò vel lucri cessantis, vel damni emergentis, vel titulò periculi perdendæ sortis, ut Juristæ loquuntur, imò etiam nullò attentò, vel desideratò titulò, annuatim 6. florenos, à 100. florenis quasi mutuò datis accipere, & exigere, quæ 6. florenorum summa vocari solet *Census annualis*, vel *Interesse*, vel *Interusurium* &c.

102 R. 4tò. Pœnæ Clerici Usurarii manifesti, idest vel factò talis, h. e. tam clarè, & manifestè exercentis Usuras, ut justè, ac rationabiliter negare non possit; vel Jure talis, idest: de Usura vel in Judicio confessi, vel judicialiter convicti, & condemnati; sunt sequentes: Imò. Ante omnem Judicis Sententiam, obligatur ad condignam restitutionem Usuræ iniquè extortæ. 2dò. Fit, & est ipsò Jure infamis. *Can. Infames. Caus. 3. q. 7.* quæ tamen infamia, post restitutionem, & resipiscentiam ipsò factò cessat. 3tiò. Si monitus non desistat, ab Officio, & Beneficio deponendus, & ad illud recipiendum inhabilis pronunciandus est. *Cap. Præterea. 7. de Usuris.* 4tò. Si in peccato Usuræ decedat, Ecclesiasticâ Sepulturâ privandus est. *Cap. Quia in omnibus. 6. de Usuris.*

Plures videri possunt manifestorum Usurariorum pœnæ in *Cap. 2. de Usuris in 6.*

R. 5tò. Sortilegium (prout 103 hîc sumitur) est Divinatio, quâ per sortes Divinatorias, & falsa signa, ope Dæmonis, futura, vel occulta manifestantur. Clerici, Sortilegium Divinatorium (de hoc enim tantum facio hîc mentionem) exercentes, Imò: ab Officio, & Beneficio deponi, sicque depositi perpetuo carceri includi debent. *Can. Oportet. 4. & seq. Caus. 26. q. 5. 2dò.* Fiunt ipsò factò infames. *Can. Constituimus. 9. Caus. 3. q. 5. 3tiò.* Si Sortilegium, etiam Hæresim aliquam admixtam contineat, subjacent insuper etiam pœnis in Hæreticos latis.

R. 6tò. Magia, est ars, & 104 ratio, operandi mira. Alia est naturalis, sive licita; alia superstitiosa, seu quæ Dæmonis ope facit mira. Clerici Magiæ superstitiosæ dediti, degradandi sunt, & Curiæ Sæculari tradendi. *Can. Admoneant. 15. Caus. 26. q. 7.* Videri possunt de hoc Crimine, etiam Constitutiones Innocentii VIII. quæ incipit: *Summis*. Item: Leonis X. quæ incipit: *Honestis*. Item: Gregorii XV. quæ incipit: *Omnipotentis*. & Sixti V. quæ incipit: *Cæli, & terræ*. in Bullario Romano.

TITULUS XIII.

De Venatione, Percussione, Maledicto, Detractione, Calumnia, & Blasphemia.

105 **Q**Uæres: Quid sit Venatio? quid Percussio? &c. & quæ de iis resolvenda? R. 1^{mò}. Venatio sylvatica, quæ præcipuè prohibetur Clericis, est illa, quæ ad ferarum, & volucrum captionem, vel cædem instituitur, sinè oppressione hominum. Ubi nota: Venationem quietam, modestam, & raro factam, non prohiberi Clericis; cujusmodi est illa, quæ sinè magno strepitu, licèt cum aliquibus retibus, laqueis, ac etiam canibus paucis, ad capiendos, vel feriendos v. g. lepores, volucres, aliásque minores feras instituitur. Prohibetur tamen Venatio tumultuosa, & clamorosa; qualis est: quæ magno armorum, retium, canum, accipitrum, & hominum apparatu, frequentia, tumultu, & vehementia fit. Talis autem est per communem DD. Venatio ad capiendos urfos, apros, cervos, lupos, damas, aliásque majores feras feriendas instituta. Imò prohibetur etiam Venatio quietæ, & moderatæ, si nimis frequenter exerceatur. Reiff. lib. 5. t. 24. cum communissima DD. arg. Cap. 1. & 2. de Cleric. Venat. & Trid. Sess. 24. Cap. 12. de ref.

106 R. 2^{dò}. Pœna Clerici illicitè Venatoris hæc est: ut nimis prohibitam Venationem

sæpius exercens, si Presbyter sit, à Communionem, vel potius celebrationem Missæ, duobus mensibus; si verò Diaconus, (idem est de Subdiacono) ab omni Officio suspendatur. Clericus verò hīs inferior, arbitrio Judicis puniatur. *argum. Cap. 1. de Cleric. Venat.* Et certè optandum esset, ut Clerici hujusmodi illicitis Venationibus, vix unquam sinè scandalo fidelis Populi, & dispendio muneris Sacerdotalis, & Apostolici fieri solitis, plus justò dediti, frequenter relegerent, & cordi sumerent Canonem. Esau. 11. Dist. 86. qui sic habet: *Esau Venator erat, quoniam peccator erat. Et penitus non invenimus in Scripturis Sacris, Sanctorum aliquem Venatorem, sed Piscatores invenimus.* Item: *Can. An putatis. 13. Dist. 86. ibi: An putatis illum jejunare Fratrem, qui primò diluculò, non ad Ecclesiam vigilat, non Beatorum Martyrum loca Sancta perquirat, sed surgens congregat servulos, disponit retia, canes producit, saltus, sylvasque perlustrat; servulos inquam protrahit secum, forsitan magis ad Ecclesiam properantes; & voluntatibus suis peccata cumulat aliena, nesciens reum se futurum tam de sua, quàm de perditione servorum.*

Et verò: quid tibi Clerice, (præsertim si Pastor sis simul ovium Christi) quid inquam tibi curæ cum canibus venaticis, quid cum feris sylvestribus, quid cum reboantibus, & globivomis fistulis? an non vides? quod si neglectò tuò Officiò, per sylvas, dumeta, saltus, & agros divageris, & interea, vel morbidus sinè munimine Sacramentorum, vel parvulus sinè Baptizmi Sacramento vitâ defungantur, pessimam (mihi crede) cepisti feram; imò pessima te fera cepit. Feri igitur (cùm Venator sis, sed non ferarum, verùm animarum) feri inquam feras, sed feras vitiorum Populi. Venare vulpeculas, sed eas, quæ demoliantur vineam Domini Sabaoth. Quod dum fecisti, tunc demum partes optimi Venatoris explevisti.

107 R. 3tò. Percussio, est alieno corpori humano, ope manus, aut alterius instrumenti doloriferi, injuriosa doloris illatio. Cuivis Clericorum, præsertim in majoribus Ordinibus constituto, prohibitum est, nec laicum, etiam delinquentem, sive fidelem, sive infidelem, sive extraneum, sive subditum, propriis manibus percutiant, exceptis Casibus, quibusdam à Jure permissis. *Can. Episcopum. 7. Dist. 45.* Porro Clericus percussor, pro qualitate percussione, debet corripi, corrigi, & puniri arbitriò Judicis sui Ecclesiastici. 2dò. Si non emendatus, percussiones sæpius

iteraverit, tanquam ferus, & inhumanus ab Officio Clericali deponi debet. 3tò. Si enormem, & lethalem percussione committat, etiam si unicam tantum, simpliciter deponendus est. *Ità AA. & FF. apud Reiff. lib. 5. t. 25. n. 5. arg. Cap. 1. de Cleric. Percussore.*

R. 4tò. Maledictum hìc, est 108 mala locutio de alio, & qui ità malè loquuntur, dicuntur in Jure Maledici. Maledictum tale, dividitur in Detractionem, Calumniam, & Blasphemiam. Detractio, est mala locutio, seu denigratio, aut imminutio famæ hominis absentis. Calumnia verò est mali alicujus, in faciem alterius præsentis injuriosa objectio, v. g. quod sit: Fur, Saga, Latro, Meretrix, Adulter &c. Clerici Maledici, sive in linea Detractionis, sive Calumniæ talis, de Jure Canonico (quas enim de Jure Patrio incurrant pœnas, dicetur titulo sequenti) has pœnas incurrunt: 1mò. Hominem privatum, maledictò afficientes, coram suo Judice Ecclesiastico, conveniri possunt actione, ad mulctam pecuniariam, Juramentò Actoris læsi, vel prudenti, & conscientiosò Judicis arbitriò taxandam, ac determinandam, & simul ad Palinodiam, seu recantationem, & revocationem dictorum. *arg. L. Item. 15. §. Generaliter. & L. 27. ff. de Fur. rejur. & libell. famil.* vel etiam actione ad emendam lingvæ. *P. 2. t. 72. de qua t. seq. 2dò.* Clericus personam Principis, vel ejus

ejus Officium, aliquò maledictò laceffens, nisi primum tale Maledictum Princeps remiserit (secundum enim remittere vix solet) item: vel Sedem Apostolicam, vel Dignitatem Pontificiam, vel Officium, & Primatum ejus maledictò afficiens, per *Cap. 1. de Maledictis*. gravi, ac exemplari pœnâ est mulctandus, ità: ut pœna illius, aliis terrorem incutiat. 3^{tiò}. Licet qui Episcopum suum maledictò offendit, ab eodem suo Episcopo puniri non possit, (cùm nemo possit in sua Causa esse Judex) si habeat Superiorem, potest tamen per Superiorem Judicem, v. g. per Archi-Episcopum, nisi remissionis gratiam à suo Episcopo offenso obtineat, pœnâ arbitrariâ, & delicto commensurata. Ità *ff. & AA. apud Reiff. lib. 5. t. 26. à num. 10.* Quamvis enim *Can. Clericus. 5. Dist. 46.* ità statuatur, ut Clericus Maledicus (maximè si sit Sacerdos) cogatur ad postulandam veniam, & si noluerit, degradetur (intellige verbaliter) nec unquam ad Officium absque satisfactione revocetur, huic tamen rigidæ Constitutioni, contraria praxi, & consuetudine derogatum esse dicunt CC.

109 *3^{tiò}*. Blasphemia est, & eam committit is, qui de Deo, vel Sanctis malè loquitur. Alia est hæreticalis, sive dum aliquid

Articulis Fidei, de Deo, contrarium asseritur, vel negatur. v. g. quòd Deus sit mortalis, mendax, infidelis, malus, immittis, immisericors, crudelis &c. Alia non hæreticalis, sive dum quid Fidei non oppositum, contra Deum dicitur, v. g. imprecando eidem interitum, mortem, perniciem, vel optando ut non esset, vel ei maledicendo &c. Pœnæ in Clericos Blasphemos latae sunt sequentes: per Constitutionem Pii V. quæ incipit: *Cùm primum*. apud *Reiff. lib. 5. t. 26. n. 21.* *Quicumque Clericus* (verba sunt Pontificis) *in hoc Blasphemiae Crimen incurrerit, pro prima vice, fructibus unius anni, omnium, & quorumcunque Beneficiorum suorum; pro secunda, Beneficiis ipsius privetur; pro tertia: omnibus etiam Dignitatibus exutus, deponatur, & in exilium mittatur,* (locò tamen Exilii, saltem in nostris Partibus, uti & locò Triremium, ut infra, adhiberi possent rigidi carceres) *quòd si Clericus nullum obtinuerit Beneficium, pœnâ pecuniariâ, vel corporali pro prima vice puniatur, pro secunda vice, carceribus mancipetur, pro tertia: verbaliter degradetur, & ad Triremes mittatur. Qui reliquos Sanctos blasphemaverit, pro qualitate blasphemiae, atque personarum, arbitriò Judicis puniatur.* Ità ibi. Concordat etiam *Can. Si quis. Caus. 10. q. 1.*

TITULUS XIV.

De Injuria, Damno dato, & Debito.

110 **Q**Uæres: Quid sit Injuria hæc, &c. & quæ circa hæc resolvenda? *R. 1mò.* Injuria, de qua hic agitur, est delictum, per quod dolò malò, seu malò animò, & affectu, infertur alteri contumelia, quâ, per quandam vilipensionem, despectum, & contemptum, honor, respectus, & fama alterius læditur. *L. 1. ff. de Injuriis.* Hæc Injuria inferri potest alteri, vel verbò, vel factò, vel scriptò. Verbò infertur tunc: dum quis de altero præsentem, vel absentem, probrosum quid, aut injuriosum profert. v. g. quòd sit Fur, Latro, Homicida &c. quæ Injuria, etiam Comitium dicitur. Scriptò fit, dum quis, in probum, & infamiam alterius, libellum, carmen &c. in literis evulgat, in cujusmodi scriptura, si nomen Authoris reticeatur, illa vocatur libellus famosus, vulgò Pasquilli. Item fit: dum quis ad alium, literas verbis injuriis & probrosis refertas mittit. Factò demum committitur tunc: dum quis alterum verberat, vulnerat, vel aliud quid in infamiam, & probum alterius facit. Hinc Injuria dividitur etiam in verba-lem, & realem. Porro Injuriam, quis pati potest, non tantum in se, sed etiam in sibi subjectis; ut: Pater in Filio, si hic illegitimæ sit adhuc æta-

tis. Maritus in Uxore. Dominus in servo. Episcopi, & Superiores Religiosi, in suis Clericis, & Alumnis subjectis. Unde etiam hi, & his similes, & quidem etiam proprio nomine possunt actionem instituere contra Injuriantem. *Farin. Eng. &c. apud Reiff. lib. 5. t. 36. §. 1.*

R. 2dò. Quamvis de Jure Canonico, contra Clericum injuriantem, detur injuriato actio ad poenam pecuniariam, & Palinodiam, juxta dicta *t. præc. n. 108.* Nihilominus in Ungaria, & concomitanter etiam in Transylvania, quemadmodum Ecclesiastico contra laicum, ita etiam laico contra Ecclesiasticum, verbò, vel scriptò alterum injuriâ afficientem, potest, si is velit, dari actio ad poenam vel emendæ lingvæ, vel Homagii, eamque Judex Ecclesiasticus, ad instantiam Actoris injuriati adjustare tenetur. *arg. P. 2. t. 72.* Et ratio est, tum quia: *P. 1. t. 2.* habetur: ut tam Ecclesiastici, quam sæculares Nobiles, una, eademque Lege, & Consuetudine, uno, eodemque Processu Juridico, iisdem denique Juridicis remediis utantur in Judiciis. Item *P. 2. t. 44.* præcipitur: ut Ecclesiasticus contra Sæcularem, & è converso, eidem poenæ, & gravamini subjaceant. Tum quia istud Immunitati Ec-

cle-

clesiasticæ personali nîl adversatur, eò quòd coram Judice competente, nempe Ecclesiastico fiat, & fieri debeat. Tum denique, quia aliunde, etiam de dictamine, & mente SS. Canonum, ad prætensionem Actoris injuriati, deberent pœnâ pecuniariâ mulctari.

112 *R. 3tiò.* Est autem pœna emendæ lingvæ, pœna pecuniaria, in summa 100. florenorum consistens, relatè nempe ad Nobiles in Ungaria, & Transylvania, si non sint Siculi. Horum enim emenda lingvæ, 12. florenis, & 50. denariis, aliorum verò rusticorum 20. florenis compensatur. *P. 2. t. 72.* item *P. 3. t. 4. & Kitt. Cap. 9. q. 21.* Hujusmodi autem mulctæ, in casu convictionis, duæ partes Judici, tertia verò Actori injuriato cedere debent. *P. 2. t. 72.* Quæ tamen pœna, præsertim in casu, quo Clericus, non tantæ notæ, & dignitatis personam, sed v.g. rusticam, & plebeam injuriâ afficit, arbitriò Judicis moderari posse videtur, *arg. §. 10. Inst. de Injuriis.* Debet autem pœna emendæ lingvæ exsolvi, vel paratis pecuniis, vel certè rebûs mobilibûs talibûs, quæ facîle in pecuniam converti possint. *P. 1. t. 134. §. Præterea fin.* Advertendum etiam, quòd prædicta pœna 100. florenorum, stante, & durante eadem Sede Judiciaria (etiãsi injuria, extra locum Judicii fuit irrogata) cum onere 25. florenorum compensari

possit. per *A. 89. 1635. 94. 1649. & 108. 1655.* Ità tamen: ut prædictos 25. florenos, vel statim, & immediatè in facie Sedis, Judici deponat, vel si tantum pecuniæ apud se non habeat, nempe Injurians, annulum aureum, vel argenteum (non tamen eadem est ratio de annulo æreo, vel horologio, aut baculo, quamcunque pretiosis, ob contrariam praxim) coram Judice deponat cum dicto: *deponit in annulo.* Et eum deinde prædictis 25. florenis, extra Judicium, quantocius redimat. Vide de his plura in *Tyroco. Fur. Ung. P. 2. t. 72.*

R. 4tò. Cùm *R. 2da* dictum 113 sit, posse laicum contra Clericum Injurantem agere, ad exigendam pœnam etiam Homagii (intellige: præcisè, ac unicè coram ejus Judice competente, eòque tantum Ecclesiastico) hinc non inutile fuerit, hîc de Homagiis, paulò fusiùs meminisse. Igitur in Jure nostro, Homagium sumitur *imò.* Pro fidelitate, Principi, seu Regi legitimo debita. *P. 3. t. 5. 2dò.* Sumitur quidem principalius pro mulcta, seu æstimatione Homicidii casualis, *ibid.* attamen etiam in aliis Casibus (quos vide *Tyroco. Fur. Ung. P. 3. t. 5.*) prætendi, atque adjudicari potest, & solet, *arg. P. 2. t. 36.* Porro: Homagium aliud est integrum, seu mortuum, aliud est vivum, seu medium, vel dimidium. In Ungaria, Archiepiscoporum, Episcoporum, Dd Abba-

Abbatum, & Præpositorum Infulatorum, Homagia integra, sunt 400. viva autem 200. floreni; aliorum verò inferiorum Ecclesiasticorum, ad instar aliorum Regni Nobilium, integra quidem 200. viva autem, seu media, 100. floreni. Denique Homagia rusticorum integra, sunt 40. viva autem, 20. floreni *P. 1. t. 2. & P. 3. t. 9.* In Transylvania autem Homagium Nobilium, integrum, florenis 66. vivum verò, seu medium 33. Rusticorum, florenis 25. integrum nempe, vivum autem 12. & 50. denariis: denique Sicularum, 25. florenis compensatur. *P. 3. t. 3. & 4.*

114 *R. 5tò.* Nomine Damni dati, & illati, vel potius nomine Clerici damnificantis, veniunt hic omnes Personæ Ecclesiasticæ, per actum sive majoris, sive minoris potentia, alterum vel in sua persona, vel in rebus suis damnificantes. Committit autem actum majoris potentia, sive Clericus, sive laicus, præter alios Casus, quos refert *Tyroc. P. 1. t. 4.* in his Casibus: *1mò.* Si Nobilem verberet, vel vulneret, vel occidat, vel eum sinè justa, ac legali causa arestet, aut detineat. Vel domos Nobilium invadat, vel denique Possessiones eorum via legali occupet. *2dò.* Si Judices Regni ordinarios, & personas *ibidem* enumeratas verberaverit. *3tò.* Si violaverit literas, *ibidem* specificatas. *4tò,* *5tò,* & *6tò* in Casibus *ibidem* enumeratis. Consonant etiam

A. 10. & 15. 1486. & A. 10. 1723. In quo etiam posteriori, *§. fm.* additur: quòd quamvis innuente *P. 1. t. 16. & P. 2. t. 43.* pœna actus majoris potentia, sit amissio capitis simul, & Bonorum, Personæ tamen Ecclesiasticæ, non huic pœnæ, nec per *A. 34. 1729.* (per quem correctæ est quoad hanc partem dispositio Decreti Tripartiti locis mox citatis) amissioni vel capitis, vel Bonorum disjunctivè, sed pœnæ emendæ capitis, determinatè debeant subjacere. Est autem pœna emendæ capitis, amissio universorum Bonorum, sed præcisè talem Condemnatum concernentium, & quidem mobilia simpliciter, ac irredemptibiliter, immobilium verò, mediante communi aestimatione, redemptibiliter.

R. 6tò. Actus minoris po- 115 tentia committunt illi, qui præter actus majoris potentia, de quibus modò dictum est, quascunque alias violentias, puta: occupationes, vel reoccupationes extralegales Bonorum, item ablationes, vel detentiones rerum quarumcunque, invitò Dominò perpetrant; & universim, qui cujuscunque generis injurias, sive per se, sive per alium, vel alios, quocunque sub prætextu alii, vel aliis inferunt, aut inferri faciunt. *arg. P. 2. t. 67.* De quibus, uti & de aliis Casibus, in quibus dicti actus minoris potentia committi solent, vide *A. 31. 1655. A. 47. 54. 71. &*

77. 1659. Porro pœna, pro hujusmodi Actibus minoris potentiae, tam in Prælatos, & Barones, aliòsque Magnates, quàm etiam inferiores Ecclesiasticos, & Nobiles lata, hæc est: ut judicialiter convicti, pro tali actu potentiario, solvant 100. florenos, quorum directa medietas Judici, altera pars verò Actori cedat. Ac insuper omnes expensas, lucrum item cessans, & damnum emergens, prudenti Judicis arbitriò limitanda, refundant. *P. 2. t. 67.*

116 *R. 7mò.* Insuper de Clerico damnificante nota *1mò.* Quòd *arg. P. 2. t. 45.* Persona Spiritualis, cujuscunque sit Conditionis, & Dignitatis, si ad solutionem, aut refusionem damnorum, à se illatorum, condemnata extiterit, possit, si velit, rebus mobilibus, & venalibus, juxta verum earundem valorem, Adversario suo satis facere. Quòd si autem id præstare renuerit, satisfactio impendenda erit damnificato per Judicem Ecclesiasticum, ex illis Bonis Ecclesiæ, de cujus proventibus talis Clericus damnificans, hìc, & nunc participat, & vivit, si nempe nulla habuerit Bona mobilia, super quibus revelandis, etiam ad Juramentum præstandum trahi, & cogi potest. *2dò.* Dum integrum Capitulum, vel Conventus, perpetrat aliquem Actum, majoris, vel minoris potentiae, non seorsim, & singillatim quælibet Persona Capitularis, vel Conventualis (exceptis Casibus

læsæ Majestatis, notæ Infidelitatis, & Homicidii voluntarii; in his enim, omnes prædictæ Personæ, seorsim, & singillatim, essent sententiandæ) sed collectivè debet totum Capitulum, vel Conventus convinci, & aggravari *P. 2. t. 46. 3tiò.* Quando verò non tota Communitas Capitularis, vel Conventualis, sed certæ duntaxat ex ea Personæ, perpetrant aliquos Actus potentiarios, de Bonis talis Capituli, vel Conventus, tunc eadem tantum Personæ delinquentes, non autem integra Communitas, debent evocari; & quidem vel ex Bonis suis Patrimonialibus, vel ex illis Bonis Capituli, vel Conventus, ex quibus, & de quibus talem actum potentiarium exercuerunt. *P. 2. t. 46.* Executio verò, utriusque, hujusmodi Sententiæ, *arg. P. 2. t. 46. & P. 2. t. 45.* fieri debet ex Bonis Ecclesiæ, cui prædictæ Personæ Capitulares, vel Conventuales deserviunt; nisi dictos Actus potentiarios, ex Bonis suis Patrimonialibus, vel Acquisitiis exercuissent; tunc enim ex his ipsis Executio peragi deberet. *4tò.* Si Persona Capitularis (idem est de aliis Personis Ecclesiasticis Beneficiatis) absque scitu, & consensu totius Capituli, ob aliquem Actum potentiarium à se perpetratum, in emenda Capitis, vel refusione Damnorum condemnatur, si nec Bona Patrimonialia, nec quasi Patrimonialia, nec Parsimonialia ha-

DD 2 beat,

beat, Parti læsæ, & damnificatæ satisfactio impendenda est de Proventibus Capituli, tali Damnificanti, & Potentiario aliàs cedere debentibus, vel (loquendo de aliis Personis Beneficiatis) de Proventibus Beneficii Ecclesiæ, cui deserviunt. P. 2. t. 47.

117 R. 8vò. Cum etiam per retentionem, & non solutionem Debitorum, possit quis damnificari, ex eo opere pretium fuerit hic de Debito activo Clericorum, h. e. de Clerico debitore paucis meminisse. Igitur adverte 1mò. Quòd quamvis sicut laicus, ità & Clericus, de natura, & exigentia Justitiæ commutativæ, teneatur Debitum solvere, differt tamen hic, ab illo in hoc; quod huic, (nempe Clerico) competat *Beneficium competentie*. Est autem Beneficium competentie Privilegium, vîcujus Clericus, si ob inopiam, actu debitum solvere non possit, nec Bonis cedere debeat, nec excommunicari, aut carcerari, vel aliter molestari possit, nec totum id, quod actu habet, teneatur cedere, pro solutione Creditori, sed partem eorum, quæ actu habet, pro honesta sui sustentatione (ne in opprobrium statûs Clericalis mendicare cogatur) necessariam, pro se reservare possit. Si autem penitus nihil in præsentem solvere possit, tenetur, & sufficit, Cautionem Juratoriam præstare de solvendo, ut primùm ad pingvior-

rem fortunam pervenerit. Si tamen vel Debitum non sit Civile, sed ex delicto, vel dolo ortum; vel si Clericus Debitor, rationabiliter suspectus sit de fuga, vel si malitiosè negans debitum, de eo in Judicio vincatur, in his inquam Casibus, si actu solvere non possit, Ecclesiastico carceri mancipari potest, si Creditor velit. Ità FF. & AA. apud Reiff. lib. 3. t. 23. §. 1. à n. 7. & apud Pichl. in Compendio. t. de Solut. n. 3. arg. Cap. Odoardus. 3. de Solutionibus.

R. 9mò. Adverte 2dò. Quòd 118 Solutio Debitorum, præsertim liquidorum, etiam à Clerico, fieri debeat, secundum tenorem, & continentiam Contractûs, paratâ pecuniâ, si ità fuit contractum. Si autem vel pecuniâ destitutus sit, vel potens, & habens, solvere renuat, tunc per Judicem Ecclesiasticum, solutio impendi debet Creditori ex Bonis, & Proventibus Ecclesiæ, cui talis Debitor Clericus deservit. Quo etiam casu, ejusmodi Creditor, etiam si laicus sit, tamdiu potest talismodi Bona Ecclesiæ retinere, eorûmque usum fructum percipere, (non tamen eadem ullô modô abalienare) quamdiu debitam sibi capitalem summam, unâ cum interesse, (si tamen de hoc facta fuit mentio in literis contractualibus) & expensis in litem factis, ex eorundem Bonorum Proventibus recuperare valebit. P. 2. t. 45. & A. 144. 1647. item: A. 31.

A. 31. 1659. Ità tamen: ut post sui contentationem, Creditor, prædicta Bona Ecclesiastica, in specie, ac in eo statu, in quo fuerunt, dum illa occupavit, statim, & defactò Ecclesiæ remittat. Secùs Judex à Clerico Debitore requisitus, eadem Bona reexequi de-

bet. Si denique Clericus Debitor, tam pecuniâ, quàm Juribus Possessionariis tum Patrimonialibus, tum Ecclesiasticis careat, eo in passu, solutio Creditori præstanda est, ex rebus talis Clerici mobilibus fructuosis, ac facilè in pecuniam convertibilibus. A. 31. 1659.

TITULUS XV.

De Ebrietate, Avaritia, Habitûs, & Tonfuræ neglectu, Armorum gestatione, Negotiatione, non residentia, & rerum Ecclesiæ abalienatione.

119 **Q**Uæres: Quid sit Ebrietas, quid Avaritia, &c. quæ circa illa resolvenda? R. 1mò. Ebrietas, est immoderatus potus vini, (huc refer etiam crematum, putidum illud rusticorum nectar) causa voluptatis, usque ad privationem usûs rationis, voluntariè admissus. Pœna Clerici, post monitionem (quæ præmittenda est) à crapula, & ebrietate non cessantis est: ut suspendatur, ad arbitrium Judicis vel ab Officio, vel à Beneficio disjunctivè. *Cap. à Crapula. 14. de vit. & honest. Cleric.* Concordat etiam *Canon. Episcopus. Dist. 35. uti & Trid. Sess. 22. Cap. 1. de ref.* Hinc etiam, ad evitandum ebrietatis periculum, Clericus, Tabernas, Diversoria, & Domos Cauponarias, seu Popinas frequentans, (nisi itineris necessitate compulsus id faciat) deponi jubetur. *Can. Nulli. Dist. 44.*

R. 2dò. Avaritia (quæ ab A-120 postolo idolorum servitus nuncupatur) est inordinatus divitiarum appetitus. Ad quam evitandam, Clericis quædam prohibentur, quædam autem præcipiuntur. Et quidem 1mò. Per *Cap. Clerici. 15. de vita & honest. Cler.* prohibentur Clerici, Officia, vel commercia sæcularia, maximè inhonesta exercere. 2dò. Per *Can. 41. & 42. Apostolum*, uti & per *Trid. Sess. & Cap. superiùs cit.* prohibetur Clericis, alearum, taxillorum, foliorum, & omnium illorum instrumentorum lusus, quæ solâ fortunâ reguntur, si nempe non recreandi animi, sed lucrandæ pecuniæ causâ exerceatur; & quidem sub pœna vel Depositionis, vel Excommunicationis; præsertim si nimis frequenter, & scandalosè ludant. Ad idem detestandum Avaritiæ vitium, ex animis Clericorum evellendum,

iisdem præcipitur *1mò*. Ut qui sunt Judices, Judicium, & Justitiam gratis administrent. *Cap. Cum ab omni. 10. de vit. & honest. Cler.* *2dò*. Ut Proventus Beneficii superfluos, vel in pauperes, aliasque pias causas erogent, vel Ecclesiæ, cui inserviunt, relinquunt. *Can. Quia tu. Caus. 12. q. 1. & Cap. Si quis sanè. 5. de Pecul. Cler.* *3tò*. Ut sint hospitales. *Can. Hospitalem. Dist. 42. & Can. Quoniam. Caus. 16. q. 1.* Quantum verò ad poenam: Clericus, Avaritiæ, idest divitiis, & pecuniæ congregandis, præsertim scandalosè, & cum neglectu functionum Ecclesiasticarum, deditus, poenæ Judicis arbitriò determinandæ subjacet.

¹²¹ *R. 3tò*. Cum pluribus Juris, & Conciliorum Statutis, obligentur Clerici beneficiati, & in Sacris Ordinibus constituti, ad deferendum Habitum, & Tonsuram, Ordini, Statuique suis congruentes, ideo in transgressores (nisi legitima causa eosdem excuset) hæ novissimo Jure *Trid. Sess. 14. Cap. 6. de ref.* statuuntur poenæ, nimirum: Ut postquam ab Episcopo suo, vel etiam Vicario, etiam (si opus fuerit) per Edictum publicum moniti, honestum Habitum Clericalem, Ordini, & Dignitati suæ convenientem, ac juxta Episcopi sui ordinationem, & mandatum, non detulerint, *1mò*. Suspensione ab Ordinibus, ac Officio, & Beneficio, uti & à perceptione fructuum, reddituum,

& proventuum Beneficii, puniantur. *2dò*. Ut, si taliter semel correpti, non resipuerint, etiam privatione Officiorum, & Beneficiorum coerceantur.

R. 4tò. Cum per *Can. Quicunque. Caus. 23. q. 8.* Clerici non possint simul Deo, & sæculo servire, ex eo: iisdem, sub pœna Excommunicationis vetitum est, arma, sive defensiva, sive offensiva gestare, & circumferre, extra Casus à Jure expressos, & permisos, quos vide, si lubet apud *Reiff. lib. 3. t. 1. §. 5.* Hæc autem Prohibitio patet, & colligitur, ex *Cap. 2. de vit. & honest. Cleric.* Poena tamen Excommunicationis non est latæ, sed ferendæ à Judice Sententiæ, idque potissimum tunc, dum, & si Clericus, etiam post admonitionem arma non deposuerit, sed contumaciâ ductus, ultrò gestaverit. *Abb. Pirb. in citato Cap. 2.*

R. 5tò. Clericis commercia,¹²³ & negotiationes, præsertim inhonestæ, graviter interduntur, *arg. Cap. Clerici Officia. 15. de vita & honestate Cleric.* Ejusmodi autem commercia, & negotiationes sunt: Tabernas Cauponarias (vulgò Popinas) publicè apud se tenere. *Can. Nulli Clerico. Dist. 44.* Item Lanionis, seu Macellarii officium publicè in propria persona gerere, & quæcunque alia officia sordida, vilia, & immunda exercere. Eadem procedit prohibitio, relatè ad negotiationes, cupiditatis, &

turpis lucri gratiâ exerceri solitas, ut patet ex *Can. Sequens.* & *Can. Ejiciens. Dist. 88.* Quæ porro censeantur hujusmodi prohibitæ negotiationes, vide apud CC. ad *t. de vit. & honest. Cleric.* Et ad *t. Ne Clerici, vel Monachi &c.* Poenæ verò, quibus Clerici, illicitas negotiationes exercentes, subjiciuntur, sunt istæ: *Imò. Clericus in Sacris constitutus, vel Beneficium Ecclesiasticum habens, ob prohibitas negotiationes exercitas, suspendendus est ab Officio. Cap. Sed nec. 4. Ne Cleric. vel Monachi &c.* imò etiam excommunicari potest. *argum. Cap. Secundum. 6. Eod.* Si autem, tertio admonitus, non resipiscat, etiam aliis pœnis arbitrariis quidem, sed paulò gravioribus coercendus est. *Barb. cum aliis apud Reiff. lib. 3. t. 1. §. 5. n. 133.*

124 *R. 6to.* Insuper 2dò. si Clericus, in individuo, (nec enim satis est in genere) à suo Superiore, nempe Episcopo, vel Vicario, ter, (quia non sufficit una admonitio, etiamsi peremptoria fuit) seriò admonitus, ab illicitis negotiationibus non desistat, ipsò factò perdit interim, (idest donec se emendaverit) Privilegium immunitatis, quoad Bona sua Patrimonialia, (non tamen Ecclesiastica) ità, ut quoad eadem Bona Patrimonialia, reincidat in obligationem tributa, telonia, tricesimas, aliasque præstationes laicales pendendi. *Cap. ult. de vita & honestate*

Cler. Hæc tamen ultima pœna, in Ungaria, & Transylvania, videtur eos tantum ligare Clericos illicitè negotiantes, qui ex plebea, & inferiori sorte prognati, vi præcisè Sacrorum Ordinum essent aliàs à dictis præstationibus sæcularibus exempti; non verò eos, qui non tantum vi Ordinum, verum etiam vi Generationis suæ, sunt veri, ac genuini Nobiles: hi enim etiam præcisè vi Generationalis suæ Nobilitatis, immunes, ac exempti sunt à prædictis oneribus, & præstationibus, *arg. P. 1. t. 9.*

R. 7mò. Clerici Beneficiati, 125 præsertim curam animarum annexam habentes, obligantur ad residentiam personalem in suo Beneficio, non solum Jure Canonico, sed etiam Divino, & naturali. *Trid. Sess. 23. Cap. 1. de ref.* Hinc in Clericos taliter non residentes, gravissimæ latæ sunt pœnæ *ibidem.* Et quidem *Imò.* Clericus non residens (idest sine facultate, & consensu Episcopi, aut Vicarii, ultra spatium duorum mensium à Beneficio absens) præterquam, quòd pro rata temporis absentiae, fructus Beneficii sui, ipsò factò amittat, per Episcopum, vel Vicarium suum admoneri debet, ut intrà certum tempus ab eodem præfigendum, ad debitam residentiam redeat. Tum si non redierit, nec justam Causam absentiae attulerit, citandus est vel per tri-

nam,

nam, vel per unam peremptoriam, etiam Edictalem (si opus fuerit) citationem, proinde etiam non personaliter, prout Episcopo, vel Vicario placuerit, & si contumax extiterit, etiam non præmissis aliis Censuris Ecclesiasticis, immediatè potest privari ipsò Beneficiò. *Ità ff. & AA. apud Reiff. lib. 3. tit. 4. arg. Trid. loc. cit.*

126 *R. 8vò.* Alienatio rerum Ecclesiasticarum, contra formam, & solemnitates Juris, ac extra Casus à Jure permisso (quos vide apud *Reiff. lib. 3. t. 13.*) facta, & attentata, est illicita, ac ipso Jure nulla. *Can. Sinè exceptione. Caus. 12. q. 2.* Unde poenæ, malè alienantium Bona Ecclesiæ, Beneficii, Præposituræ, Abbatix, Parochiæ, aliorumque quorumlibet loco-

rum piorum, immobilia, vel mobilia pretiosa, sunt sequentes: *1mò.* Prædicta Bona Ecclesiæ &c. malè alienans, vel sic alienata recipiens, tenetur in conscientia, cum omnibus fructibus, & accessionibus eorum, tali Ecclesiæ &c. restituere. *Extravag. Ambitiosæ. de rebus Eccl. alien. &c. Inter com. 2dò.* Tam alienans, quàm eadem recipiens, uti & alienationi subscribentes, nisi celeri restitutione (idest: antequam Ecclesia per talem alienationem lædatur) sibi prospexerint, ipso Jure incurrunt Excommunicationem. *Cap. Si quis Presbyterorum. tit. cit. 3tiò.* Quantum ad inferiores Personas Ecclesiasticas, eadem, Beneficiò, cujus Bona, & res illicitè abalienârunt, ipsò factò privantur. *cit. Extravag.*

TITULUS XVI.

De Purgatione Canonica.

127 **Q**Uæres: Quid sit Purgatio Canonica? & quæ circa illam resolvenda? *R. 1mò.* Purgatio Canonica, est legitima ostensio innocentix de objecto crimine. Porro: forma, & modus, instituendæ Purgationis Canonice, in *Cap. Quoties. 7. h. t.* præscriptus est sequens: *1mò.* Reus accusatus, vel infamatus, tangens dextra manu, vel potius (ut communior habet Praxis) positus dextræ manus, indice, & me-

diò digitis conjunctis, supra Evangelium S. Joannis, quod incipit: *In Principio.* jurare debet, non quidem super hoc, *quòd immunis sit ab objecto sibi crimine*, (hoc enim aliunde verum esset, post peractum ritè Poenitentix Sacramentum) sed super eo: quòd talismodi, & illud Crimen, de quo accusatus, vel infamatus est, nec per se, nec etiam per substitutam personam, aut alium quemcunque, suo nomine, scien-

scienter, voluntariè, ac deliberatè perpetraverit. *Cap. ult. h. t. 2dò.* Insuper, talis Reus accusatus, vel diffamatus, adhibere debet Compurgatores, juxta qualitatem personæ, loci, temporis, delicti, infamiæ, scandali, &c. arbitriò Judicis, plures, vel pauciores: qui perinde jurare debent, non quidem de veritate, sed de credulitate, quòd nimirum credant Reum se purgantem, non commisisse objectum sibi Crimen, proinde quòd credant eum verè jurasse. Unde hujusmodi Compurgatores, debent esse ex Vicinis talis Rei, qui ejusdem vitam, mores, & modum conversandi, utcunque noverint. *Cap. Cùm in juventute. Cap. Cùm tu. Cap. Quoties. & Cap. de Testibus. h. t.*

128 R. 2dò. Purgationem Canonicam imponere potest Clericis, solus eorum Judex Ecclesiasticus Ordinarius, & competens, v. g. Episcopus, vel ejusdem Vicarius. *arg. Cap. Nos inter. 6. h. t.* Ad quam tamen, ut injungi possit, ac debeat, ista requiruntur: 1mò. Ut ejusmodi Reus, vel accusatus, vel publicè diffamatus, vel verosimiliter sit suspectus de tali Crimine; unde non sufficit su-

spitio levis, sed necessaria est gravis, & vehemens. *arg. Cap. Si quis. 4. & seq. h. t. 2dò.* Ut dum ob publicam infamiam imponitur, infamia non à malevolis, sed à personis honestis, & fide dignis ortum habeat. *arg. Cap. Inter. 10. h. t. 3tiò.* Ut Crimen, aut Innocentia Rei, nec per Testes, nec aliò legitimò modò, secùs probari possit. *cit. Cap. Inter. 4tò.* Ut Crimen non sit notorium. *Cap. Cùm dilectis. 15. h. t. 5tò.* Ut Reus non sit suspectus de committendo perjurio, *Cap. 1. h. t.*

R. 3tiò. Effectus Purgationis Canonice, sunt sequentes: 1mò. Reus Purgationi Canonice subiectus, si vel jurare pro sua innocentia, & sic se purgare nolit, vel Compurgatores, (potens aliàs si vellet invenire) non inveniat, & sic in Purgatione deficiat, puniendus est perinde, ac si judicialiter convictus esset. *Cap. Inter. 10. h. t. 2dò.* Reus verò legitimè se purgans, absolvendus est, tam ab objecto sibi Crimine, quàm etiam à pœnis, si quas interea, ob illud contraxisset; & simul in pristinum honoris, officii, & bonæ famæ statum restitui debet. *Cap. Ex tuarum. 8. & Cap. Inter. 10. h. t.*

TITULUS XVII.

De Pœnis, in Foro Ecclesiastico infligi solitis.

130 **Q**Uæres: Quid sit pœna Ecclesiastica: item quæ de pœnis in Foro Ecclesiastico infligi solitis resolvenda? *R.* *Imò.* Pœna Ecclesiastica est, quæ à Potestate Ecclesiastica, per Canones, (hoc est: ipsô factô, vel Jure) vel secundum Canones, (idest: per Sententiam Judicis) infligitur. Hæc alia est medicinalis, seu tendens ad correctionem, & emendationem Fidelium. Quales sunt: Excommunicatio, Suspendio, & Interdictum. Alia vindictiva, seu quæ dirigitur, ad vindictam delinquentis, quales sunt: Inhabilitas ad Beneficia, Dignitates, & Officia Ecclesiastica: item Privatio ab his prius ritè obtentis; item: Depositio, Degradatio, Infamia, Irregularitas, Pœna pecuniaria, Incarceratio, Detrusio in Monasterium, Tortura, Flagellatio, Exilium, seu Relegatio, & Confiscatio Bonorum. &c.

131 *R.* *2dò.* Excommunicatio alia est major, alia minor. Major est Censura Ecclesiastica, quâ homo Christianus, activa, & passiva Communionem Fidelium, bonorûmque inter se, simpliciter privatur. Minor verò est, quâ quis privatur perceptione Sacramentorum. *Can. Omnis Christianus.* 32. *Caus. II. q. I. & Cap. Si*

quem. de Sentent. Excommunic. Porro effectus Excommunicationis majoris sunt sequentes: *1mò.* Quòd privet hominem communibus Ecclesiæ Suffragiis. *arg. Cap. Sacris. de Sent. Excommunic.* *2dò.* Quòd privet usu tam activo, quàm passivo Sacramentorum. *Cap. Cùm illorum.* 32. *Eod.* *3tiò.* Quòd prohibeat excommunicatum assistere Missæ Sacrificio, uti & aliis Officiis Divinis, præter auditionem Concionum. *Cap. Significavit.* 18. & *Cap. Respons.* 43. *Eod.* *4tò.* Quòd privet Ecclesiastica Sepultura, si non absolutus moriatur. *Cap. Sacris.* 12. *de Sepultur.* *5tò.* Quòd reddat incapacem, & inhabilem, ad quæcunque Beneficia, & Officia Ecclesiastica obtinenda. *Cap. Postulati.* 7. *de Cleric. Excommun. ministr.* *6tò.* Quòd privet Distributionibus quotidianis. *arg. Trident. Sess.* 24. *Cap. 2. de reform.* *7mò.* Quòd privet facultate impetrandi aliquod Rescriptum Papale, sive Gratiæ, sive Justitiæ; impetratûmque (præterquam in Causa ipsius Excommunicationis, & ad defensionem ipsius Excommunicati) ipso Jure sit nullum. *Cap. Dilectus.* 26. *de Rescript.* *8vò.* Quòd privet omni Jurisdictione Ecclesiastica, ut adeò sive
in

in externo, five in interno Foro acta Jurisdictionis ipsius Excommunicati, ipso Jure sint nulla. *arg. Can. Audivimus. 4. Caus. 24. quæst. 1. 9nò.* Quòd privet Communionem forensi, cum aliis Fidelibus, uti & Politica. *Can. Sicut. 16. Caus. 11. quæst. 3. & Cap. Decernimus. 8. de Sentent. Excom. 10mò.* Quòd insordescens per annum in Excommunicatione suspectus sit de Hæresi, ac proinde contra ipsum veluti suspectum de Hæresi, procedi possit, ac debeat. *Trid. Sess. 25. Cap. 3. de reform.* Vide plura de hac pœna Ecclesiastica, partim in *P. I. t. 10.* partim apud *Reiff. lib. 5. t. 39.*

¹³² *R. 3tò.* Suspendio, est Censura Ecclesiastica, quâ minister Ecclesiæ, prohibetur ab aliquo Actu Ecclesiastico, sibi alias competente. *Scot. in 4. Dist. 25. quæst. 1.* Hæc alia est lata, alia ferendæ Sententiæ. Item alia à Beneficio tantum, alia ab Officio tantum, alia ab utroque simul. De hac porro pœna suspensionis, breviter nota *1mò.* Quòd illa non nisi in omnes, & solos Clericos five Sæculares, five Regulares possit, ac soleat decerni; & quidem non tantum in personas singulares, sed etiam in integram Communitatem. *Ità communis arg. Cap. Quia sæpe. de Elect. in 6. 2dò.* Quòd sicut suspensio à Beneficio, non hocipso includit suspensionem ab Officio, ità nec vicissim, nisi clarè exprimatur;

vel nisi talis suspensio sit perpetua, & in effectu sit potius depositio. *AA. apud Reiff. loc. cit. 3tò.* Quòd suspensio imponi possit, non tantum per modum pœnæ medicinalis, sed etiam vindicativæ, etiam ob delicta præterita. *arg. Cap. Cum literis. de Testib.* De effectibus porro, Suspensionis, uti & de modo Absolutionis ab illa, vide *Reiff. lib. 5. t. 39. à n. 174.*

R. 4tò. Interdictum (prout ¹³³ in Jure Canonico sumitur) est Censura Ecclesiastica, per quam Fidelibus interdicitur, aliquid ad cultum Divinum spectans, ut sunt participatio; & perceptio quorundam Sacramentorum, Divinorum item Officiorum, & Sepulturæ Ecclesiasticæ. Interdictum hoc, aliud est *locale*, five dum prohibentur in aliquo loco audiri Missæ, suscipi Sacramenta, & alia Divina Officia exerceri. Quod subdividitur in *generale*, seu extensum ad integra Regna, Provincias, Civitates, Oppida, Pagos &c. & in *particulare*, seu relatè ad determinatam Ecclesiam, vel Capellam &c. tantum, latum. Aliud *personale*, seu quod fertur, vel in integram aliquam Universitatem, aut Communitatem; vel in unam, aut plures personas determinatas. Aliud denique *mixtum*, idest: tam in locum, quàm in personas latum. *arg. Cap. Si Sentent. 16. de Sent. Excommunic. in 6.* De hac pœna advertendum

dum *imò*. Quòd interdictò Populò, non hocipso censeatur interdictus etiam Clerus, nisi clarè exprimatur. *cit. Cap. 16.* In generali autem Interdicto locali, vel personali, quæ loca, vel personæ includantur, & quæ non, vide apud *Reiff. lib. 5. t. 39. §. 7. à num. 186.* *2dò*. Quòd effectus Interdicti in genere sint tres, nempe: privatio participationis, & perceptionis quorundam Sacramentorum, in Literis Sententialibus exprimendorum; item prohibitio Officiorum Divinorum; denique privatio Sepulturæ Ecclesiasticæ. *arg. Cap. Quoniam. & Cap. Alma Mater. de Sentent. Excom. in 6.*

134 *R. 5tò*. Adverte hìc incidenter: quòd *Math. R. D. 6. A. 28. & Ludov. 1mì, D. unic. A. 1.* prohibeantur quidem Judices Ecclesiastici in Ungaria, in Nobiles Regni, ferre Sententiam Excommunicationis, vel Interdicti, sinè scitu, & consensu Regio: verùm hoc, in iis duntaxat Casibus tenere, & sonare videtur, imò debet, in quibus iidem Judices Ecclesiastici, cum aliquibus, vel aliquo ex Nobilibus, super rebus merè temporalibus, coram Judicibus Regni Ordinariis, vel aliis Justitiariis Laicis, litem habent, & in quibus prædicti Ecclesiastici, non tam sunt Judices, quàm Actores, vel Rei conventi, ac denique in quibus, ejusmodi Nobiles Laici, aliunde nec essent

pœnæ Excommunicationis, vel Interdicti, etiam de Jure Canonico obnoxii. Nam in aliis Casibus, in quibus talismodi Nobiles, de Constitutione Juris Ecclesiastici, pœnam Excommunicationis, vel Interdicti, indubitatè promerentur, præinserta Regum Statuta, Potestatem Ecclesiasticam non arctant, nec quisquam eandem, vigore eorundem Statutorum arctare, aut impedire potest, nisi reatum peccati mortalis contrahere, & simul pœnam Excommunicationis majoris, in *Bulla Cænæ Domini* contentæ, cujus Absolutio soli Pontifici est reservata, incurrere velit. Quòd ut clariùs pateat, & Assertioni fides habeatur, eam partem prædictæ Bullæ, quæ hanc materiam, & Jurisdictionem Ecclesiasticam tangit, de verbo ad verbum hìc inferendam duxi. Igitur ejusdem Bullæ §. 14. apud *Reiff. lib. 5. t. 39. §. 4. fol. 319. post n. 128.* Sic habet:

„Item excommunicamus, 135
 „& anathematizamus, omnes,
 „& quoscunque, qui per se,
 „vel alios, auctoritate propria,
 „ac defacto, quarumcunque
 „exemptionum, vel aliarum
 „gratiarum, & Literarum Apostolicarum prætextu, Beneficiales, & Decimarum, ac
 „alias Causas Spirituales, &
 „Spiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Commissariis No-
 „stris, aliisque Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorùmve
 „cursum, & audientiam, ac
 „Per-

„Personas, Capitula, Conven-
 „tus, Collegia, Causas ipsas
 „prosequi volentes impediunt,
 „ac se de illarum cognitio-
 „ne, tanquam Judices, inter-
 „ponunt: Quive Partes Actri-
 „ces, quæ illas committi fe-
 „cerunt, & faciunt, ad revo-
 „candum, vel revocari facien-
 „dum Citationes, vel Inhibi-
 „tiones, aut Literas, in eis de-
 „cretas, & ad faciendum, vel
 „consentiendum eis, contra
 „quos tales Inhibitiones ema-
 „narunt, à Censuris, & Pœ-
 „nis, in illis contentis, absol-
 „vi, per statutum, vel alias
 „compellunt; Vel Executionem
 „Literarum Apostolicarum, seu
 „Executorialium, Processuum,
 „ac Decretorum prædictorum,
 „quomodolibet impediunt; Vel
 „suum ad id, Favorem, Con-
 „siliium, aut Assensum præstant;
 „etiam prætextu violentiæ pro-
 „hibendæ, vel aliarum præ-
 „tensionum; sed etiam donec
 „ipsi ad Nos informandos, ut
 „dicunt, supplicaverint, aut
 „supplicari fecerint, nisi Sup-
 „plicationes hujusmodi, coram
 „Nobis, & Sede Apostolica,
 „legitimè prosequantur: etiam-
 „si talia committentes, fue-
 „rint Præsidentes Cancellaria-
 „rum, Consiliorum, Parlamen-
 „torum, Cancellarii, Vice-Can-
 „cellarii, Consilarii, Ordina-
 „rii, vel Extraordinarii, quo-
 „rumcunque Principum Sæ-
 „cularium; etiamsi Imperiali,
 „Regali, Ducali, vel alia qua-
 „cunque præfulgeant dignita-
 „te; aut Archi-Episcopi, Epi-

„scopi, Abbates, Commenda-
 „tarii, seu Vicarii fuerint.

§. 15. „Quive ex eorum¹³⁶
 „prætensio Officio, vel ad in-
 „stantiam Partis, aut aliorum
 „quorumcunque, Personas Ec-
 „clesiasticas, Capitula, Con-
 „ventus, Collegia Ecclesiarum
 „quarumcunque coram se ad
 „suum Tribunal, Audientiam,
 „Cancellariam, Consilium, vel
 „Parlamentum, præter Juris
 „Canonici dispositionem, tra-
 „hunt, vel trahi faciunt, vel
 „procurant directè, vel indire-
 „ctè, quovis quæsito colore.
 „Nec non, qui Statuta, Or-
 „dinationes, Constitutiones,
 „Pragmaticas, seu quævis alia
 „Decreta, in genere, vel in
 „specie; ex quavis Causa, &
 „quovis quæsito colore, ac e-
 „tiam prætextu cujusvis Con-
 „suetudinis, aut Privilegii, vel
 „alias, quomodolibet fecerint,
 „& ordinaverint, & publica-
 „verint, vel factis, & ordina-
 „tis usi fuerint, unde libertas
 „Ecclesiastica tollitur, seu in
 „aliquo læditur, vel deprimi-
 „tur, aut alias quovis modò
 „restringitur, seu Nostri, & di-
 „ctæ Sedis, ac quarumcunque
 „Ecclesiarum Juribus, quomo-
 „dolibet directè, vel indirectè,
 „tacitè, vel expresse præjudi-
 „catur.

§. 16. „Nec non, qui Ar-¹³⁷
 „chi-Episcopos, Episcopos, a-
 „liósque superiores, & inferio-
 „res Prælatos, & omnes alios,
 „quoscunque Judices Ecclesia-
 „sticos, Ordinarios, quomodo-
 „libet hac de causa, directè,
 „EE 3 „vel

„vel indirectè carcerando, vel
 „molestando eorum Agentes,
 „Procuratores, Familiares, nec
 „non Confangvineos, & Affi-
 „nes, aut aliàs impediunt, quo-
 „minùs sua Jurisdictione Ec-
 „clesiastica, contra quoscun-
 „que utantur, secundùm quod
 „Canones, & Sacræ Constitu-
 „tiones Ecclesiasticæ, & Decre-
 „ta Conciliorum Generalium,
 „& præsertim Tridentini, sta-
 „tuunt, ac etiam eos, qui post
 „ipforum Ordinariorum, vel
 „etiam ab eis Delegatorum
 „quorumcunque Sententias, &
 „Decreta, aut aliàs Fori Ec-
 „clesiastici Judicium, eluden-
 „tes, ad Cancellarias, & alias
 „Curias Sæculares recurrunt,
 „& ab illis, Prohibitiones &
 „Mandata, etiam Pœnalia, Or-
 „dinariis, & Delegatis prædi-
 „ctis decerni, & contra illos
 „exequi procurant; eos quo-
 „que: qui hoc decernunt, &
 „exequuntur, seu dant Auxi-
 „lium, Consilium, Patrocinium,
 „& Favorem in eisdem.

138 §. 18. „Quive Collectas,
 „Decimas, Talleas, Præstan-
 „tias, & alia onera, Clericis,
 „Prælatiis, & aliis Personis Ec-
 „clesiasticis, ac eorum, & Ec-
 „clesiarum, Monasteriorum, &
 „aliorum Beneficiorum Eccle-
 „siasticorum Bonis, illorùmque
 „Fructibus, Redditibus, & Pro-
 „ventibus hujusmodi, absque
 „simili, Romani Pontificis spe-
 „ciali, & expressa licentia, im-
 „ponunt, & diversis etiam ex-
 „quisitis modis exigunt, aut
 „sic imposita, etiam à sponte

„dantibus, & concedentibus
 „recipiunt. Nec non, qui per
 „se, vel alios, directè, vel in-
 „directè, prædicta facere, exe-
 „qui, vel procurare, aut in
 „eisdem auxilium, consilium,
 „vel favorem præstare non ve-
 „rentur: cujuscunque sint Præ-
 „eminentiæ, Dignitatis, Ordi-
 „nis, Conditionis, aut Statûs;
 „etiamsi Imperiali, aut Rega-
 „li præfulgeant dignitate; seu
 „Principes, Duces, Comites,
 „Barones, & alii Potentatus
 „quicunque, etiam Regnis, Pro-
 „vinciis, Civitatibus, & Ter-
 „ris, quoquo modo Præsiden-
 „tes, Consilarii, & Senatores;
 „aut quavis etiam Pontificali
 „dignitate insigniti.

§. 19. „Item excommuni- 139
 „camus, & anathematizamus
 „omnes, & quoscunque Ma-
 „gistratus, & Judices, Nota-
 „rios, Scribas, Executores, Sub-
 „executores, quomodolibet se
 „interponentes, in Causis Ca-
 „pitalibus, seu Criminalibus,
 „contra Personas Ecclesiasticas,
 „illas processando, banniendo,
 „capiendo, seu Sententias con-
 „tra illas proferendo, vel exe-
 „quendo, sinè speciali, specifi-
 „ca, & expressa, hujus S. Se-
 „dis Apostolicæ licentia, qui-
 „que hujusmodi licentiam, ad
 „Personas, & Casus non ex-
 „pressos extendunt, vel aliàs il-
 „lâ perperam abutuntur: etiam-
 „si talia committentes, fuerint
 „Consilarii, Senatores, Præsi-
 „des, Cancellarii, Vice-Cancel-
 „larii, aut quovis alio nomine
 „nuncupati.

140

§. 21. „Cæterum à prædi-
 „ctis Sententiis, nullus per ali-
 „um, quàm per Romanum Pon-
 „tificem, nisi in mortis articulo
 „constitutus, nec etiam tunc,
 „nisi de stando Ecclesiæ man-
 „datis, & satisfaciendo, cau-
 „tione præstita, absolvi pos-
 „sit. §. 24. Non obstantibus
 „Privilegiis, Indulgentiis, In-
 „dultis, & Literis Apostolicis,
 „Generalibus, vel specialibus
 „supradictis, vel eorum alicui,
 „seu aliquibus aliis, cujuscun-
 „que Ordinis, Statûs, vel Con-
 „ditionis, Dignitatis, & præ-
 „minentiae fuerint, etiamsi, ut
 „præmittitur, Pontificali, Im-
 „periali, Regali, seu quavis Ec-
 „clesiastica, & mundana præful-
 „geant dignitate: vel eorum Re-
 „gnis, Provinciis, Civitatibus,
 „seu locis, à prædicta Sede, ex
 „quavis Causa, etiam per viam
 „contractûs, aut remuneratio-
 „nis, & sub quavis alia forma,
 „& tenore, ac cum quibusvis
 „clausulis, etiam derogatoria-
 „rum derogatoriis, concessis,
 „etiam continentibus, quòd ex-
 „communicari, anathematizari,
 „vel interdicti non possint; per
 „Literas Apostolicas, non fa-
 „cientes plenam, & expressam,
 „ac de verbo ad verbum, de Pri-
 „vilegiis, Indulgentiis, & Indul-
 „tis hujusmodi, ac de Ordini-
 „bus, locis, & nominibus pro-
 „priis, cognominibus, & di-
 „gnitatibus eorum, mentio-
 „nem: nec non consuetudini-
 „bus, etiam immemorabilibus,
 „ac præscriptionibus quantum-
 „cunque longissimis, ac aliis

„quibuslibet observantiis scri-
 „ptis, vel non scriptis, per
 „quæ contra hos Nostros Pro-
 „cessus, Sententias, quo mi-
 „nùs includantur in eis, se in-
 „viare valeant, vel tueri.

Hæc: Bulla Cœnæ Domini¹⁴¹
 ni, edita à Clemente X. de
 Immunitate, & Jurisdictione
 Ecclesiastica. Ex qua infert
Reiff. lib. 5. t. 39. §. 4. num.
131. revera non paucos esse
 hodie, qui alicui ex eadem Bul-
 læ insertis Excommunicationi-
 bus, in conscientia, & coram
 Deo, dudum contractæ, infor-
 descant, & eâdem ligati, in-
 nodatiquè teneantur, præfer-
 tim illi ex Judicibus, & Offi-
 cialibus Laicis, qui quavis ra-
 tione, impediunt Judices Eccle-
 siasticos, ne Causas Ecclesia-
 sticas debitè prosequi, vel Ju-
 risdictione sua liberè uti va-
 leant; licèt defectu delationis,
 vel accusationis, vel ne gra-
 viora mala sequantur, à Judi-
 cibus Ecclesiasticis non denun-
 ciati, nec judicialiter convicti,
 & sententiati, prædictas Ex-
 communicationes fortè conte-
 mnant nonnulli.

R. 6tò. Quantum jam ad¹⁴²
 poenas Ecclesiasticas, in gene-
 re suo vindicativas, tam spiri-
 tuales, quàm temporales: No-
 tandum: Inhabilitatem ad Be-
 neficia &c. esse pœnam Eccle-
 siasticam, quâ quis inhabilis,
 & ineptus efficitur, ac pro-
 nunciatur, ad validè recipien-
 dum Beneficium, Officium &c.
 Ecclesiasticum. Privationem ve-
 rò ab illis, esse itidem pœnam
 Eccle-

Ecclesiasticam, quâ quis privatur Beneficiô, Dignitate, vel Officio Ecclesiastico, prius ritè obtentô. De quibus vide *Reiff. lib. 1. t. 2. §. 10. & lib. 3. t. 5. §. 12.*

¹⁴³ R. 7^{mô}. Depositio, (quæ etiam Degradatio verbalis ab aliquibus dici solet) est pœna Ecclesiastica, quâ Clericus perpetuô privatur Ordine, & munere Clericali (intellige: quoad exercitium Ordinis: v. g. Celebrationem, Absolutionem Sacramentalem, & administrationem Sacramentorum) & consequenter etiam à Beneficio. Cùm Beneficium detur propter Officium. *Ità Barb. Navarr. apud Reiff. lib. 5. t. 37. §. 2. n. 22. arg. Cap. At si Clerici. 4. de Judiciis.* Hæc pœna Depositionis, imponi solet, ac debet, ut plurimum ob delicta valde enormia, & publicè scandalosa, quæ autem sint illa, vide in præcedentibus Titulis.

¹⁴⁴ R. 8^{vô}. Degradatio, sive Depositio realis, est pœna Ecclesiastica, quâ Clericus, Ordine, & munere Clericali, proinde omni Beneficio, Officio, item Privilegio Canonis, & Fori, per Sententiam Judicis, solemniter, ac perpetuô privatur, & Curiae Sæculari traditur, ab eadem juxta Leges Civiles puniendus. *Cap. Cùm non ab homine. de Judiciis.* Ex quo colliges: Degradatum ità privari, & carere Privilegiô Canonis, & Fori, ut & à Judice Sæculari, perinde, sicut laicus, ca-

pi, incarcerari, & secundùm Leges Civiles, etiam pœnâ mortis affici possit, & laicus quicumque, talem Clericum degradatum, etiam injustè invadens, aut percutiens, pœnam Excommunicationis non incurrat. *Cap. Novimus. 27. de V. S.* Quæ porro sint Crimina, ob quæ, de Jure Canonico, Clericus realiter degradari, & Curiae Sæculari tradi debet, videri possunt partim in Titulis præcedentibus, partim apud *Reiff. lib. 5. t. 39. §. 2. à n. 32.*

R. 9^{mô}. Cùm etiam Jura ¹⁴⁵ nostra Patria, contineant aliqua ejusmodi Crimina, ob quæ tam Clericus, quàm laicus, pœnâ mortis affici debet, (Clericus tamen non, nisi præmissa solemniter, & reali degradatione) hinc nota 1^{mô}. Tres à Jure nostro Patrio, recenseri Casus criminales, ob quos tam in Ungaria, quàm in Transylvania, Clericus realiter degradari, & Curiae Sæculari tradi debet: quorum primus est Casus *Criminis læsæ Majestatis*. Alter, Casus *Notæ Infidelitatis* (ubi *ly Nota*, non est adjectivum participiale, sed substantivum) manifestæ. Tertius, Casus *Homicidii voluntarii*, vel Latrocinii, per se, vel per alios perpetrati, etiam non secutô Homicidiô. *P. I. t. 14. & P. 2. t. 44.* Committunt autem Crimen læsæ Majestatis: In Personam Principis, sive Regis impias manus injicientes; Vel capiti, & vitæ ejus, venenô, aut armis

armis insidiantes, aut murum, vel domum, intra quem, vel quam Princeps moratur, violenter invadentes. Item in Regem, aut Regnum conspirantes. Item quocunque modo, contra Regis salutem, aut Dignitatem, conspirare tentantes, vel conspirantibus, aut conspirare tentantibus scienter consentientes; Vel hujusmodi criminosos, dum probare possent, non manifestantes, nec indicantes. *S. Steph. lib. 2. Cap. 51. Item A. 7. 1715. & P. 1. t. 14.*

Crimen verò Notæ Infidelitatis, Jure novo *A. 9. 10. 11. & 12. 1723. & arg. P. 1. t. 14.* incurrunt: Semet contra publicum statum Regis, & Coronæ, notoriè, ac evidenter erigentes. Item: Falsas Literas conficientes, vel Falsis Literis in Judicio evidenter utentes, vel Falsa Sigilla sculpen-tes, iisque utentes. Item Falsas Monetas cudentes, vel his scienter in quantitate circiter florenorum 50. utentes. Item inducentes, vel conducentes quoscunque homines, ad spoliandum, aut disturbandum internum Regni statum. Item damnatæ, & non toleratæ Hæresi publicè adhærentes. Item malitiosè tradentes hostibus Castra Regni. Item Arma, & tempore belli etiam Victualia, Turcis, aut aliis Infidelibus, Regni hostibus sponte administrantes. Item turbantes, detinentes, aut spoliantes, Gentiles, ad Regnum, vel ejus Par-

tem quancunque causâ ibi morandi, confugientes. Item Aurum, vel Argentum conflatum, clam è Regno efferentes, vel cum efferentibus conspirantes. Vide *Tyrocin. Jur. Ung. P. 1. t. 14. & P. 2. t. 44.*

Nota 2dò. Quòd, si in Clericum, Criminis læsæ Majestatis, aut Notæ Infidelitatis Reum, Judex Sæcularis Curiae suæ traditum pœnâ mortis animadvertat, hocipso talis Clerici condemnati Bona Patrimonialia, in Fiscum Regium devolvantur. *P. 2. t. 44. & A. 9. 1715.* Non autem si condemnatur ob aliud quodcunque Crimen, (nisi Fratribus condicionalibus destitutus inveniat.) *P. 2. t. 44. & P. 1. t. 15.* Bona verò Ecclesiastica, sive Beneficialia, in quocunque casu Degradationis, reincident, & revertuntur in Collatores, vel Patronos. Bona demum mobilia, & immobilia acquisita ex Proventibus, & Fructibus Beneficii, Functionibusque Ecclesiasticis, remanent Ecclesiæ, cui servivit; acquisita demum de Patrimonialibus, (nisi de illis aliter disposuerit) vel Fratribus condicionalibus, vel his non existentibus, Fisco Regio obveniunt. *argum. P. 2. t. 44. & P. 1. t. 21.*

By. 10 mò. Adhuc de pœna 146 Degradationis realis sciendum 1mò. Degradationem solemnem, & realem Clerici, etiam in minoribus tantum Ordinibus constituti, non nisi ab Episcopo

po consecrato fieri posse, (vide tamen hîc *P. 3. hujus Operis, t. 3. §. I. n. 5.*) idque non aliter, quàm in præsentia, & assistentia vel trium Episcoporum, vel in horum defectu, totidem Abbatum, usum Mitræ, & Baculi Pastoralis habentium, vel si nec hi adesse possint, saltem trium Personarum Ecclesiasticarum, quæ in Ecclesiastica Dignitate constitutæ, ætate graves, ac Juris Scientiâ commendabiles esse debent. Ità quidem, ut hi non tantùm Episcopo degradanti assistere, verùm etiam in ferenda prius Sententia, vocem tam consultivam, quàm decisivam habere debeant, ut adeo sinè eorum voto, & assensu, Episcopus ad Degradationem procedere non possit. *Trid. Sess. 23. Cap. 4. de ref. & Can. Episcopus. Caus. 15. q. 7.* Item *Cap. Non potest. 3. de Sent. & re judic.* Sciendum 2dò. Episcopum non semper teneri, tradere degradatum Potestati Sæculari, sed posse, tam præmissa, quàm etiam non præmissa Degradatione, pœnam mortis à Potestate Sæculari inferendam, attenta qualitate Criminis, & personæ, v. g. in perpetuos carceres commutare, ibique solo pane doloris, & aqua angustiae (ut loquitur *Cap. Novimus. de V. S.*) miseram ejus vitam sustentare, præsertim, cùm minor sit pœna statim mori, quàm diu affligi. 3tiò. Quòd casu, quo Reus degradatus Curiae Sæculari tra-

dendus est, Judex sæcularis Degradationi præsens cum suis adesse debeat.

§. 11mò. De pœnis Infamiæ,¹⁴⁷ & Irregularitatis, vide *CC. in lib. 5. Decret. ad t. de Pœnis.* De aliis verò, *b. t. num. 130.* enumeratis, observa 1mò. Quòd Judex Ecclesiasticus, vel locò alterius pœnæ temporalis, vel etiam cum hac, & licitè, & validè possit, Reo tam Clerico, quàm laico delinquenti, & convicto, certam pœnam pecuniariam, (ordinariè tamen locis piis applicandam) imponere, illamque etiam viâ Juris exigere. *Trid. Sess. 25. Cap. 3. de ref. 2dò.* Potest item etiam pœnam verberationis, seu flagellationis injungere, attenta qualitate personæ, & delicti, quæ tamen ità moderata esse debet, ut sanguinis effusio ne sequatur. *arg. Cap. 1. de Calumn.* 3tiò. Similiter potest etiam, torturam (per quam intelligitur pœna gravior, corporis afflictiva, ad hoc inflicta, ut Reus ad fatendam veritatem adigatur) decernere; quæ tamen in Clerico, præsertim Sacerdote, ob reverentiam statui debitam, minor, & moderatior esse debet, quàm in laico, item tam in hoc, quàm in illo, sanguinis effusio caveri debet. *Farinac. &c. apud Reiff. lib. 5. t. 37. §. 5. num. 105.* 4tò. Potest item Clericum, etiam pœnâ Exilii (per quam hîc intelligitur sola, & tantùm relegatio extra Diocesim) punire. *Can. Cùm beatus. 8. Dist.*

45. & Cap. 1. de Calumn. 5tò. Eodem modo, potest Reum, etiam Clericum incarcerare, tam solius custodiæ causâ, & tunc carcer debet esse honestus, & corporis non afflictivus, quàm etiam pœnæ causâ, & tunc carcer potest esse corporis afflictivus. Item potest in pœnam delicti decernere carceres, tam temporales, quàm etiam perpetuos. Cap. Si Clericus. 15. de Sent. Excom. in 6. & Cap. Quamvis. de Pœnis. in 6. 6tò. Jure antiquo, Clericus criminofus, etiam in arctum Monasterium detrudi solebat, per Cap. Pervenit. 2. de Adulteriis. & Cap. Tuæ. 6. de Pœnis. Hodie tamen hæc pœna, teste Farinac. & Reiff. loc. superiùs cit. n. 111. in perpetuos carceres solet commutari. 7mò. Denique injungi potest Clerico criminoso, etiam pœna confiscationis Bonorum. Cap. Urgentis. 10. de Hæret. Quo in casu, Bona ex Proventibus, & Fructibus Ecclesiæ percepta, confiscata applicanda sunt Ecclesiæ, cui talis inservivit. arg. Cap. Excommuniamus. de Hæret. Bona verò Clerici nullum Beneficium habentis, cedunt Fisco Ecclesiæ, vel Episcopi, in pios usus convertenda. Patrimonialia verò cedunt vel Fratribus condicionalibus, vel Fisco Regio, conformiter ad dicta superiùs b. t. n. 145.

148 R. 12mò. Relatè ad pœnas quasdam in speciè, frequentius occurrere solitas adverte 1mò.

Quòd pœna temerè Litigantium, quæ in Foro Sæculari vocatur pœna *indebitæ Actionis*, præter refusionem expensarum, in litem factarum, in Ungaria quidem, & in Comitatus in Transylvania, in florenis 100. Kitt. Cap. 9. q. 20. arg. A. 23. 1613. In Sedibus verò Siculicalibus, in florenis 12. & 50. denariis consistit. arg. P. 3. t. 4. nisi specialem aliam de hoc, aliqua Sedes habeant consuetudinem, quæ petenda est, ex Generalibus talis Sedis Constitutionibus. Dicitur autem temerè litigare, five indebita Actione alium vexare is, qui sinè ullo legali fundamento, præcisè animò alium vexandi, & expensis, ac fatigiis onerandi litigat. Vide de hoc, hìc P. 1. t. 27. à n. 154.

Adverte 2dò. Quòd pœna 149 *Falsariorum*, juxta diversitatem commissæ Falsitatis, sit diversa. Nam falsum committi potest, aut dictò, aut scriptò, aut factò, aut denique usu. Falsum dictò, hìc, committunt *Aucarii*, *Ludas* appellati, de quibus, eorundemque pœna, vide hujus Operis P. 1. t. 23. à n. 117. Qui autem committant scriptò, & quam pœnam incurrant, vide itidem hìc, P. 1. t. 24. à n. 131. Qui denique committant falsum factò, & usu, & de pœna eorundem, vide Tyroc. Jur. Ung. P. 2. t. 17. Adverte 3tiò. Quòd pœna, ad Mandatum Compulsorium, fateri nolentium, five

Nobilium, five rusticorum, consistat in 16. marcis, gravis ponderis, 64. florenos facientibus, per Judices Nobilium, vel Vice-Comites exigendis, (in Sedibus verò Archi-Diaconalibus, in florenis 6. aut 12. prout fuerit Vice, vel Supremus Archi-Diaconatus, per præfatos Judices, vel in Sedibus Siculicalibus, per Vice-Judices Regios exequendis) & inter Exponentem, ac Judicem, ad cuius mandatum fateri quis nolit, æqualiter dividendis. *arg. P. 2. t. 28. & Tyroc. Fur. Ung. P. 2. t. 28.* Vide etiam, hic *P. 1. t. 22. à n. 110.*

150 Adverte 4tò. Quòd pœna injustè, ac temerè excipientis contra alium in Judicio, dicendo: quòd sit ignobilis, vel infamis, vel perjurus, vel alio crimine infamiam complectente notatus, sit convictio in Homagio, ejusdem sic infamati. De quo vide *Tyroc. Fur. Ung. P. 2. t. 36.* Adverte 5tò. Quòd pœna oculatam revisionem, ex Sententia Judiciaria procedentem, hostiliter, aut aliò evidenti modò turbantis, sit pœna Actûs majoris potentiae. Vide *Tyroc. Fur. Ung. P. 2. t. 41.* & hic *P. 2. t. 14. à num. 114.* Pœna verò, tali occasione repulsionem facientis, præter pœnam dictæ potentiae, est amissio Causæ tunc controversæ. *Math. R. D. 6. A. 16.*

151 Adverte 6tò. Quòd pœna violationis Sedis Judiciariæ, in Ungaria quidem, in 15. marcis, h. e. 100. florenis, ità ta-

men, ut si stante eadem Sede Judiciaria deponatur, 25. florenis compensari possit. In Transylvania verò, & quidem in Sedibus Comitatus, in florenis 50. in Siculicalibus verò, in florenis 12. & 50. denariis, consistat. *P. 2. t. 69. P. 3. t. 3. & 4.* Ubi tamen aliæ de hac pœna extant speciales Constitutiones, eæ servandæ sunt. Violat autem Sedem Judiciariam quis, vel *verbò*: seu dum quis per verba dehonestatoria, seu contumeliosa, five Judicis, five aliorum in Sede Judiciaria existentium, honorem, nomen, & æstimationem lædit. Vel *factò*, id. e. dum quis, in, & stante Sede Judiciaria, alium quemcunque, quocunque modò cædit, pulsat, verberat, invadit, aut jurgia, & rixas concitat. In ejusmodi autem pœna, convinci potest, solet, & debet, talis Violator Sedis, in flagranti, id est stante eadem Sede Judiciaria, per ipsum Judicem pro Tribunali sedentem, statim, & defactò, etiam absque citatione, & aliis præparatoriis Judicii. *Tyroc. Fur. Ung. P. 2. t. 69.* Quamquam, saltem in Transylvania, in Sedibus quidem Archi-Diaconalibus per Fiscum talis Sedis, in Foro autem Vicariiali, itidem per Fiscum Confistorialem, talismodi Violatores Sedis, priusquam in pœna Violationis convincantur, in, & pro instanti citari soleant mediante aliquo signo, à Judice accepto, (cùm tam repente

Sigillum, aut Mandatum Citatorium expediri nequeat) in quem etiam finem, ne videlicet Violator Sedis, ante citationem egrediatur, ad Foras Domus Judiciariæ, solent constitui Excubitores, qui egressum impediunt, sive Janitores.

152 Adverte 7mò. Quòd pœna Calumniæ, seu illius, qui Causam, & litem, adversus alterum, calumniosè movet, est perpetua Causæ calumniosè motæ amissio, & simul 50. marcæ. Homagiales, 200. florenos facientes, ac in duabus Judici, in tertia verò partibus Reo convento persolvendæ. *arg. P. 2. t. 70. & 72. Kitt. Cap. 9. q. 19.* Qui autem, & quomodo committant Calumniam, vide *Ibid. & in Tyroc. Fur. Ung. P. 2. t. 70. & præsertim tit. 71.* Adverte 8vò. Quòd pœna Collusorum, seu Procuratorum talium, qui sive ob præmium, vel amicitiam, sive ob aliam causam injustam, fundamenta Causæ, sibi à suis Principalibus concreditæ, Parti adversæ perfidè detegunt, sit eadem cum pœna *Aucariorum*, quam vide in *P. 1. t. 23. à n. 117. Kitt. Cap. 10. q. 28. & Tyrocin. Fur. Ungar. P. 2. t. 70.*

153 Adverte 9mò. Quòd pœna dementitæ fidei, seu injusti resultûs à Sponsalibus, semel legitimè contractis, communiter sint 200. floreni, cum refusione expensarum, reparationeque damni, & præpeditæ fortunæ.

Pro dato autem, & causato in fidei Populo scandalo, ad instantiam Fisci, infligenda pœna, est certa, Judicis arbitriò determinanda summa pecuniaria, vel certè in hujus defectu, si conditio personæ ferat, certa, & moderata plaga corporalis. Adverte 10mò. Quòd pœna Turbatorum Matrimonii, vel Sponsalium, consistat in refusione damni, per turbationem causati, & simul ob datum scandalum in certa pœna vel pecuniaria, vel corporali, conformiter ad proximè dicta, ac Judicis arbitriò, pro ratione, & diversitate circumstantiarum, & personarum moderanda.

Adverte 11mò. Quòd pœna 154 Raptoris (præter Excommunicationem, quàm ipsò factò incurrit, ob temerarium actum, & ausum, transgressionemque Legum Canonicarum) consistat in arbitrio Judicis. Adverte 12mò. Quòd pœna ejus, qui sponte, ac culpabiliter præbet Causam, v. g. per Adulterium, vel Sævitiem &c. ad Divortium quoad thorum, & cohabitationem, sit 1mò. Amissio potestatis conjugalis in Conjugem innocentem. 2dò. Recessus à thoro, & cohabitatione. 3tiò. Provisio de victu, & amictu Conjugis innocentis, ac prolium (si habeantur) usque ad tempus reconciliationis. 4tò. Refusio expensarum ejusdem Conjugis innocentis, & exolutio Dotis. 5tò. Divisio Bonorum, stante, & durante Matrimonio, simul ac-

230 Pars II. Titulus XVII. De Pœnis &c.

quisitorum. Adverte denique Sacramentum, & causatum
13tiò. Quòd, qui habita suf- scandalum, subjaceat pœnæ Ju-
ficienti notitia Impedimenti dicis arbitriò determinandæ.
dirimentis, cum eodem con- Plura de Pœnis, diversis Cri-
traxit Matrimonium, comper- minibus, & delictis correspon-
ta rei veritate, ob expositum dentibus vide passim in Titu-
irreverentiæ, & frustrationi lis præcedentibus.

Finis Partis Secundæ.

INDEX ALPHABETICUS.

RERUM IN HOC OPERE CONTENTARUM.

P. Pars. *T.* Titulus. *§.* Paragraphus.

A.

A Bortus procuratio, & ejus poenæ. P. 2. T. 10.
 Actor, quis possit, & non, esse, ejus officium, & obligatio. P. 1. T. 5.
 Actus majoris, & minoris potentiae, & eorum poenæ. P. 2. T. 14. & 17.
 Adulterium, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 11. & 17.
 Aetatis impedimentum. P. 2. T. 2.
 Affinitatis impedimentum. P. 2. T. 2.
 Alienatio rerum Ecclesiasticarum, & ejus poenæ. P. 2. T. 15.
 Appellatio, ejus requisita, modus, tempus, effectus. P. 1. T. 28. P. 3. T. 1. §. 11. T. 3. §. 9.
 Apostasia, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 9.
 Apostoli, seu Transmissionales, earum species, requisita. P. 1. T. 28. P. 3. T. 1. §. 11.
 Archi-Episcopi. P. 1. T. 1.
 Archi-Episcopus Strigonienſis, ejus Suffraganei, Privilegia. P. 1. T. 1.
 Archi-Episcopus Colocensis, ejus Suffraganei. P. 1. T. 1.
 Archi-Diaconi, eorum Officia, Juramentum. P. 1. T. 2.
 Archivum, ejus requisita, fides. P. 1. T. 24.
 Armorum illicita gestatio, & ejus poenæ. P. 2. T. 15.
 Asylum, ejus requisita, loca, effectus, Privilegia, violatio, & hujus poenæ. P. 2. T. 4.
 Assessor, ejus munus, requisita, Juramentum. P. 1. T. 8.
 Attentatio, seu innovatio pendente Appellatione, & ejus effectus. P. 1. T. 28.
 Attestatio. *Vide Testis.*
 Aucarius (vernaculâ: Ludas) *V. Perjurii poenæ.*
 Authenticatio Testium. P. 1. T. 22. P. 3. T. 3. §. 4.

Authentica Loca. *V. Loca authentica.*
 Avaritia, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 15.

B.

Baptismi reiteratio, & ejus poenæ. P. 2. T. 7.
 Bestialitas, & ejus poenæ. P. 2. T. 11.
 Blasphemia, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 13.
 Bulla Coenæ Domini dicta. P. 2. T. 17.
 Bullæ de Jure Asyli. P. 2. T. 4.

C.

Cardinales. P. 1. T. 1.
 Consistoria in Hungaria, & Transylvania, eorum gradus, & diversitas. P. 1. T. 3.
 Causæ in Hungaria, & Transylvania ad Forum Ecclesiasticum pertinentes. P. 1. T. 4.
 Causæ ordinarii, & summarii Processus, ac Privilegiatæ. P. 1. T. 4.
 Citatio, ejus species, requisita, norma, modus. P. 1. T. 9. P. 3. T. 1. §. 1. T. 2. §. 1. T. 3. §. 2.
 Citatio cum Inhibitione. P. 1. T. 9.
 Contumacia, ejus species, causæ ab eadem excusantes, poenæ. P. 1. T. 10. P. 3. T. 1. §. 11. T. 2. §. 3.
 Condescensio Causæ. P. 1. T. 18.
 Conjuratores, eorum requisita. P. 1. T. 23.
 Confessio, ejus species, requisita, valor, effectus. P. 1. T. 26.
 Complex. *V. Socius Criminis.*
 Conclusio Causæ, ejus requisita, qualitas effectus. P. 1. T. 27. P. 3. T. 1. §. 8. T. 2. §. 6. T. 3. §. 8.
 Causæ non appellabiles. P. 1. T. 28.
 Copula carnalis. P. 2. T. 1.
 Conditionis impedimentum. P. 2. T. 2.
 Cognationis impedimentum. P. 2. T. 2.
 Criminis impedimentum. P. 2. T. 2.
 Cultus disparitatis impedimentum. P. 2. T. 2.

Clan-

Clandestinitatis impedimentum. P. 2. T. 2.
 Crimen personale Clericorum. P. 2. T. 5.
 Censurarum violatio, & ejus poenæ. P. 2. T. 7.
 Clericus, Ordinem non suum illicitè exercens, & ejus poenæ. P. 2. T. 7.
 Confessionis Sacramentalis propalatio, & ejus poenæ. P. 2. T. 7.
 Concubinatus, ejus qualitas, & poenæ. P. 2. T. 11.
 Calumnia, ejus qualitas, & poenæ. P. 2. T. 14. & 17.
 Convitium, ejus qualitas, & poenæ. P. 2. T. 14.
 commercium illicitum, & ejus poenæ. P. 2. T. 15.
 Censuræ Ecclesiasticæ. P. 2. T. 17.
 Crimen læsæ Majestatis, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 17.
 Carceris poena. P. 2. T. 17.
 Confiscatio Bonorum. P. 2. T. 17.
 Collusio, & ejus poenæ. P. 2. T. 17.

D.

Depositio Causæ. P. 1. T. 18.
 Dilatio, ejus species. P. 1. T. 19.
 Deutri Puncta. P. 1. T. 22. P. 3. T. 1. §. 7. T. 3. §. 1.
 Documenta. *V. Instrumenta.*
 Deliberatum. *V. Sententia.*
 Declinatorium Fori, ejus usus, effectus. P. 1. T. 29.
 Defloratio. P. 2. T. 1.
 Dotatio. P. 2. T. 1. P. 3. T. 1.
 Divortium, ejus species, causæ, effectus. P. 2. T. 2.
 Degradatio. P. 2. T. 5. & 17. P. 3. T. 3. §. 9.
 Detractio, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 13.
 Damnum datum, ejus qualitas, & poenæ. P. 2. T. 14.
 Debitor. P. 2. T. 14.
 Depositionis poena. P. 2. T. 17.
 Dementita fides, & ejus poenæ. P. 2. T. 17.

E.

Episcopi, eorum Jurisdictio. P. 1. T. 1.
 Edictum Valvæ. P. 1. T. 9. P. 3. T. 2. §. 3.
 Excommunicatio, ejus species, effectus, ab ea excusantes Causæ. P. 1. T. 10. P. 2. T. 17. P. 3. T. 1. §. 11. T. 2. §. 3.
 Exceptio, ejus species, requisita, effectus. P. 1. T. 15. P. 3. T. 1. §. 5.

Expeditiones Capitulares, earum forma, requisita, fides. P. 1. T. 24.
 Expensæ, earum adjudicatio, refusio. P. 1. T. 27.
 Executio Sententiæ. P. 1. T. 27.
 Erroris impedimentum. P. 2. T. 2.
 Ecclesiarum immunitas. *V. Immunitas Ecclesiarum.*
 Emenda lingvæ, ejusque poena. P. 2. T. 14.
 Emenda capitis, & ejus poena. P. 2. T. 14.
 Ebrietas, & ejus poena. P. 2. T. 15.
 Exilii poena. P. 2. T. 17.

F.

Forum, ejus competentia, & incompetentia. P. 1. T. 4.
 Fiscus, ejus officium, & juramentum. P. 1. T. 8.
 Feriæ, earum species, & effectus. P. 1. T. 16.
 Falstas literalium. P. 1. T. 24.
 Fatalia Appellationum. P. 2. T. 28.
 Fassionis faciendæ facultas in Filiis, & Puellis. P. 2. T. 1.
 Fornicatio, & ejus poenæ. P. 2. T. 11.
 Furtum, ejus qualitas, & poenæ. P. 2. T. 12.
 Famofus libellus, ejus qualitas, & poenæ. P. 2. T. 14.
 Falsum, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 17.
 Falsarius. *V. Falsum.*
 Fateri ad legitima mandata nolentis poenæ. P. 2. T. 17.

H.

Hæresis, ejus species, Judex, Forum, poenæ. P. 2. T. 6.
 Homicidium, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 10.
 Homagium, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 5. 14. & 17.
 Habitûs, & Tonsuræ neglectus, ac ejus poenæ. P. 2. T. 15.

I.

Ingerens, Ingressio. P. 1. T. 5. P. 3. T. 2. §. 3. §. 6.
 Incompetentia, ejusque species. P. 1. T. 15.
 Induciæ. P. 1. T. 19.
 Inquisitio, ejus species, & modus. P. 1. T. 22. P. 3. T. 1. §. 7. T. 2. §. 5. T. 3. §. 4.

Instrumenta Literalia, eorum qualitates, fides, editio, seu productio. P. 1. T. 24.

Impugnatio eorundem, ejus forma, species. P. 1. T. 24.

Inhibitio, ejus usus, requisita, effectus. P. 1. T. 29. P. 3. T. 1. §. 3.

Imprægnatio, & ejus poenæ. P. 2. T. 1.

Impedimenta Matrimonii impediencia, & dirimentia, eorum effectus. P. 2. T. 2.

Impotentia impedimentum, ejus species, & effectus. P. 2. T. 2.

Infidelium Matrimonium. P. 2. T. 2.

Immunitas Ecclesiarum. P. 2. T. 4.

Immunitas personalis, & realis Ecclesiasticorum. P. 2. T. 5.

Incestus, ejus qualitas, & poenæ. P. 2. T. 11.

Injuria, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 14.

Interdictum, ejus species, effectus. P. 2. T. 17.

Inhabilitas ad Beneficia. P. 2. T. 17.

Infamiae poena. P. 2. T. 17.

Irregularitas. P. 2. T. 17.

Indebita, & ejus poena. *V. Poena temerè litigantium.*

Injustus à Sponsalibus resultus. *V. De mentita fides.*

L.

Legati Apostolici. P. 1. T. 1.

Libellus Actoreus, ejus requisita. P. 1. T. 12. P. 3. T. 1. §. 2. T. 2. §. 2. T. 3. §. 2.

Litis Contestatio, ejus species, effectus. P. 1. T. 20.

Ligaminis impedimentum. P. 2. T. 2.

Lusus prohibiti, eorum species, & poenæ. P. 2. T. 15.

Levata. P. 1. T. 12. P. 3. T. 1. §. 2.

M.

Matriculæ, earum Fides. P. 1. T. 24.

Matrimonium. P. 2. T. 2.

Mortem prioris Conjugis edocendi modi. P. 2. T. 2.

Magia, ejus qualitas, & poenæ. P. 2. T. 12.

Maledictum, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 13.

Matrimonii cum impedimento scienter contracti poenæ. P. 2. T. 17.

N.

Notarius, ejus officium, obligatio, juramentum. P. 1. T. 7.

Novum Judicium, ejus species, usus, requisita. P. 1. T. 29. P. 3. T. 1. §. 10.

Negotiatio illicita, & ejus poenæ. P. 2. T. 15.

Nota Infidelitatis, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 17.

O.

Officium Judicis Ordinarii, & Delegati. P. 1. T. 2.

Onus non venientiae. P. 1. T. 9.

Onus depositionis Causæ. P. 1. T. 18.

Onus revocationis Procuratoris. P. 1. T. 19.

Onus Repulsionis. P. 1. T. 29.

Ordinis impedimentum. P. 2. T. 2.

Oculatæ revisionis impeditæ poena. P. 2. T. 17.

P.

Papa. P. 1. T. 1.

Patriarchæ. P. 1. T. 1.

Primates. P. 1. T. 1.

Primas Hungariæ, ejus Privilegia. P. 1. T. 1.

Plenipotentarius, ejus constitutio, officium. P. 1. T. 5.

Procurator, ejus constitutio, obligatio, officium, juramentum. P. 1. T. 6.

P. 3. T. 1. §. 1. T. 2. §. 1. T. 3. §. 2.

Proclamatio. P. 1. T. 11. P. 3. T. 1. §. 2.

Paria, eorum receptio, & requisita. P. 1. T. 14. P. 3. T. 1. §. 4.

Probatio, ejus species. P. 1. T. 21. P. 3. T. 1. §. 8. T. 2. §. 5. T. 3. §. 5.

Perjurium, & ejus poenæ. P. 1. T. 23.

Protocolum, ejus requisita, & fides. P. 1. T. 24.

Præsumptio, ejus species, effectus, requisita, prævalentia. P. 1. T. 25.

Poenæ temerè litigantium. P. 1. T. 27. P. 2. T. 17.

Prohibita, ejus usus, requisita, effectus. P. 1. T. 29. P. 3. T. 1. §. 3.

Poenæ Sponsalibus adjunctæ. P. 2. T. 1.

Parricidium, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 10.

Percussio, ejus species, & poenæ. P. 2. T. 13.

Purgatio Canonica. P. 2. T. 16.

Privatio à Beneficio, & Officio. P. 2. T. 17.

EEE

Pecu-

Pecuniaria poena. P. 2. T. 17.
Publicæ honestatis impedimentum. P.
2. T. 2.

R.

Reus, ejus Officium, & Privilegia. P.
1. T. 5. & 10.
Reprobatio Instrumentorum. P. 1. T. 24.
Rei obligatio ad confitendam verita-
tem. P. 1. T. 26.
Res judicata. *V. Sententia.*
Remedia juridica. P. 1. T. 29.
Revocatio Procuratoris, ejus species,
requisita, onus. P. 1. T. 29.
Repulsio, ejus requisita, usus, modus,
locus, onus. P. 1. T. 29.
Restitutio in integrum. P. 1. T. 29.
Raptus impedimentum, & ejus poenæ.
P. 2. T. 2. & 17.
Raptus luxuriosus, ejus qualitas, &
poenæ. P. 2. T. 17.
Residentiae neglectus, & ejus poenæ.
P. 2. T. 15.

S.

Sententia per non venit, ejus requisi-
ta, usus, effectus, remedia. P. 1.
T. 13. & 29. P. 3. T. 1. §. 3.
Sigillum, ejus species, fides. P. 1. T. 24.
Scripturæ privatae, earum species, for-
ma, fides. P. 1. T. 24.
Socius Criminis, ejus Confessionis va-
lor, effectus. P. 1. T. 26.
Sententia, ejus diversitas, qualitas, spe-
cies, requisita, effectus, forma. P. 1.
T. 27. P. 3. T. 1. §. 9. §. 11. T. 2. §. 3.
T. 3. §. 9.
Sponsalia. P. 2. T. 1. P. 3. T. 1.
Sponsalium formæ. P. 2. T. 1.
Sponsalia solventes causæ. P. 2. T. 1.
Sacramentorum defectus. P. 2. T. 7.
Sacerdos conjugatus, & ejus poenæ.
P. 2. T. 7.
Simonia, ejus species, & poenæ. P. 2.
T. 8.
Schisma, ejus species, & poenæ. P. 2.
T. 9.
Stuprum, ejus species, & poenæ. P. 2.
T. 11.
Sacrilegium carnale, ejus qualitas, &
poenæ. P. 2. T. 12.

Sodomia, ejus qualitas, & poenæ. P.
2. T. 11.

Sortilegium, ejus qualitas, & poenæ.
P. 2. T. 12.

Suspensio, ejus species, & effectus. P.
2. T. 17.

T.

Testes, eorum requisita, examen, qua-
litas, fides. P. 1. T. 22. P. 3. T. 1.
§. 7. & 8.
Transumptum, ejus requisita, fides. P.
1. T. 24.
Turbator Matrimonii, & ejus poenæ.
P. 2. T. 2. & 17.
Testamentum, ejus species, solemnita-
tes, requisita. P. 2. T. 3.
Tonsuræ neglectus. *V. Habitus &c.*
Tortura. P. 2. T. 17. P. 3. T. 3. §. 7.

U.

Usura, ejus qualitas, species, & poe-
næ. P. 2. T. 12.

J.

Judex Ordinarius, & Delegatus. P. 1.
T. 1.
Judicium, ejus species, & diversitas.
P. 1. T. 3.
Judicium Seculare incompetencia in
Causis Spiritualibus. P. 1. T. 4.
Juristitium. *V. Ferie.*
Juramentum calumniæ, ejus qualitas,
forma. P. 1. T. 17. P. 3. T. 1. §. 6.
Juramentum, ejus species, effectus, for-
ma. P. 1. T. 23.

V.

Violatio Sedis, & ejus poenæ. P. 2.
T. 17.
Verberationis poena. P. 2. T. 17.
Venatio, ejus qualitas, & poenæ. P. 2.
T. 13.
Vis illatae indicia. P. 2. T. 2.
Vis impedimentum. P. 2. T. 2.
Voti impedimentum. P. 2. T. 2.
Vicarii, eorum diversitas, officium, ju-
risdictio. P. 1. T. 1.

I N D E X

VARIARUM FORMULARUM PRACTICARUM, IN HOC OPERE CONTENTARUM.

P. Pars. *T.* Titulus. *§.* Paragraphus. *n.* Numerus marginalis.

Apostolorum, seu Transmissionalium.
P. 3. T. 1. §. 11. n. 69.

Admonitorium ad parendum Sententiae definitivae. P. 3. T. 1. §. 11. n. 76.

Aggravatorium, & reaggravatorium Excommunicationis. P. 3. T. 2. §. 3. n. 20.

Absolutorium ab Excommunicatione. P. 3. T. 2. §. 3. n. 26.

Citationis. P. 3. T. 1. §. 1. n. 2.

Circularium Archi-Diaconalium. P. 3. T. 1. §. 1. n. 2.

Certificationis ad reddendam rationem inhibitionis. P. 3. T. 1. §. 3. n. 16.

Conclusionis in merito. P. 3. T. 1. §. 8. n. 51. §. 10. n. 61. T. 2. §. 6. n. 42. T. 3. §. 8. n. 41.

Citatorium. P. 3. T. 2. §. 1. n. 1. T. 3. §. 2. n. 12.

Compulsorium. P. 3. T. 2. §. 1. n. 1.

Compassualium. P. 3. T. 2. §. 3. n. 15.

Concessorium auxilii Brachii Regalis. P. 3. T. 2. §. 3. n. 23.

Deutri Punctorum. P. 3. T. 1. §. 7. n. 35. T. 2. §. 5. n. 40. T. 3. §. 1. n. 9.

Denunciatorium Excommunicationis. P. 3. T. 2. §. 3. n. 17. & 18.

Denunciatorium Absolutionis ab Excommunicatione. P. 3. T. 2. §. 3. n. 27.

Delegatorium Authenticationis Testamentum. P. 3. T. 3. §. 4. n. 20.

Decreti de Reo constituendo, seu examinando. P. 3. T. 3. §. 5. n. 29.

Decreti de Reo torturando. P. 3. T. 3. §. 7. n. 36.

Degradationis realis. P. 3. T. 3. §. 10. n. 48.

Exceptionum. P. 3. T. 1. §. 5. n. 27.
Excommunicatorium Contumacis in non parendo Sententiae. P. 3. T. 1. §. 11. n. 80.

Edicti Valvalis. P. 3. T. 2. §. 3. n. 8.
Excommunicatorium Contumacis in non comparendo. P. 3. T. 2. §. 3. n. 20.

Examinis Rei extra Torturam. P. 3. T. 3. §. 6. n. 32. sub Tortura. ibid. §. 7. n. 36. post Torturam. ibid. §. 8. n. 40.

Inhibitionis executionis Sententiae. P. 3. T. 1. §. 3. n. 16.

Inquisitionarium. P. 3. T. 1. §. 7. n. 40. T. 2. §. 5. n. 40. T. 3. §. 4. n. 21.

Iovocatorium auxilii brachii secularis. P. 3. T. 1. §. 11. n. 78.

Ingeffionis Fiscalis. P. 3. T. 2. §. 3. n. 13. 16. §. 6. n. 42.

Invocatorium auxilii Brachii Regalis. P. 3. T. 2. §. 3. n. 22.

Levatæ. P. 3. T. 1. §. 2. n. 6. T. 2. §. 2. n. 4.

Libelli Actorei. P. 3. T. 1. §. 2. n. 6. T. 2. §. 2. n. 4. T. 3. §. 2. n. 13.

Monitorii Mandati. P. 3. T. 2. §. 3. n. 10.

Monitorii Canonici. P. 3. T. 2. §. 3. n. 11.

Mandati ad visitandum corpus delicti, & Relationis ad idem. P. 3. T. 3. §. 1. n. 7.

Novi Iudicii simplicis Libelli. P. 3. T. 1. §. 10. n. 59.

Procuratoriæ Constitutionis. P. 1. T. 1. §. 2. n. 4. T. 2. §. 1. n. 3.

Proclamationis. P. 3. T. 1. §. 2. n. 6. T. 2. §. 2. n. 6.

Prohibitæ. P. 3. T. 1. §. 3. n. 13.

Præceptorio-Repetitorium. P. 3. T. 1. §. 10. n. 66.

Replicarum, Duplicarum, Triplicarum. P. 3. T. 1. §. 7. n. 3. T. 2. §. 5. n. 39. T. 3. §. 3. n. 18.

Relatorium ad Præceptorio-Repetitorium. P. 3. T. 1. §. 11. n. 68.

Relatorium de peracta admonitione ad parendum Sententiæ. P. 3. T. 1. §. 11. n. 77.

Relatorium ad Citatorias, & alia mandata. P. 3. T. 2. §. 1. n. 2.

Relationis de visitato corpore delicti. P. 3. T. 3. §. 1. n. 8.

Relationis de peracta authenticatione Testium. P. 3. T. 3. §. 4. n. 21.

Sigilli Archi-Diaconalis. P. 3. T. 1. §. 1. n. 1.

Sententiæ per non venit. P. 3. T. 1. §. 3. n. 11.

Sententiæ Definitivæ. P. 3. T. 1. §. 9. n. 53. §. 10. n. 63. §. 11. n. 72. T. 2. §. 3. T. 3. §. 9. n. 43.

Transmissionalium. *V. Apostolorum.*

Juramenti Archi-Diaconorum. P. 1. T. 2.

Juramenti Procuratorum. P. 1. T. 6.

Juramenti Notariorum. P. 1. T. 7.

Juramenti Fiscalis. P. 1. T. 8.

Juramenti Assessorum. P. 1. T. 8.

Juramenti Testium. P. 3. T. 1. §. 7. n. 34.

Juramenti calumniæ. P. 3. T. 1. §. 6. n. 31.

Juramenti Rei de veritate confitenda. P. 3. T. 3. §. 6. n. 32.